

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Andra kammaren.

Nr 20.

Fredagen den 13 mars.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 90, angående kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna.

Vid härfå skedd föredragning av propositionen, nr 94, angående avlöningsförmåner m. m. åt vissa kronojägare i Villingsbergs revir överlämnades propositionen i vad den rörde pensionsväsendet till bankoutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet.

Vidare remitterades:

till jordbruksutskottet propositionen, nr 99, angående ändrad disposition av det å 1915 års riksstat uppförda anslaget till hydrografisk-biologiska undersökningar i Atlantiska oceanen; och

till behandling av lagutskott propositionen, nr 96, med förslag till lag om upphörande av kammarrättens doms rätt i vissa mål.

Härefter föredrogs propositionen, nr 95, med förslag till allmänt resereglemente. Därvid anförde

Vid remiss av propositionen nr 95.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag har tillåtit mig att begära ordet för att yttra några ord vid remissen av denna proposition till vederbörande utskott, då densamma berör ett område, som visserligen vid första påseendet kunde synas icke hava så stor räckvidd, men som för den, som haft anledning att något syssla med denna fråga och vet vad den innebär för statsverket, visar sig hava en betydande räckvidd.

Jag hade förra hösten anledning och tillfälle att genomgå de utgifter, som under budgetåret 1923—1924 utgått på grund av resereglementet. Vid en hastig hopsummering av siffrorna under de olika huvudtitlarna fann jag då, att omkring 6 å 7 miljoner kronor utgått av statsmedel i form av reseersättningar, dagtraktamenten och flyttningersättningar.

Nu föreligger här ett nytt resereglemente till riksdagens prövning. Jag hade trott och hoppats, att detta nya förslag till förordning skulle vara åtföljt av en ekonomisk utredning, som visade åtminstone i någon mån, vilka utgifter tillämpningen av detta resereglemente medförde för statsverket. Såvitt jag

Vid remiss av propositionen nr 95. (Forts.) kan se, finnes det i den föreliggande propositionen intet, som anger ens approximativt, vilka siffror det här rör sig om. I det sakkunnigbetänkande, som finnes åberopat i den kungl. propositionen, uttalas det följande: »Att nedbringa statsverkets utgifter uti irågavarande hänsende finge nämligen anses vara fullständigt uteslutet.» Man utgår alltså, synes det mig, från den förutsättningen, att ett nedbringande av kostnaderna är uteslutet. Visserligen talar vederbörande departementschef om att man kan anse de nuvarande dagtraktamentena och reseersättningarna i vissa fall alltför höga och i vissa andra fall alltför låga och att en jämkning alltså bör äga rum. Enligt min uppfattning är det nödvändigt, att man ser till, att det nya resereglementet icke får en sådan avfattning, att därigenom ytterligare stegras de oerhörda kostnader, som statsverket får vidkännas för personer, som av en eller annan anledning företaga resor på det allmännas bekostnad.

Anledningen till att jag för min del befarar, att en tillämpning av denna förordning skulle leda till större utgifter, är den, att man ju minskat antalet traktamentsgrupper. Såvitt jag kunnat finna, höjer man upp stora grupper av befattningshavare till ett högre plan, just de grupper nämligen, vilka mest resa på det allmännas bekostnad. Även den saken — det vill jag betona, utan att i detta sammanhang och vid detta tillfälle uttala mig om, huruvida densamma i sig är berättigad eller icke — nödvändiggör en ekonomisk utredning, så att riksdagen verkligen kan se, vilka de ekonomiska konsekvenserna bli, innan riksdagen går att fatta beslut i ärendet.

Herr talman, jag vill dessutom påpeka ett par små detaljer, som ju knappast äro av den beskaffenhet, att de kunna göras till föremål för motion. I en paragraf av det föreslagna resereglementet stadgas, att redovisning för erhållna förskott skall vara ingiven inom sex månader från den dag, då sådant förskott uppburits. Jag förmenar, att en så generell bestämmelse i de allra flesta fall är obehövlig, ty åtminstone i regel synes man kunna kräva, att en person, som erhållit dylikt förskott, redovisar därför, så snart han återkommer från den resa, för vilken förskottet utanordnats. Hittills har det i många fall gått till på följande sätt. En befattningshavare har av vederbörande myndighet blivit beordrad företaga en resa och har i samband därmed erhållit rätt att uppbära förskott för denna resa. Efter att hava varit borta i tre fyra dagar har han kommit tillbaka men fått order att resa på annat håll, varför han, utan att hava redovisat det för den första resan erhållna förskottet, uppburit ytterligare förskott. Några dagar senare har han kanske i tjänsten fått lov att företaga en tredje resa. Då har han fått ett tredje förskott, men har icke behövt redovisa för de två förut erhållna förskotten. Det finnes exempel på, att personen på detta sätt så att säga erhållit ett slags förlagslån av staten. Det är nämligen oftast så, att i förskott uppbäres åtskilligt mer än vad som åtgår för den resa, förskottet avser. Dylika »förlagslån» redovisas givetvis helst den sista dag, som det är möjligt. Enligt det föreliggande förslaget skulle redovisningen icke komma att ske förr än efter sex månader. Jag tror, att en skärpt kontroll härvidlag är av behovet påkallad.

Slutligen, herr talman, hade jag verkligen trott, att det skulle vara möjligt att tillgodose såväl det allmännas som den enskildes intresse därigenom att man vid tjänsteresor å våra järnvägar genomförde ett slags rekvisitionssystem, så att vederbörande befattningshavare erhöle rätt att mot avlämnande av rekvisition vid respektive järnvägsstationer få den biljett, han vore berättigad till. Därigenom skulle det bli slut på de ständigt återkommande anmärkningarna mot befattningshavare, därför att de resa dyrare än de ha rätt till eller uttaga reseersättning efter högre vagnsklass, än de i själva verket begagnat sig av. Inga dylika bestämmelser ingå emellertid i det föreliggande förslaget.

Herr talman, jag har ansett det lämpligt att framföra dessa synpunkter, och anhåller att detta mitt yttrande må få åtfölja propositionen vid remissen till vederbörande utskott.

Vid remiss av
propositionen
nr 95.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt att överlämna ifrågavarande proposition jämte det i anledning av densamma inom kammaren avgivna yttrandet till statsutskottet.

Slutligen föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet propositionen, nr 98, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

§ 3.

Föredrogs var för sig och remitterades till särskilda utskottet de på kammarrens bord liggande motionerna nr 284 av herr *Lovén m. fl.* och nr 285 av herr *Holmgren*.

§ 4.

Härpå föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, första lagutskottets utlåtanden nr 15 och 16 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 9—11.

§ 5.

Herr *Johanson* i Huskvarna avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 286, bordlades.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet, nr 72, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet att i större landskommuner överflytta vårdandet av folk- och fortsättningsskoleväsendet till den borgerliga kommunen; och

från bevillningsutskottet, nr 71, i anledning av väckta motioner om tullfrihet för konstgjorda garvningsmedel.

§ 7.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; och

bevillningsutskottets betänkande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Johanson* i Hallagården under 3 dagar från och med den 14 innevarande mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 14 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1925 den 13 mars sammanträdde kamrarnas valmän för utseende av kommitterade för tryckfrihetens vård; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till kommitterade utsedda:

f. d. bibliotekarien, Svenska Akademiens ständige sekreterare	
Erik Axel Karlfeldt	med 12 röster,
f. d. justitierådet Ernst Trygger	» 12 »
f. d. professorn Johan Henrik Emil Schück	» 12 »
advokaten Jonas Eliel Löfgren	» 12 »
professorn Nils Fredrik Stjernberg	» 12 »
fil. doktorn Erik Hedén	» 12 »

Oscar N. Olsson.

Eric Hallin.

Ivan Pauli.

Adolf Wallerius.

Jämte det detta protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll under rättas om valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valde, dels ock till paragraf rörande valen i riksdagsbeslutet.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet herr *Johansons* i Huskvarna m. fl. på kammarens bord liggande motion nr 286.

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 8 och bevilningsutskottets betänkande nr 17.

§ 4.

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.

Till avgörande företogs bevillningsutskottets betänkande, nr 16, i anledning av väckta motioner om beredande åt kommunerna av behörigt inflytande på beviljandet av rättigheter till rusdrycksförsäljning inom närliggande kommuner.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 152, av herr *Bergman m. fl.*, och den andra inom andra kammaren, nr 226, av herr *Ljunggren m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående sådan ändring i gällande bestämmelser angående rusdrycksförsäljningen, att kringliggande kommuner tillerkändes behörigt inflytande på beviljandet av försäljningsrättigheter i viss kommun och villkoren därför, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av utredningen föranleddes.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Bärg, Pers* och *Olsson* i Gävle, vilka yrkat, att utskottet skulle hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag, innefattande ändring i gällande rusdrycksförsäljningsförordning i sådan riktning, att det ålades Konungens befallningshavande att före beviljandet av rätt till detaljhandel med rusdrycker inom viss kommun infordra yttrande från stadsfullmäktige eller kommunalstämma i kringliggande kommuner; samt

av herrar *Bergman, Alexis Björkman* och *Elof Ljunggren*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Olsson* i Gävle: Herr talman! Såsom framgår av det föreliggande betänkandet har jag och ett par ledamöter i första kammaren icke kunnat biträda vare sig motionärernas yrkande eller utskottets hemställan. Jag skall därför med några ord angiva, varför jag och mina meningsfränder icke kunnat följa den väg motionärerna i detta avseende velat gå.

Det har förefallit oss, som om det över motionärernas yrkande och framställning legat någonting av oklarhet, och under debatten i utskottet, vilken, särskilt då ärendet behandlades på andra avdelningen, var mycket omfattande, fanns det icke någon möjlighet att från motionärernas sida få besked om någon väg, som man i detta avseende ville gå, utom i vad gällde den kvalificerade majoriteten vid medgivande av försäljningstillstånd. Mig förefaller det, som om det för varje kommunalman borde stå klart, att de tvistigheter, som man redan nu har i kommunerna angående den kvalificerade majoriteten, icke borde ytterligare ökas, genom att man för ett ärende sådant som detta föreskriver kvalificerad majoritet.

Men lika litet som vi härutinnan kunnat följa motionärerna, lika litet har det varit oss möjligt att följa bevillningsutskottets majoritet på de synpunkter utskottet lägger på denna fråga. Det har konstaterats under debatten i utskottet, att Konungens befallningshavande i allmänhet icke höra de kringliggande kommunerna, ja, man kan rent av säga, att det är satt i system att icke infordra yttranden från de kringliggande kommunerna. Då det emellertid, om man ser efter hur 17 § i rusdrycksförsäljningsförordningen tillkommit, är uppenbart, att meningen varit, att man skulle höra kommunerna, när denna rörelse kunde vålla besvärigheter för de kringliggande kommunerna, så ha vi

Om ändring i förordningen ang. försäljning av rusdrycker.
(Forts.)

från vår sida ansett det självfallet, att, när det konstaterats, att denna paragraf icke följes av Konungens befallningshavande, så borde paragrafen undergå en sådan ändring, att det sloges fast, att yttranden från kringliggande kommuner skulle inhämtas. Detta är ju ett rimligt krav, som man tycker, att bevillningsutskottet borde kunna ansluta sig till, icke så mycket för utminuteringsens skull, ty utminuteringsproblemet spelar icke någon roll i detta avseende, eftersom lagstiftningen är så lagd, att hur man än ordnar med denna yttranderätt, den möjligheten alltid föreligger, att man kan flytta från det ena till det andra kontrollområdet, men väl för utskänkningens skull. I det avseendet yttrar utskottet på sidan 10 följande:

»Vad åter angår upplåtandet av rätt till utskänkning, ställer sig saken något annorlunda. Det torde där kunna föreligga sådana omständigheter, att upplåtandet av dylik rätt kan vålla andra kommuner så stora olägenheter, att rätten icke bör meddelas.»

Detta innebär således från utskottets sida ett understrykande av precis samma synpunkter i fråga om utskänkningen, som vi reserveranter ha framhållit. Men så tillägger utskottet, att Konungens befallningshavande kan med den nuvarande formuleringen av paragrafen ändå skaffa sig möjlighet att bedöma saken genom att infordra yttranden, och vidare pekar utskottet på det förhållandet, att kommunen har rätt att avgiva yttrande, om den finner sina intressen hotade av uppkommen fråga om upplåtande av försäljningsrättighet inom viss annan kommun. Ja, kommunerna ha rätt att petitionera, men detta är en mycket omständlig väg, ty först skall det väckas motion i den kommunala representationen och sedan skall saken behandlas i kommunalfullmäktige. Det blir således en mycket mera omständlig procedur än det mycket enkla förfarandet, att Konungens befallningshavande genom en lagföreskrift ålägges att infordra kommunernas yttranden i detta fall.

Jag förstår ju, herr talman, att den reservation vi avgivit torde ha föga utsikter att samla majoritet vid det slutliga avgörandet. Men jag skall ändå framställa ett yrkande om bifall till denna reservation, framför allt därför, att bevillningsutskottet använt en så underlig motivering i sitt här föreliggande betänkande. Enligt bevillningsutskottets utlåtande betyder ett bifall till reservationen att man rycker undan grundprincipen för hela rusdrycksförsäljningslagstiftningen. När bevillningsutskottet haft mod att uttala, att en förändring på denna punkt betyder ett upprivande av vår gällande rusdryckslagstiftning, så kan ju jag också, herr talman, få »visa modet» att begära en undersökning om huru många av denna kammars ledamöter, som anse, att gällande rusdryckslagstiftning vilar på så lösa boliner, som utskottet här har uppgivit.

Jag vill med dessa erinringar, herr talman, yrka bifall till den reservation, som avgivits av mig jämte herrar Bärge och Pers.

Herr Ljunggren: Herr talman! Jag och mina medreserveranter ha i vår reservation velat betona nödvändigheten av att vid avgörandet av sådana frågor som denna Konungens befallningshavande förständigas att höra kringliggande kommuner, men inte bara höra dem, ty det vore ju meningslöst att höra dem och sedan icke fästa sig vid vad kommunerna haft att säga. Vi ha därför velat ha en bestämmelse i lagen om att Konungens befallningshavande skall taga tillbörlig hänsyn till vad kommunerna ha anfört. I detta avseende skilja vi oss från de övriga reserveranterna, såsom också framgår av vad den föregående ärade talaren här haft att anföra.

Lika litet som utskottet har velat vara med om en bestämmelse om obligatorisk skyldighet för Konungens befallningshavande att höra kringliggande kommuner, lika litet har utskottet velat vara med om att kommunerna skulle till-

erkänns behörigt inflytande på beviljande av försäljningsrättigheter. Utskottet anför på sidan 8, att den grundprincip, på vilken rusdryckshanteringen vilar i detta hänseende, är kommunernas självbestämmningsrätt, och utskottet vill icke, att någon annan kommun än den, där spritbolag eventuellt skall inrättas, skall ha någonting att säga i en dylik fråga. Jag vill då säga, att jag i allmänhet till fullo godkänner denna princip om kommunernas självbestämmningsrätt, men denna princip har dock icke lämnats obeskuren i den paragraf i rusdryckslagarna, som det här är fråga om. Redan nu är kommunernas självbestämmningsrätt inskränkt så till vida, som Konungens befallningshavande har rätt att, vad än kommunen beslutar, helt och hållet vägra spritbolags inrättande. Denna grundprincip om den kommunala självbestämmningsrätten är också inskränkt däriigenom, att Konungens befallningshavande kan, utöver vad kommunen bestämt, ytterligare begränsa omfattningen av den utskänkning eller utminuterung som kommunen har begärt. Endast i ett avseende har kommunen full självbestämmningsrätt, och det är i fråga om högsta måttet av den försäljning, som skall förekomma i kommunen. Jag vill med detta ha sagt, att kommunen i denna sak icke har full självbestämmningsrätt enligt nu gällande lag. Vad motionärerna och vi reservanter ha velat få fastslaget är, att en kommun skall ytterligare kunna kringläggnas i sin rätt, i fall obehag och olägenheter av denna rörelse skulle för kringliggande kommuner vara så avsevärda, att dessa finna lämpligt att begära inskränkningar på grund av dessa olägenheter. Det synes mig sålunda, som om utskottets argumentering i fråga om denna punkt angående kommunernas självbestämmningsrätt icke behövde lägga hinder i vägen för ett bifall till vår reservation.

Utskottet uppehåller sig också vid skäl av mera praktisk art, i det utskottet påpekar de betydande svårigheter, som skulle uppkomma, därest man i en lagbestämmelse icke kan få in klara begrepp om vad som menas med »behörigt inflytande». Utskottet påvisar också, att ett bolags försäljningsområde icke är på förhand bestämt och att det sålunda kan vara svårt för vederbörande att veta, vilka kringliggande kommuner, som skola höras. Ja, jag erkänner, att dessa svårigheter äro tillfinnandes, men det är just på grund av dessa svårigheter, som vi begärt en utredning i frågan. Vi ha ansett, att ifall man är enig om, att kringliggande kommuner skola ha ett visst inflytande, så bör det också vara lätt att genom en utredning i frågan kunna finna utvägar att undvika dessa svårigheter. Vi ha i vår motion pekat på *en* väg, men det är givet, att det också kan finnas *andra* vägar att gå i detta hänseende. Vi ha ansett det så mycket nödvändigare, att i lagen kommer in en bestämmelse om att Konungens befallningshavande skall höra kommunerna, som enligt vad vi funnit, Konungens befallningshavande i allmänhet icke anse det lämpligt att höra dem, tydligen beroende därpå att Konungens befallningshavande som regel icke trott, att inrättandet av spritbolag skulle innebära några olägenheter för kringliggande kommuner, åtminstone icke större än olägenheterna äro för den kommun, där spritbolaget skall inrättas. Ett eklatant bevis härpå finna vi från den sista striden om en utminuteringsfilial i Arvika stad, ett ärende, som avgjordes för endast några dagar sedan. I de fall, där kommunerna, utan att Konungens befallningshavande inforrdar yttrande, ändå skicka in sina önskemål till Konungens befallningshavande, har det visat sig, att Konungens befallningshavande sällan, för att inte säga aldrig, tager någon hänsyn till vad kringliggande kommuner i detta avseende funnit lämpligt att anföra.

Det är på grund av dessa förhållanden, herr talman, som vi ansett, att en motion i den riktning som här väckas, bort väckas, och det är också därför, som vi reservanter i utskottet ha hemställt, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av ifrågavarande spörsmål.

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

Om ändring i förordningen ang. försäljning av rusdrycker. Jag tager mig friheten, herr talman, att yrka bifall till den av mig jämte herrar Alexis Björkman och Bergman avgivna reservationen.

Herr Röing: Jag skall, herr talman, endast tillåta mig yttra några få ord i den föreliggande frågan, då jag förutsätter, att även bland de organiserade nykterhetsvännerna här i kammaren, vilka icke tillhöra bevillningsutskottet, samma uppfattning rörande de föreliggande motionerna förefinnes, som bland flertalet organiserade nykterhetsvänner i utskottet, vilka såsom synes icke kunnat biträda motionärernas hemställan.

Har man en bestämd uppfattning i fråga om kommunernas självbestämningssrätt, så borde denna uppfattning ej kunna rubbas, därför att det i ett par kommuner hänt, att denna princip lett till beslut, som icke tillfredsställt de organiserade nykterhetsvännerna. Så har exempelvis varit fallet i Arvika, där kommunalrepresentationen med en rösts majoritet — ordförandens utslagsröst — lär ha beslutat utminuterung och utskänkning av alkoholhaltiga drycker. Motionärerna antaga, att i händelse motionerna bifölles, de kringliggande kommunernas beslut skulle bli sådana, att de på så sätt invercade på förhållandena i Arvika, att förbudet återinfördes i denna stad. Men hyser man den åsikten, som motionärerna hysa, mina damer och herrar, då får man också godkänna den uppfattningen, att i händelse ett förbud beslutats under liknande förhållanden som i Arvika och kommunerna runt omkring samhället i fråga uttala sig mot detta förbud, så skall utminuterung och utskänkning av rusdrycker återinföras i den kommun, som med ringa majoritet beslutat förbudet. Icke minst från de demokratiska partiernas sida har kommunernas självbestämningssrätt med styrka hävdats, en principiell ståndpunkt, som icke minst fick uttryck under våra många strider om införandet av lokalt veto. Jag anser, att kammaren icke har någon som helst anledning att nu frångå den principiella ståndpunkt, som kammaren då intog. Ett ytterligare skäl för utskottets hemställan är, som den förste ärade talaren påpekade, motionärernas egendomligt formulerade hemställan, att grannkommunerna skola ha ett »behörigt inflytande» på frågan. Även för de ärade motionärerna har det varit omöjligt att i utskottet kunna definiera vad de avse med bestämmelsen om »behörigt inflytande».

Herr Olsson i Gävle meddelade kammaren, att han hade tillräckligt mod att icke blott yrka bifall till sin reservation utan även, om jag förstod honom rätt, att eventuellt tillfölje detta yrkande begära votering. Han gjorde detta, framhöll han, därför, att han ville konstatera, huru många de kammarledamöter voro, som ville ansluta sig till den delen av motiveringen i det föreliggande utskottsbetänkandet i vilket utskottets majoritet uttalar, att de, som rösta för någon av reservationerna, därmed göra sig medansvariga med dem, som vilja rubba på den grundprincip, på vilken rusdrycksförordningen nu är byggd. För att man i utskottets motivering skall kunna lägga in en dylik mening, nödgas man nog förutsätta, att kammarens ledamöter före detta sammanträde icke läst igenom utskottets motivering och icke heller efter herr Olssons i Gävle anförande, innan talmannens klubba faller, sett efter, om ett sådant uttalande förekommer i utskottets motivering. Jag ber kammarens ärade ledamöter läsa igenom det korta stycke nederst på sidan 8 i utskottets motivering, där det uttalande förekommer, mot vilket herr Olsson i Gävle har riktat sig. Kammarens ledamöter torde då finna, att det i dessa rader icke förekommer något som helst uttalande rörande den reservation, som herrar Berg, Pers och Olsson i Gävle fogat till utskottets betänkande, utan att ifrågavarande uttalande uteslutande är riktat mot de båda föreliggande motionerna. Rörande dessa motioner anser utskottet att de »stå i viss motsats till den grundprincip, på vilken rusdrycksförsäljningsförordningen nu vilar, nämligen

principen om kommunal självbestämmingsrätt i frågor av här antydd art». Det är endast rörande motionerna, som utskottet fällt detta omdöme, och jag är övertygad om, att herr Olsson i Gävle medgiver, att det är bland annat av detta skäl, som han, liksom jag, yrkat avslag å motionerna i fråga.

*Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.*

(Forts.)

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Katrineholm: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast med anledning av ett yttrande av herr Ljunggren, i vilket han bland annat framhöll, att han och hans medreservant icke endast velat, att Konungens befallningshavande skulle beredas tillfälle att yttra sig över här berörda sak, utan även att Konungens befallningshavande skulle fästa avseende vid dessa inhämtade yttranden. I princip har jag inte något att anmärka mot den tankegången. Den sammanfaller helt och hållet med min egen uppfattning. Frågan är bara på vad sätt och i vilken utsträckning dessa yttranden skola inhämtas och i vilken grad Konungens befallningshavande skall taga hänsyn till desamma. Jag vill erinra om, att det mer än en gång, när den här frågan handlagts i utskottet till reservanterna, herr Ljunggren m. fl., gjorts förfrågan, hur de själva tänkt sig, att detta »tillbörliga» inflytande från kommunernas sida skulle utformas, utan att man på den frågan har kunnat få något svar.

När den här frågan senast var före, nämligen år 1923, hemställde herr Bergman i en reservation att en skrivelse skulle avlåtas till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning och förslag till sådan ändring av gällande rusdrycksförsäljningsförordning att, innan bolag beviljas sökt rättighet till detaljhandel med rusdrycker, Konungens befallningshavande skulle bereda tillfälle för kommunerna inom det område, som kunde väntas bli berört av bolagets verksamhet, att avgiva yttranden i ärendet. Såvitt jag förstår, sammanfaller den Bergmanska reservationen av år 1923 i detta ärende precis med den reservation, som herrar Bärge, Pers och Olsson i Gävle ha avgivit till nu föreliggande utskottsutlåtande. Jag skulle därför till denna kammarens nykterhetsvänner vilja hemställa, att de inte splittra sig på två reservationer utan i dag i stället hålla samman just den tankegång, som ligger till grund för den Bergmanska reservationen av år 1923, som, uttryckt kanske i andra ordalag, i sak dock är precis i överensstämmelse med den reservation, som avgivits av herrar Olsson i Gävle m. fl. och till vilken jag, herr talman, skall be att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Eriksson* i Grängesberg.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Jag hade knappast tänkt uppträda i denna debatt, men på grund av ett uttalande, som här fällts av herr Andersson i Katrineholm, nödgas jag säga några ord. Jag har så mycket större anledning att göra detta, som den motion, vilken ligger till grund för bevillningsutskottets betänkande nr 16, i viss mån kan anses föranledd även av förhållandena hemma i mitt eget län.

Innan jag ger mig in på den saken tillåter jag mig fästa kammarens uppmärksamhet på det kända förhållandet, att den försäljning, varom det här är fråga, så till vida är egenartad och föremål för undantagslagstiftning att den ju skall ske och ordnas på det sätt, att så ringa skada som möjligt åstadkommes. Jag har velat erinra härom, därför att man måste se de gällande bestämmelserna om kommunernas självbestämmingsrätt från denna utgångspunkt. Det är alltså för att kommunerna själva skola kunna ordna försäljningen av spritdrycker med hänsyn till minsta möjliga skada, som denna självbestämmingsrätt enligt min uppfattning har blivit införd i lagstiftningen.

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

Om man nu närmare studerar denna fråga, är det anmärkningsvärt, att denna självbestämmningsrätt är begränsad till visst mindre geografiskt område utan att någon som helst hänsyn toges till den skada, som kringliggande kommuner lida av denna försäljning. Jag skall tillåta mig att belysa detta genom ett par exempel. För närvarande finnes i Skellefteå stad en befolkning av 3,226 personer. Denna stad bestämmer suveränt, kan man säga, på vilket sätt rusdryckshandeln skall ordnas för den stora bygd, som har denna lilla stad till centrum. Skellefteå landsförsamling har nämligen ett invånarantal av 20,678 personer, alltså omkring 6 å 7 gånger så många personer som Skellefteå stad, vilken dock ensam bestämmer över vilka restriktioner och vilka åtgärder, som skola vidtagas för att rusdryckshandeln skall åstadkomma så liten skada som möjligt. Jag skall taga en stad i mellersta Sverige, exempelvis Motala. Denna stad har ett invånarantal av 5,824 personer; motsvarande landsförsamling har 7,549 personer. Motala stad med dess mindre antal personer har allt att säga till om, under det att landsförsamlingen ingenting betyder, ehuru den räknar större invånarantal.

Nu kan man ju mot detta resonemang erinra därom, att den stora nykterhetskommittén, vars förslag ligger till grund för den nu gällande lagstiftningen icke upptagit nu framförda krav. Men det finnes, såsom bevillningsutskottet också här i sin motivering anför, knappast några bestämda uttalanden från nykterhetskommitténs sida beträffande detsamma. Jag skall icke yttra mig om skälen, varför man då inte gick närmare in på dessa spörsmål. Jag vill dock säga, att jag tror, att förhållandena, sedan nykterhetskommitténs yttrande avgavs för omkring 10—12 år sedan, i viss mån förändrats. För att påpeka detta vill jag taga min egen stad Jönköping såsom exempel. Jönköping har nu ett invånarantal av 30 tusen personer eller något därunder. Staden gränsar med sitt område direkt till en annan stad, nämligen Huskvarna, som har ett invånarantal av i runt tal 8 tusen personer. Jag vågar påstå, att invånarna i de förstader till Jönköping, vilka ligga åt andra väderstreck än det, i vilket Huskvarna ligger, ungefär ha lika lätt eller lika svårt att komma till centrum av Jönköping som invånarna i Huskvarna. För närvarande har man täta turer på den lilla järnvägen mellan Jönköping och Huskvarna och en mängd bilbussar trafikera vägarna från morgon till kväll, vissa dagar flera gånger i timmen. Detta gör, att dessa båda städer äro så sammanknutna med varandra, att man i ett sådant hänseende som detta knappast kan uppdraga några som helst gränslinjer mellan dem och deras befolkning. Då förefaller det mig och motionärerna mycket egendomligt, att man verkligen skall draga upp några sådana gränslinjer och åt den ena stadens befolkning överlåta att suveränt avgöra huruvida och i vilken utsträckning rusdrycksförsäljning skall få äga rum, under det att den andra staden ingenting har att säga till om.

Nu föreslå herrar Bårg, Pers och Olsson i Gävle, att riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa »om utredning och förslag, innefattande ändring i gällande rusdrycksförsäljningsförordning i sådan riktning, att det åläggas Konungens befallningshavande att före beviljandet av rätt till detaljhandel med rusdrycker inom viss kommun infordra yttrande från stadsfullmäktige eller kommunalstämma i kringliggande kommuner». Ja, det har redan påpekats, att kommunerna nu ha möjlighet att avgiva yttranden, och att Konungens befallningshavande jämväl äger rätt att infordra sådana. Men, mina damer och herrar, man har alldeles förbisett att somliga Konungens befallningshavande begagna sig av den rätten och att en mängd av kommunerna likaledes använt och använda sig av möjligheten att avgiva sådana yttranden. Om jag inte misstar mig alltför mycket bruka Konungens befallningshavande i Jönköpings län i sådana frågor infordra yttranden av varje kommun inom det oktrojomsråde för vilket Jönköpings stad utgör centrum men utan att något avseende fästs vid

dessas kommuners mening. Jag anser mig icke hava rätt att här anföra vederbörandes eget uttalande i denna fråga, men så mycket anser jag mig dock kunna säga, att vederbörande icke ansett sig ha någon skyldighet att taga hänsyn till annat än Jönköpings stadsfullmäktiges beslut, naturligtvis under förutsättning att besluten i fråga icke strida mot gällande lag. Vi hade ett sådant fall där nere förra året, då stadsfullmäktige med mycket ringa majoritet beslöt att bevilja oktroj för en kommande period. På grund av krav, som framförts från nykterhetsfolkets sida, och som godkändes av stadsfullmäktige, innefattade emellertid detta beslut vissa inskränkningar i förut gällande restriktionsvillkor. Men vad inträffade sedan? Jo, redan någon månad efter det att stadsfullmäktige fattat detta beslut, som bland annat innebar den ändringen, att utskänkingen på kvällarna eller rättare sagt på nätterna skulle stoppas en timme tidigare än förut, så väckte man i stadsfullmäktige en motion om att ifrågavarande beslut skulle upphävas. Man byggde då tydligen på, att det i stadsfullmäktige funnos ett par ledamöter av riksdagen, som inte skulle kunna ha tillfälle att närvara vid stadsfullmäktiges sammanträde. När vi kommo fram till det avgörande tillfället i fullmäktige, framställdes emellertid yrkande på bordläggning, därför att motståndarna icke mobiliserat tillräckligt antal av sina meningsfränder. Vi förmådde emellertid inte — det fordras nämligen kvalificerad majoritet för att hindra beslut om bordläggning — att hindra ett sådant beslut. Frågan blev därför bordlagd och vid ett kommande sammanträde beslöt man att upphäva det förut fattade beslutet. Beslutet överklagades omedelbart hos Konungens befallningshavande och ärendet ligger nu hos Kungl. Maj:t. Även vid det tillfället beslöt Konungens befallningshavande att infordra yttrandet icke blott av Jönköpings stad utan även från angränsande kommuner. Dessa kommuner inklusive Huskvarna relativt stora stad beslöt även att instämma i besvären för att förmå Konungens befallningshavande att åtminstone fastställa det beslut, som vid första tillfället hade fattats. Även det synes emellertid vara alldeles lönlöst, och trots att en sådan stad som Huskvarna, med sin arbetarbefolkning, som ju har absolut, ja, kvalificerad majoritet i stadsfullmäktige, enhälligt, såvitt jag minnes åtminstone, beslöt instämma i besvären, tog Konungens befallningshavande ingen hänsyn därtill. Är det beslut, som fattats, stridande mot lag och författning, måste det naturligtvis upphävas. Är emellertid så icke förhållandet, lämnas besvären förmodligen utan avseende, och beslutet godkännes.

Den reservation, som här av herr Andersson i Katrineholm rekommenderas, är ett slag i luften. En sådan begäran, som däri innehålles, kan naturligtvis införas, men förordningarna komma i alla fall att tillämpas med det resultat, som jag här har skildrat. Vill man åstadkomma en ändring, tror jag, och jag vågar härutinnan vädja till kammarens nykterhetsvänner, att man bör gå på den reservation, som här har avgivits av herrar Bergman och Ljunggren.

Nu har man mot ordalydelsen i både motiveringen och klämman anfört, att det icke finnes några riktlinjer uppdragna i dem. Jag skall i detta avseende icke säga mer än att utredningen går ju ut på att söka finna vägar, som äro framkomliga för uppnåendet av målet: grannkommunernas medinflytande.

Jag skulle vilja säga mot herr Olsson i Gävle och herr Andersson i Katrineholm, att om åtminstone herr Olssons reservation innehållit något, som på något sätt påpekat för K. B., att K. B. hade skyldighet att taga hänsyn till kringliggande kommuners mening vid prövningen av ifrågavarande ärenden, så hade dock något varit vunnet, men här finns endast ett platoniskt uttalande, som uppenbarligen icke kommer att leda till något resultat.

Den siste ärade talaren vädjade till kammarens nykterhetsvänner att avsluta sig till herr Bärns m. fl. reservation. Jag måste, herr talman, i detta samband, innan jag slutar, ge uttryck åt några reflexioner, som ju beröra en

*Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)*

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

sak, som är känd för oss alla och som också har påpekats i tidningspressen, den nämligen, att de talrika nykterhetsvännerna i denna kammare stå splittade, så snart det är fråga om en positiv åtgärd för att tillbakatränga rusdrycksbruket. Ingen kan mera beklaga detta än jag. Det är ju beklagligt, att vi verkligen kommit därhän efter så många års arbete och strider. Jag har i min ungdom drömt vackra drömmar beträffande möjligheten att undantränga rusdrycksbruket och göra svenska folket till ett verkligt nyktert folk. Man hade under den tid, då jag först började deltaga i detta arbete, den förhoppningen, att när den dagen komme, då den fullständiga medborgarrätten skänktes åt allt Sveriges folk, det skulle vara möjligt att genomföra positiva reformer. Jag kommer ihåg, hurusom jag som ung man läste ett uttalande, som gjordes av en bekant och känd medicinsk vetenskapsman, Curt Wallis, på Folkets hus i Stockholm, då han behandlade nykterhetsfrågan: »Då Sveriges arbetare få röstedeln i sin hand och då de erövat den fulla medborgerliga och politiska rösträtten, då skall nykterhetsfrågan radikalt lösas.» — Vi ha fått den fulla medborgerliga rösträtten för Sveriges arbetare, vi ha fått den kvinnliga rösträtten, vi ha raserat den hundrigradiga skalan och den fyrtingradiga skalan sedan, när det gäller inflytande över kommunala angelägenheter, men mina herrar, var stå vi i dag? Jo, många av de män, som på den tiden stodo ense med oss och som kämpade för radikala reformer stå nu den dag som är inne, sedan de fått säte och stämma i svenska riksdagen, som våra oförsonligaste motståndare många gånger. Det måste sägas ut, att det är ett beklagligt tillstånd, och jag säger ännu en gång, att vill man verkligen positiva åtgärder, får man inte hysa sådan räddhåga som den, vilken tager sig uttryck i den reservation, som är avgiven av herr Bärge m. fl.

På grund av vad jag sålunda anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Bergman, Alexis Björkman och Elof Ljunggren avgivna reservationen.

Med herr Hamrin förenade sig herrar *Johanson* i Huskvarna, *Olsson* i Ramsta, *Björnberg*, *Carlström*, *Mosesson*, *Olsson* i Labbemåla, *Jansson* i Edsbäcken, *Björning*, *Lundén*, *Johansson* i Edsbyn, *Olsson* i Broddbo, *Sandberg*, *Persson* i Trången, *Bäckström*, *Lindmark*, *Bergström* i Bäckland, *Petersson* i Broaryd och *Svensson* i Högshöjult.

Herr Röing: Herr talman! Den siste ärade talaren har klarlagt den avsevärda skillnad, som förefinnes mellan de båda föreliggande reservationerna. Den av herr Johan Bergman m. fl. avgivna reservationen innebär ju ett bestämt avsteg från den nuvarande principen om kommunernas självbestämmanderätt, i det att i denna reservation hemställas, att de närliggande kommunerna skola ha ett behörigt inflytande på frågan om utminuterung och utskänkning i ett samhälle. Herr Bärge m. fl. reservation innebär däremot icke något annat förslag än att K. B. alltid skall höra de kringliggande kommunerna, innan K. B. beslutar i frågan. Jag ber få påpeka för kammarens ledamöter, att det redan nu finnes en bestämmelse, enligt vilken K. B. icke allenast har rätt utan under vissa förhållanden även är förpliktad att höra de närliggande kommunerna. Skulle det finnas en K. B., som aldrig gör detta, så handlar denna myndighet i strid mot gällande lag och författning. Jag anser det icke vara lämpligt, att andra kammaren bifaller herr Bärge m. fl. reservation, som innebär den bestämmelsen, att K. B. under alla förhållanden skall vara förpliktad höra alla närliggande kommuner, trots att K. B. fortfarande ensam skulle avgöra dessa ärenden. Följden skulle bliva, att K. B. även skulle vara skyldig höra kommuner, som tillhörde ett annat försäljningsområde, eller kommuner, som voro belägna i ett annat län, men dock gränsa intill den kommun, i vilken rus-

drycksförsäljning skall införas eller förbjudas. Jag hörde av en av mina kamrater i bevillningsutskottet, att t. ex. uppe i Västerbotten tillhöra Dorotea och Vilhelmina socknar Jämtlands läns försäljningsområde och Nordmalings och Bjurholms socknar ett försäljningsområde i Västernorrlands län. En annan följd av ett bifall till reservationen blev, att t. ex. vederbörande myndighet här i huvudstaden skall åläggas höra alla kommuner runt omkring Stockholm rörande utskänkning och utminuterings i Stockholm, även om Stockholms stadsfullmäktige fattat beslut härom med stor majoritet. Detta skulle nämligen ett bifall till denna reservation medföra.

Jag ber, herr talman, få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Sköld**: Herr talman! Jag hade inte tänkt deltaga i denna debatt, men vad herr Hamrin anförde uppkallade mig.

I en passus i slutet av anförandet beklagade herr Hamrin, att arbetarklassens representanter, sedan den allmänna rösträtten genomförts, icke på det sätt, som herr Hamrin hoppats, voro villiga att deltaga i kampen för supsedens tillbakaträngande, eller hur nu orden föllo.

Jag skulle beträffande detta yttrande vilja säga, att det är väl ändå att göra en liten sak stor, när man försöker framställa det så, som om ett bifall till den av herr Bergman m. fl. avgivna reservationen skulle kunna betecknas såsom något väsentligt led i tillbakaträngandet av supseden i vårt land. Jag tror, att man får skilja mellan sak och sak.

Jag skall icke något vidare ingå på den reservation, som herr Hamrin talat för. Denna fråga har nämligen förut varit föremål för riksdagens handläggning mycket ingående, och jag har själv såsom medlem av bevillningsutskottet varit i tillfälle att ingående pröva de förslag, som nu i denna reservation bjudas riksdagen. Jag förklarar, att den reservationen kan icke med någon effekt genomföras på 1917 års rusdrycksförsäljningsförordnings grund. Skall man nå syftet med den reservationen, betyder det, att grunderna för den nuvarande rusdryckslagstiftningen skola upprivas och läggas om. Då får detta krav ett väsentligt större syfte än vad här är angivet. Jag frågar, om det är någon, som verkligen tycker, att vi i dag skola vara beredda att gå in för något så vitt syftande som vad denna reservation sålunda egentligen innebär. Dessutom skulle jag såsom nykterhetsvän vilja tillfoga, att även om det skulle kunna gå att genomföra den reformtanke, som är framkastad, så vill jag icke därmed också ha erkänt, att dess genomförande skulle betyda en framgång för nykterhetstanken hos det svenska folket. Ty enligt mitt förmenande skulle en dylik reform mycket bidra till att skapa nya irritationseentra i detta land, skapa nya små kitsliga bestämmelser, som skulle väcka storm gentemot nykterhetssaken men ingalunda främja den.

Beträffande den reservation, som här är avgiven av herr Bärge m. fl., kan jag gärna erkänna, att i det där berörda avseendet rusdrycksförsäljningsförordningen tarvar ett komplement, och jag kan för min del inte ha något emot ett bifall till den reservationen, då den ju skulle medföra ett kompletterande av rusdrycksförsäljningsförordningen i den riktning, vari förordningen egentligen är avsedd att verka.

Jag vill till sist förklara, att i val mellan utskottets förslag och den av herr Bergman m. fl. avgivna reservationen kommer jag att rösta för utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå samt bifall i stället till den av herr Bärge m. fl. vid betänkandet fögade reservationen och 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till den reservation, som avgivits

*Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)*

*Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)*

av herr Bergman m. fl.; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Ljunggren, varför herr talmannen för bestämmande av kontraposition ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna vara med övervägande ja besvarad. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Olsson i Gävle le votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 16 antager yrkandet om bifall till den av herr Bergman m. fl. vid betänkandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till herr Bärqs m. fl. reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Bergman m. fl. angivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, begärde herr Hamrin, med vilken mer än 22 ledamöter av kammaren instämde, att voteringen måtte ske medelst namnupprop, vilket omedelbart verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 82 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen		1	
» Andre Vice Talmannen			
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman	1		
» Löfgren i Stockholm	1		

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Hagman	1		
» Eriksson i Stockholm			1
» Hansson i Stockholm	1		
» Nylander	1		
» Johanson i Stockholm			
» Holmström i Stockholm	1		
Fru Östlund			1
Fröken Wellin	1		
Herr Forssell	1		
» Carlsson i Stockholm	1		
» Holmdahl	1		
» Järte	1		
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Sjöblom	1		
» Karlsson i Nynäshamn	1		
» Söderberg	1		
» Karlsson i Vätö	1		
» Andersson i Igelboda	1		
» Bernström	1		
» Christenson i Södertälje	1		
» Laurin	1		
» Mosesson		1	
» Ahl	1		
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Berg		1	
» Sjölander		1	
» Olsson i Golvvasta	1		
» Björnberg		1	
» André	1		
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby		1	
» Olsson i Ramsta		1	
» Schill		1	
» Laurén	1		
» Andersson i Katrineholm	1		
» Jonsson	1		
» Lundkvist	1		
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam	1		
» Pettersson i Bjälbo	1		
» Sjögren		1	
» Johansson i Kullersta			
» Westman	1		
» Karlsson i Vadstena			1
» Olsson i Labbemåla		1	
» Björkman	1		

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Ericson i Boxholm	1		
» Ward	1		
» Holmberg	1		
» Anderson i Linköping	1		
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna		1	
» Hamrin		1	
» Carlström		1	
» Fast		1	
» Petersson i Broaryd		1	
» Svensson i Högsjöhult		1	
» Lilliecreutz			
» Andersson i Löbbo		1	
» Göranson		1	
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult	1		
» Olsson i Blädinge			1
» Svensson i Betingetorp	1		
» Leo	1		
» Blomquist			
» Svensson i Grönvik		1	
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar	1		
» Norman			
» Olsson i Kalmar	1		
» Werner		1	
» Gustafson i Vimmerby		1	
» Johansson i Krogstorp		1	
» Wagnsson		1	
» Olsson i Högby		1	
» Heiding	1		
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans			1
» Svedman			
» Gardell i Stenstu	1		
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa	1		
» Törnkvist i Karlskrona			1
» Kloo	1		
» Jeppsson		1	
» Holmgren	1		
» Adler			

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup		1	
» Borggren			
» Persson i Fritorp	1		
» Björklund	1		
» Björk	1		
» Isacsson	1		
» Hammarlund	1		
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén	1		
» Winkler	1		
» Lovén	1		
» Jensen	1		
» Engberg	1		
» Lindskog	1		
» Beskow	1		
» Bergström i Hälsingborg	1		
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Thorsson			
» Jönsson i Revinge	1		
» Nilsson i Tånga	1		
» Olsson i Kullenbergstorp	1		
» Sköld	1		
» Andersson i Höör	1		
» Törnkvist i Bjuv	1		
» Paulsen	1		
» Fjellman	1		
» Månsson i Erlandsro	1		
» Nilsson i Hörby	1		
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson			
» Lindqvist i Halmstad		1	
» Johansson i Brånalt	1		
» Uddenberg i Varberg	1		
» Andersson i Falkenberg		1	
» Larson i Tönnersa	1		
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing	1		
» Kristensson i Göteborg	1		
» Lithander	1		
» Sjöström	1		
» Pehrsson i Göteborg	1		
» Hedvall		1	
» Höglund		1	
Fru Thüring		1	
Herr Almquist	1		

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo			
» Olsson i Broberg	1		
» Olsson i Berg	1		
» Osberg	1		
» Carlson i Mölndal		1	
» Wallerius	1		
» Brännberg	1		
» Mårtenson		1	
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén	1		
» Danielsson		1	
» Gustafson i Kasenberg			
» Lindgren			
» Hansson i Trollhättan		1	
» Olsson i Mellerud			1
» Alströmer	1		
» Ryberg		1	
» Gustafsson i Älvsered	1		
» Johansson i Väby	1		
» Petersson i Lerbäcksbyn	1		
» Weijne		1	
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen	1		
» Magnusson i Skövde			1
» Bäcklund	1		
» Johanson i Hallagården			
» Vahlstedt			
» Lundén		1	
» Anderson i Storegården	1		
» Bodén		1	
» Hedin			
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken		1	
» Carlsson-Frosterud		1	
» Andersson i Prästbol		1	
» Ros	1		
» Norling	1		
» Norsell		1	
» Spångberg			
» Björling		1	
» Eriksson i Västbro			
» Morfeldt		1	
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg i Karlskoga		1	
» Anderson i Råstock	1		

	Ja	Nej	Av- står
Herr Nilsson i Örebro	1		
» Ödström		1	
» Ljunggren		1	
» Öhman		1	
» Lundgren		1	
» Persson i Falla	1		
» Mogård			
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås		1	
» Lorichs	1		
» Pettersson i Köping	1		
» Eklund		1	
» Olovson i Västerås		1	
» Olsson i Broddbo		1	
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Eriksson i Grängesberg		1	
» Jansson i Falun			
» Aarnseth			
» Hansson i Bäck		1	
» Ernfors	1		
» Andersson i Rasjön		1	
» Pettersson i Hällbacken		1	
» Andersson i Ovanmyra		1	
» Englund		1	
» Sundström			
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Hagsström		1	
» Sävström		1	
» Lindley	1		
» Olsson i Hov		1	
» Johansson i Kälkebo		1	
» Granath	1		
» Johansson i Edsbyn		1	
» Olsson i Gävle	1		
» Holmström i Gävle	1		
» Herou		1	
» Högström	1		
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Öberg	1		
» Johansson i Sollefteå		1	
» Vennerström	1		
» Svensson i Skönsberg		1	
» Bergström i Bäckland		1	
» Lagerkwist	1		
» Strindlund		1	
» Västberg		1	

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

Om ändring
i förordningen
ang.
försäljning av
rusdrycker.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Molander		1	
» Rudén	1		
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs			
» Hedlund i Östersund	1		
» Hedlund i Häste		1	
» Persson i Trängen		1	
» Olsson Rödningsberg		1	
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund	1		
» Bäckström		1	
» Wikström		1	
» Brännström	1		
» Lindmark		1	
» Lindberg		1	
» Sandberg		1	
<i>Norrbotiens län.</i>			
Herr Hage		1	
» Nilsson i Antnäs	1		
» Lövgren i Nyborg	1		
» Dahlén		1	
» Samuelsson		1	
» Hedström	1		
» Grapenson		1	
Summa	112	82	8

§ 5.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 91, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 92, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 97, angående inlösen för statsverkets räkning av elektrisk anläggning å landsfiskalsboställe;

nr 100, angående statsbidrag till uppförande av och driftkostnaderna vid en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium);

nr 101, angående anslag till uppehållande under budgetåret 1925—1926 av verksamheten vid statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa flickor; och

nr 105, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § 1 mom. i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av till skolväsendet upplåtna byggnader vid Strömsholms hingstdepå m. m.;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om försäljning av statens spannmålslagerhus i Roma;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksskogs-taxeringens fullföljande m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckta motioner om sänkning av åldersgränsen för dels politisk och dels kommunal rösträtt.

*Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.*

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra i andra kammaren väckta motioner, nr 3 och 4 av herr *Wagnsson* samt nr 7 och 8 av herr *Spångberg m. fl.*, i vilka motioner hemstälts,

a) i motionen nr 3, att riksdagen såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling måtte besluta antaga i motionen intaget förslag till ändrad lydelse av §§ 6 och 16 i riksdagsordningen;

b) i motionen nr 7, att riksdagen såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling måtte besluta, att § 16 i riksdagsordningen skulle erhålla nedanstående ändrade lydelse:

§ 16.

Valrätt tillkommer envar man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugo års ålder;

c) i motionen nr 4, att riksdagen måtte besluta vissa angivna ändringar i kommunalförfattningarna; och

d) i motionen nr 8, att riksdagen måtte besluta, att nedanstående förordningar skola erhålla följande ändrade lydelse:

Förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§ 8.

Rättighet att deltaga i kommunalstämmas överläggningar och beslut tillkommer envar inom kommunen mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugo års ålder.

Förordningen om kommunalstyrelse i stad.

§ 9.

Rättighet att vid allmän rådstuga deltaga i överläggningar och beslut i alla de staden rörande angelägenheter, vilka icke enligt rikets grundlagar eller särskilda författningar äro vissa klasser av stadens medlemmar förbehållna, tillkommer envar inom kommunen mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugo års ålder.

Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
röst rätt.
(Forts.)

Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

§ 7.

Rättighet att deltaga i val av stadsfullmäktige tillkommer envar i kommunen mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugo års ålder.

Förordningen om landsting.

§ 5.

Rätt att deltaga i landstingsmannaval tillkommer envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man eller kvinna, som senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugo års ålder.

Utskottet hemställde, att motionerna

- a) II: 3,
- b) II: 7,
- c) II: 4,
- d) II: 8

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

I. av herrar *Sävström, Strömberg, Thulin, Gustav W. Hansson, Hallén, Andersson* i Igelboda, *Karlsson* i Vadstena och *Sjöström*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 3, såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till ändrad lydelse av §§ 6 och 16 riksdagsordningen.

§ 6.

9) Valrätt vid elektorsval tillkommer envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad.

§ 16.

Valrätt tillkommer envar man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under näst föregående kalenderår uppnått tjuguettt års ålder.

- b) att motionen II: 7 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;
- c) att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 4, antaga följande

1) *Förslag till lag*

om ändrad lydelse av § 8 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§ 8.

Rättighet att deltaga i kommunalstämmas överläggningar och beslut tillkommer envar inom kommunen mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuguettt års ålder.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1930;

2) Förslag till lag

om ändrad lydelse av § 9 i förordningen om kommunalstyrelse i stad.

§ 9.

Rättighet att vid allmän rådstuga deltaga i överläggningar och beslut i alla de staden rörande angelägenheter, vilka icke enligt rikets grundlagar eller särskilda författningar äro vissa klasser av stadens medlemmar förbehållna, tillkommer envar inom kommunen mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuguetå års ålder.

Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1930;

3) Förslag till lag

om ändrad lydelse av § 7 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

§ 7.

Rättighet att deltaga i val av stadsfullmäktige tillkommer envar i kommunen mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuguetå års ålder.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1930; och

4) Förslag till lag

om ändrad lydelse av 5 § samt 11 § 2 mom. d) och 3 mom. i lagen om landsting.

5 §.

Rätt att deltaga i val av landstingsmän jämte suppleanter tillkommer envar inom landstingsområdet i kommuns gemensamma angelägenheter röstberättigad man eller kvinna.

Vid valet skall den för vederbörande kommun å landet eller för stad senast fastställda röstlängd ligga till grund.

11 §.

2 mom.

d) Beträffande rösträttens utövning gäller vad om kommunalfullmäktigeval är föreskrivet.

3 mom. I stad är magistraten valförrättare och skall beträffande rösträttens utövning samt beträffande de tider på dagen, under vilka valförrättningen skall fortgå, gälla vad om stadsfullmäktigval är föreskrivet. I övrigt — — — sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1930; samt

d) att motionen II: 8 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. av herrar *David K. Bergström* och *Hansson* i Bäck, vilka ansett, att utskottet bort på i reservationen angiven, från utskottets framställning avvikande motivering hemställa, att motionerna

a) II: 3,

b) II: 7,

Ang.
sänkning av
åldern

c) II: 4,

d) II: 8

för politisk
och kommunal
rösträtt.

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

III. av herr *August Ljunggren*.

(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Sävström**: Herr talman, mina damer och herrar! Vid konstitutionsutskottets behandling av herrar Wagnssons och Spångbergs motioner om sänkning av åldersstrecket vid politiska och kommunala val ha de socialdemokratiska ledamöterna av utskottet hävdad sin gamla uppfattning, att åldersgränsen bör sänkas till 21 år. Vi anse, att så lång tid nu har förflutit, sedan den stora kompromissen i författningsfrågan 1918 antogs, att tiden kan vara inne att företaga en ändring på denna punkt och att de, som voro med om att bifalla det beslutet, inte längre kunna behöva känna sig bundna av detsamma. Det är ju så för närvarande, att vänstern har majoritet i riksdagen, och detta är ju ett gemensamt vänsterkrav, och därför anse vi, att tiden nu bör vara inne att företaga denna ändring. Emellertid finna vi av de reservationer, som ha avgivits till utlåtandet, att de folkfrisinnade ha en reservation, undertecknad av herrar David Bergström och Hansson i Bäck, och vidare en blank reservation av herr August Ljunggren. I den av herrar Bergström och Hansson i Bäck avgivna reservationen framhålles det, att det inte lär finnas någon utsikt att åstadkomma en ändring nu, och det framhålles vidare, att först när folket i val ställer ett tydligt uttalat krav på en ändrad ordning i detta avseende och en ur samma val framgången regering står redo att framlägga förslag därom, lär tiden vara inne för riksdagen att taga hithörande spörsmål under ingående prövning. Ja, detta kan man naturligtvis framhålla. Men det är klart, att om det hos de folkfrisinnade och liberala funnes ärlig vilja att nu vara med om en lösning av denna fråga, så torde väl utsikter därtill också finnas, ty vi behärska ju majoriteten i riksdagen. Frågan om åldersgränsens sänkning är ju en mycket viktig fråga, men näppeligen är frågan ändå av så stor vikt, att folket bör gå till val på densamma. Vid ett valtillfälle är det ju så, att de särskilda partierna gå fram med sina olika program och framlägga dessa för valmännen, och understundom inträffar det ju, att det är någon fråga av alldeles särskilt stor vikt, som tilldrar sig uppmärksamheten, såsom t. ex. försvarsfrågan eller kommunalskattefrågan eller någon annan dylik större fråga. Men att vi skulle gå till val enbart på frågan om åldersstreckets sänkning, det hade jag ändå inte kunnat föreställa mig, att det skulle komma att ske, utan detta krav borde väl i varje fall kunna framföras vid vilken riksdag som helst. Om man däremot från detta håll hade sagt, att förslag i saken borde framställas i en proposition från regeringens sida, innan man går in på att allvarligt upptaga frågan till behandling i riksdagen, då hade jag kunnat förstå dessa reservationer, då hade saken legat till på annat sätt.

Vid den tidigare behandlingen av denna fråga har ju, som kammarens ledamöter känna till, herr Engberg framställt ett yrkande om att åldersgränsen vid landstingsmannaval skulle sänkas från 27 till 23 år. Fördelen av en sådan reform är ju uppenbar, ty vi skulle då få överensstämmelse i vallängderna och sålunda ha en gemensam åldersgräns för de olika valen. Den tanken vann ju denna gång icke någon anslutning från annat håll, och jag vill nämna att samma tanke framfördes i konstitutionsutskottet även denna gång, men att den icke heller nu vann någon anslutning från det håll, där man väntat, att så skulle komma att ske.

Nu framhåller utskottet i den motivering, som har avgivits, att rösträtts-

åldern bidrager till upprätthållandet av artskillnaden mellan kamrarna. För min del tycker jag, att det är lämpligt att icke så starkt trycka på den punkten. Efter 1918 har från socialdemokratiskt håll ingen attack riktats mot första kammaren, men det är på två punkter vi kräva ändring nu. Det är i fråga om borttagandet av censusbestämmelserna, tretusenkronorsstrecket och taxeringsvärdet på fast egendom, och vidare i fråga om sänkning av rösträttsåldern vid landstingsmannaval från 27 till 23 år. I avseende å båda dessa krav har jag ändå en förhoppning om att i en snar framtid kunna vinna rättelse. Vad censusstrecket beträffar torde det hänga mycket löst. Utgången i första kammaren ger tydligt vid handen, att det finnes en mycket stark minoritet, som vill taga bort det strecket, och sedan den öppna omröstningen är genomförd i riksdagen vill jag se utgången av frågan, innan jag förlorar hoppet om att frågan om censusstrecket skall falla. Jag tror också, att det är möjligt att i fråga om åldersstrecket vi inom rimlig tid skola kunna vinna ändring. Då är det icke lämpligt att så hårt trycka på att åldersstrecket är av betydelse, då det gäller att markera artskillnaden mellan kamrarna, som utskottet i sin motivering framhållit. Det kvarstår i varje fall en väsentlig skillnad mellan de båda kamrarna genom den successiva förnyelsen av första kammaren, genom det medelbara valsättet, genom den högre åldern och genom den längre mandattiden.

Utskottet anser nu, att en minimiålder av 23 år låter sig väl försvaras med hänsyn till den mognad och erfarenhet, som tarvas för ett aktivt deltagande i det offentliga livet, d. v. s. när det gäller att rösta på riksdagsman till andra kammaren. Men varför räcker icke samma mognad och erfarenhet, då det gäller att rösta på landstingsman? På den frågan skulle jag vilja få ett klart och tydligt svar.

Utän att vid detta tillfälle närmare anföra de skäl, som tala för en sänkning av åldersstrecket vid såväl politiska som kommunala val, vill jag ändå sluta med att säga, att fastän det måhända torde för ögonblicket vara utsiktslöst att vinna gehör för det förslag vi framställt i vår reservation. skulle jag dock vilja allvarligt vädja till de representanter, som tillhöra vänstern, de folkfrisinnade och liberalerna, att snarast möjligt taga denna fråga under övervägande och, om det är möjligt, försöka hjälpa oss, när det gäller att få detta yrkande genomfört i riksdagen. Ty det kan väl icke vara rimligt att vi i fortsättningen skola ha clika åldersgräns vid riksdagsmänna- och landstingsmannaval, då det är en skillnad av fyra år mellan dem, som då äro i tillfälle att få avgiva sina röster. Ett sådant tillstånd kan icke i längden försvaras, och därför är det bäst att först gå med på en ändring i detta avseende. Jag tycker icke, att det är skäl att dröja alltför länge, därför att det kommer i alla fall att dröja ganska länge, innan en sådan bestämmelse skulle träda i kraft.

Nu har utskottet uppdelat sin kläm i flera punkter. Jag hoppas, att debatten kommer att röra sig om alla punkterna på en gång, men jag vill redan nu hemställa om bifall till punkten a) i enlighet med den reservation, som avgivits av undertecknad m. fl.

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Då jag tillhör utskottets majoritet bör det väl även från detta håll sägas några ord, varför jag ber att några få minuter taga kammarens tid i anspråk. Det är ju en gammal fråga, som tagits upp till debatt. Riksdagen har nämligen godkänt samma utskottsutlåtande i fjol, och även året förut var lydelsen densamma, som föreligger i dag. Det har icke enligt mitt förmenande inträffat någonting av den beskaffenhet, att riksdagen har anledning att frångå denna sin tidigare angivna ståndpunkt. Genom den allmänna och lika rösträtten få ju alla befolkningslager tillfälle att göra sina åsikter gällande på samhällets olika områden. En

*Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)*

Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)

reformerings av bestämmelserna om valrätten drabbar sålunda icke något särskilt parti. Frågan gäller om de yngre åldersklasserna skola tillföras de skilda partierna, och om detta skulle vara någon förmån för partiernas sammansättning och arbete att få med dessa yngre åldersklasser. Helt säkert komma dessa yngre åldersklassers åskådningar att göra sig gällande inom de olika partierna.

Vi, som tillhöra utskottets majoritet, befara, att dessa yngre åldersklassers erfarenhet ej är tillräckligt stor och vi dela nog den uppfattningen att om dessa yngre åldersklasser tillfördes de olika partierna, det skulle menligt inverka på partiernas arbete. Det fordras dock en viss erfarenhet och insikt för att fatta avgörande i samhällslivets olika frågor. Min personliga erfarenhet är den, att när man är 20—21 år gammal har man icke den erfarenhet och mognad, som erfordras härför.

Det föreligger till behandling två motioner, i den ena motionen föreslås 20 år för rätt att deltaga i val till andra kammaren och i den andra motionen föreslås åldersgränsen till 21 år, under det att utskottet fortfarande stannat vid 23-årsgränsen. Av dessa bud framgår tydligen att det endast är en lämplighetsfråga, vilken åldersgräns man skall bestämma. Vi som anse, att det icke finnes anledning att frångå den fastslagna 23-årsåldern, göra det därför, att vi vilja som sagt *ha större erfarenhet och mognad hos de röstande*.

Jag var nere i riksdagsbiblioteket för att friska upp minnet om vilka rösträttsbestämmelser som tillämpas i våra grannländer. Jag fann då, att i det radikala Danmark ha vid röstning till folketinget alla män och kvinnor, som äro 25 år gamla, rösträtt och äro valbara, under det att landstingsmännen väljas av 35-åriga folketingsväljare. I det ännu radikalare Norge, där man har enkammarssystem, har varje norsk medborgare, man och kvinna, som är 23 år gammal, valrätt, och för valbarhet fordras 30 år. I Sverige äro vi sålunda ingalunda efter på reformernas väg utan snarare tvärtom.

Herr Sävström frågade vad anledningen kunde vara till att vi, motståndarna till reformen, kunde godkänna, att det är olika rösträttsålder vid val till riksdagens andra kammare och vid val av landstingsmän. Det har utskottet svarat på i sin motivering. Utskottet säger, att det beror på det samband, som landstingen ha med första kammarens sammansättning. Det vore ju att rubba artskillnaden mellan kamrarna, om man ändrade nu gällande åldersgräns 27 år till 23 eller som även föreslagits till 20 år. Jag framhöll ju nyss, att i Danmark har man en åldersgräns av 35 år för val till landstinget, och denna förhållandevis höga ålder har givetvis skäl för sig i detta land, liksom en högre ålder hos oss, då ju landstinget i Danmark är närmast jämförbart med vår första kammare.

Jag tror icke, att jag bryter diskretionen, om jag meddelar, att man inom konstitutionsutskottet är sysselsatt med förstakammarproblemet. Innan förstakammarproblemet är löst, vill jag icke vara med om att ändra åldersgränsen vid val av landstingsmän, men jag måste medge, att en person, som är berättigad att rösta vid val till andra kammaren, även kan anses lika berättigad att rösta på landstingsmän. Men att så icke är förhållandet, det beror på den uppgörelse, i ett större sammanhang, som skedde år 1918, då den nu gällande åldersgränsen sattes.

Såsom saken för närvarande ligger har jag, herr talman, icke anledning att frångå den ståndpunkt, som utskottet har tagit både i år och föregående år, utan jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag i förevarande punkt.

Herr Wagnsson: Herr talman, mina damer och herrar! De motioner, som nu behandlas, beröra ju sänkningen av åldersgränsen vid såväl riksdagsmänna-

val som kommunala val och val av landstingsmän. Det har synts mig riktigt att sätta den civila myndighetsåldern såsom politisk myndighetsålder, då man ej kunnat framvisa något skäl, varför vid dessa val rösträttsåldern bör sättas högre än den ålder, som anses lämplig för myndighetens inträdande. Det synes mig vara skäl i att fasthålla vid kravet på att myndighets- och rösträttsålder skola vara desamma.

Nu kan man invända, att frågan om åldersgränsens sänkande från 23 till 21 år beträffande politiska och kommunala val är av mindre praktisk betydelse, och det kan jag delvis instämma i. Större betydelse har den andra frågan, nämligen frågan om det åldersstreck, som finnes vid val av landstingsmän. Den föregående talaren, som representerade konstitutionstskottets uppfattning, medgav i slutet av sitt anförande, att han icke kunde finna något direkt skäl, varför en person, som har rösträtt vid val av ledamöter till andra kammaren, icke skulle ha rösträtt vid val av landstingsmän, och jag ber att få taga fasta på det erkännandet.

Åldersstrecket vid kommunala val och landstingsmannaval var före 1918 21 år, och man har, såvitt jag vet, icke haft några olägenheter av att denna åldersgräns fanns. Vid den uppgörelse, som skedde, då den stora författningsrevisionen genomfördes år 1918, lyckades man höja åldersgränsen till 27 år, men det skedde närmast med anledning av yrkande från högerhåll, där man ville skaffa sig garanti mot för kraftiga omvälvningar. Jag ber gentemot herr Westman få erinra om att de socialdemokratiska talare, som uppträdde i rösträttsdebatten vid urtima 1918, betonade kraftigt, att det socialdemokratiska partiet icke förband sig att hålla fast vid 27-årsgränsen såsom rösträttsgräns vid landstingsmannaval, utan de hävdade tvärtom, att införandet av denna höjda åldersgräns var resultatet av en kompromiss, som de ansågo sig oförhindrade att vid första lämpliga tillfälle söka få upphävd och sålunda få en lägre rösträttsålder vid dessa val. Detta underströks av bland andra herr Branting i hans stora anförande, men det framhölls ännu kraftigare av herr Gustav Möller och herr Viktor Larsson.

Höjningen av rösträttsåldern till 27 år vid landstingsmannaval har påtagligen medfört en del absurditeter. Det har sålunda medfört, att en man kan vara valbar till ordförande i kommunalnämnd och kan såsom sådan anföras att taga hand om en kommuns förvaltning och ekonomi utan att ha kvalifikation för att avgiva sin röst vid landstingsmannaval. 27 år är för övrigt en godtyckligt vald gräns. Ingen talare kan våga sig på det konststycket att bevisa, varför man vid 27 år skall besitta det högre mått av visdom, som skall krävas för deltagande i val av landstingsmän. Denna gräns kom tydligen till på grund av en kompromiss mellan högerens yrkande på 35 år och det från socialdemokratiskt håll framställda yrkandet på 21 år. Man gick varandra till mötes för att få denna reform 1918, men jag finner icke något skäl till att nu vidhålla en så godtyckligt vald åldersgräns.

Det har i utskottets utlåtande liksom i denna debatt av herr Westman gjorts gällande, att denna åldersgräns är nödvändig för att kunna fastslå en karaktärsskillnad mellan de båda kamrarna. Jag tror, att det argumentet på ett lyckligt sätt tillbakavisats av den talare, herr Sävström, som öppnade debatten och som framhöll, att det finnes en bestämd karaktärsskillnad mellan båda kamrarna genom att första kammaren väljes genom medelbara val av elektorerna genom den längre valperioden, genom den högre åldern för ledamöter i första kammaren och genom att för första kammarens vidkommande bostadsstreck saknas. Det är alltså icke nödvändigt att koppla samman frågan om rösträttsålder med det större problemet om första kammaren.

Jag tillåter mig, herr talman, att med stöd av det anförda yrka bifall till

*Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)*

den reservation, som herr Sävström m. fl. har fogat vid utskottets utlåtande och som ansluter sig till de av mig i ämnet väckta motionerna.

I detta anförande instämde herr *Hedvall*.

Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.

(Forts.)

Herr Björkman: Herr talman! Den siste talaren sade, att han undrade, om någon skulle kunna klara det konststycket att visa, varför en viss ålder satts såsom gräns för rösträtt. Jag vill säga, att det är givet, att om man fastslår en viss åldersgräns för människors rättigheter och skyldigheter i särskilda hänseenden, så blir det en lämplighetsfråga, som får prövas i det ögonblick, då man fattar beslutet i fråga. Så är det i den civila lagstiftningen och så är det i avseende å de rättigheter och skyldigheter, som åvila personer såsom statsborgare. Jag vill i avseende å den civila myndighetsålder, som några av kammarans ledamöter anse vara den ålder, till vilken man bör gå ned vid bestämmandet av rösträttsgränsen, under det att andra ju anse att man bör gå ännu djupare ned, påpeka, att myndighetsåldern enligt civillagen är 21 år, men att det finnes en slags myndighetsålder även därunder, som är satt till 16 år. Denna myndighetsålder av 16 år innebär, att åt en person givits vissa befogenheter, i det att åt honom givits förfoganderätt i personellt avseende, förfoganderätt över de medel, som han själv förtjänar, och förfoganderätt över medel, som tillfallit honom genom gåva och testamente. Varför har man satt denna åldersgräns till 16 år? Jo, vi hade förut en gräns av 15 år, men det har visat sig vid den nya förmynderskapslagstiftningens tillkomst *lämpligt* att ändra denna gräns till 16 år. Att så har blivit förhållandet har berott på vissa subjektiva moment, som gjort sig gällande och som gjort, att man fastnat för just den åldern. Det kan hända, att det i avseende å den ålder av 27 år, som erfordras för valrätt till landstingsmän, är så, att den tillkommit genom en kompromiss, men det har dock varit ett fast lämplighetsunderlag bakom.

I avseende på rätten att utöva en statsborgares rättigheter borde det väl vara givet, att man har att fordra något utöver den civila myndighetsåldern, en viss högre mognad och erfarenhet i omdömet, och det synes vara en fordran, som man icke får släppa. Under det att vissa individer kunna anses dugliga att vara statsborgare vid en yngre ålder är det icke sagt, att man generellt får säga, att alla äro lika bra vid samma ålder. Väl kunna vissa individer inom varje åldersklass höja sig över de andras mått, och då kan det synas egendomligt, att man icke kan vara med om att tillerkänna dessa personer alla de rättigheter, som man skulle vilja giva dem. Men nej, det kan man icke därför att det måste givas generella bestämmelser. Vi få icke lagstifta härvidlag efter undantagen i synnerhet icke i en tid, då det finnes så mycken bestämmanderätt given åt medborgarna. Det bör vara en viss hämsko på ungdomen, som icke kan med nödig mognad och ansvarskänsla sätta sig in i alla de viktiga frågor, som representanterna skola avgöra.

Här bör också påpekas, att denna åldersgräns gäller icke för vissa klasser, utan den gäller för alla klasser. Man kan icke göra gällande, att det är ett streck, som är riktat mot en viss klass, utan det gäller för både den ena och den andra klassens söner och döttrar, att de få vänta en tid.

Nu har särskilt anmärkts på 27-årsåldern. Den tillkom som ett moment i den stora överenskommelsen 1918 och 1920. Om man nu säger, att det är egendomligt, att just 27-årsåldern existerar såsom gräns, och frågar, varför man ej går med på att ändra den, så svarar jag, att vi få taga upp den frågan i samband med förstakammarproblemet i dess helhet och diskutera, vad 27-årsåldern har för betydelse. Jag vill ej vara med om att taga bort denna åldersgräns, innan vi veta, hur det stora problemet skall lösas, om det skall ske på det ena eller på det andra sättet.

Herr Sävström sade, att från socialdemokratisk sida vore icke fråga om någon attack mot första kammaren. Men en attack kan ske direkt eller indirekt, och i detta fall sker den på indirekt sätt. Jag vill i det avseendet påpeka, att herr Sävström nämnde två indirekta vägar, där han och hans meningensfränder ville gå för att lätta på bestämmelserna om första kammarens sammansättning, nämligen dels i fråga om census och dels i fråga om denna åldersgräns. Men därvidlag böra vi allt vänta, tills vi sett, hur hela första-kammarproblemet gestaltar sig. Jag vill för min del säga rent ut, att kunna herrarna erbjuda andra garantier för att första kammaren får sådan sammansättning, som i ett tvåkammerssystem är avsedd för ett överhus eller herrehus, då skall naturligtvis frågan diskuteras, men ej detaljer lösryckta från problemet i dess helhet.

Det har redan från något håll påpekats, att det icke tyckes vara någon starkare opinion för denna frågas lösning, icke någon opinion, som visat sig i valstriderna eller eljest. Även jag vill understryka, att denna fråga icke varit uppe på sådant sätt, att man kan säga, att det är ett starkt önskemål att få den löst denna dag. Tidigare har det dock varit så, när ett viktigt författningsspörsmål krävt sin lösning, att det åtminstone någon gång gått igenom regeringsbehandlingen skärseid. Det har nu icke varit fallet med detta problem. Frågan har väl stått på det ena eller det andra valprogrammet, men det är icke visat, att det finnes en stark mening i saken. Hur litet stark den är, synes bäst därav, att kammaren vid frågans avgörande är så glest besatt, som nu är fallet.

Herr Sävström nämnde i sitt anförande, att han hoppades, att det nu snart skulle komma till stånd en vänsterlösning av denna fråga. Jag hoppas emellertid, att riksdagen, innan den går med på en lösning vare sig i den ena eller den andra riktningen, noga betänker sig. Det har varit konstitutionsutskottets åsikt i frågan, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detta utskotts avstyrkande hemställan.

Med herr Björkman förenade sig herrar *Persson* i Fritorp, *Forssell*, *Nilsson* i Antnäs, *Pehrsson* i Göteborg och *Hedström*.

Herr Herou: Herr talman! Rösträttsfrågornas behandling i vårt land liksom annorstädes visar, att oftast krafter utanför parlamentet blivit bestämmande för lagstiftarnas goda vilja att genomföra en mer eller mindre genomgripande reform. Detta sakförhållande ger belysning och bevis för det från vårt håll framkastade påståendet, att underklassen ej bör ha någon övertro på den borgerliga parlamentarismens betydelse utan framför allt bör stärka sitt inflytande, sin maktposition genom att förstärka sina utomparlamentariska resurser. Ett sådant tidsläge, då resignation och svag kamplust äro rådande i underklassens led, kommer därför att avspegla sig i partiernas ställningstagande på sitt särskilda sätt. Det är väl därför, som utskottet yttrat sig så färglost, som nu har skett, då det säger: »Utskottet håller alltjämt före, att med hänsyn till den mognad och erfarenhet, som tarvas för aktivt deltagande i det offentliga livet, den nuvarande minimiåldern av 23 år låter sig väl försvaras.» Jag vill fråga, om det då verkligen skall erfordras en så oerhörd mognad och erfarenhet för att avgiva votum vid kommunala och politiska val, att någon kan ha rätt att säga, att först vid 23 års ålder skulle en medborgare besitta dessa kvalifikationer. En sådan ståndpunkt låter sig ingalunda sakligt försvaras. Och generellt, herr Björkman, torde det icke kunna sägas, att några åldersgrupper få den *önskvärda mognaden*. Anmärkningen därom gäller i så fall, vilken rösträttsålder man än har. Jag vill också påminna om, att 21-åringarna tidigare haft rösträtt här i landet, utan att detta ansetts olämpligt, d. v. s. detta var på den tiden, när man

*Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)*

Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)

utestängde de fattiga folkgrupperna från medborgarrätt. Menar man, att det är arbetarklassens och bondeklassens ungdom, som icke besitter tillräcklig mognad och erfarenhet? Mot en sådan ståndpunkt måste jag på det bestämdaste reagera, ty man kan med skäl säga, att arbetar- och bondeungdomen, som tidigt får lära sig att taga vara på sig själv och redan från barnaåren deltagit i arbete, är minst lika mogen och mer erfaren än överklassens ungdom, som ej deltagit i produktivt arbete. Jag förstår, att det är riktigt, vad herr Björkman sade, att det är subjektiva synpunkter, som äro avgörande för, vilken uppfattning man har om åldersgränsen för rösträtten. Det förhåller sig säkerligen så, att man på vissa håll fruktar ungdomens rösträtt, därför att de unga vanligtvis äro mera radikalt betonade och mindre ha sinne för kompromiss. Men jag tror, att vår tid skulle behöva ha något av denna ungdomsanda med i det offentliga livet. Det måste åtminstone de önska, som icke äro anhängare av den sengångarpolitik, som kan karakteriseras med satsen: »medan gräset växer, dör kon». De, som frukta ungdomens rösträtt, borde också besinna, att ungdomen dock är starkare än andra medborgargrupper, då det gäller styrkeförhållandena utom parlamentet. De kunna uppofta, strida och hata utanför parlamentet, liksom andra, och jäsningsprocesserna gå icke ungdomen förbi. De unga kunna ofta utgöra det starkaste elementet i folkrörelserna, som växa fram ur nöd och betryck. Jag förstår då icke, varför det icke från den borgerliga demokratiens egna utgångspunkter vore klokt att låta den verkliga folkmeningen avspegla sig i parlamentet. Eller fruktar man att så troget som möjligt avläsa denna barometer?

Vi hava dessutom för vår del — och vi ha gjort det i motionen — krävt denna rösträtt som ett rättskrav, som en ungdomens rättighet för de skyldigheter, som ungdomen har gentemot samhället. Så snart skyldigheten avfordras, så kan krav på medborgarrätt sakligt hävdas. Nu har ungdomen skattskyldighet vid 18 års ålder, och alltså kunde rösträtt vid 18 år vara befogad lika väl som vid 20 eller 21 år. Men att förvägra de åldersgrupper, som ha skyldighet till tunga offer i värnpliktstjänstgöring, som t. o. m. ha skyldighet att offra liv och lem för staten, så mycket inflytande och medbestämmande som rätt att deltaga i dessa val, det innebär i verkligheten en utomordentlig orättvisa.

En sänkning av rösträttsåldern är dessutom befogad ur den synpunkten, att på grund av den 4-åriga valperioden det större antalet nytillkomna valmän icke komma i tillfälle att utöva sin valrätt förr än något år efter det de uppnått den i bestämmelserna stadgade minimiåldern.

Det finnes alltså, herr talman, goda skäl att yrka bifall ej blott till socialdemokraternas förslag om 21 års ålder såsom gräns utan även till kommunisternas om 20 års ålder.

Herr Hallén: Herr talman! Denna debatt bär alla yttre tecken av att vara fullständigt lidelsefri och står sålunda i stark motsättning mot gångna tidens debatter om medborgarrätt. Vi veta också alla, hurusom demokratin är i stort sett fullt genomförd, och det är detta, som motiverar det lugn och det drag av lidelsefrihet, som präglar denna debatt. Det kan villigt erkännas även från det socialdemokratiska partiets sida, att frågan om rösträttsåldern numera är i stort sett en lämplighetsfråga och ingalunda längre en rättsfråga med partipolitisk betoning i den ena eller den andra riktningen. Orsakerna till, att vi på grund av enskild motionärs yrkande ha fallit tillbaka på 21-årsåldern, har här både av herr Sävström och av andra vidrörts, och jag skall endast med några korta ord ytterligare understryka desamma. Det beror ej så mycket på någon större entusiasm eller tillgivenhet för själva 21-årsåldern som sådan. Jag för min personliga del vill icke sticka under stol med, att jag hör till dem, som gärna vilja ifrågasätta, om verkligen det

är den ålder, för vilken man skall på allvar gå in. Jag erinrar mig mycket väl, huru vårt partis hädangångne ledare i samband med den stora överenskommelsen på hösten 1918 yttrade några ord i anledning av den förskjutning, som skedde genom åldersgränsens höjande från 21 till 23 år. Han sade nämligen, att till synes och formellt sett betyder det ett steg i reaktionär riktning. Men djupare sett ville han ifrågasätta, om icke det moderna samhällslivet med sina vidgade krav på medborgarna i fråga om kunskaper och personlig erfarenhet ger belägg för, att man skall framflytta den politiska mogenhetsåldern exempelvis till 23 år. Jag menar, att detta blir en lämplighetsfråga, där man måste från alla parter, ingen nämnd och ingen glömd, med respekt möta varandra och ej förevida motståndaren, att man står på en högre rättsståndpunkt, om man väljer den ena eller den andra linjen.

Det, som gör, att vi som reservanter i utskottet ansett oss böra vid detta tillfälle falla tillbaka på detta gamla partikrav, är, som här påpekats, att vi därmed velat poängtera, att vi anse oss ännu icke kunna fränfalla detta krav, så länge 27-årsåldern är stadgad för rätt att deltaga i landstingsval och alltså för val till första kammaren. Och det har av utskottets vice ordförande vitsordats, att i utskottet har man velat erbjuda en annan framkomlig väg, nämligen att slopa 27-årsåldern för landstingsval och få en för kommunala, politiska och landstingsval gemensam åldersgräns vid 23 år. Och jag tror ej, att man gör sig skyldig till någon indiskretion genom att nämna, att utskottets borgerliga majoritet verkade icke så absolut avvisande inför denna tanke. Man får därför hysa de bästa förhoppningar, att frågan faller framåt. Jag kan instämma med herr Björkman däruti, att frågan naturligtvis egentligen bör tagas i ett sammanhang med frågan om ändrade valbarhetsvillkor för första kammaren. Vi ha bestritt och bestrida alltjämt, att 27-årsåldern är ett av de drag, som konstituerar artskillnaden mellan kamrarna. Det tro vi absolut icke på. Utan det, som gör, att första kammaren i stort sett får annan typ och annat utseende än andra kammaren, är enligt vår mening allra främst de indirekta valen. Stadgades en åldersgräns av 23 i stället för 27 år, skulle detta icke verka utjämnande på den s. k. artskillnaden mellan kamrarna. Vi mena därför, att denna fråga bör säkerligen behandlas i ett större sammanhang. Och det har erinrats från en representant för utskottet, att vi i utskottet ha under behandling en förberedande utredning om ändrade grunder för första kammaren, så att man i sammanhang med ändring av de oförnuftiga och oresonliga censusbestämmelserna får andra kvalifikationsgrunder och även en förändring beträffande detta meningslösa 27-årsstreck för valmännen. Man skulle då kunna hoppas få till stånd en samling, eventuellt en vänstersamling, på basis av ett allmänt 23-årsstreck. Den uppfattningen har man uttalat sig för här i kammaren, och jag ansluter mig till densamma. Och jag är övertygad om att de flesta inom vårt parti äro mycket känsliga och mottagliga för dessa synpunkter.

Innan jag slutar, skulle jag, herr talman, något ögonblick vilja fästa uppmärksamheten vid den ganska kuriösa motion, som från kommunistiskt håll väckts i denna fråga, nämligen förslaget att skriva ner rösträttsåldern till 20 år. Utan att tillmäta motionen alltför stor betydelse och allvar, kan man ställa den frågan: Vad är det, som ligger bakom detta? Är det på grund av höga uppdragsgivares önskan, som man framställer detta ganska originella krav, eller ha vi att räkna med egen hemtillverkning härvidlag? Anledningen till, att man gör sig denna fråga om motivet hos våra svenska kommunister, är, att man känner den ringaktning, som de hysa för demokratien överhuvud taget. Ett av kommunisternas stora ljus, numera avsnoppat, nämligen Trotski, fällde ju för några år sedan ett uttalande om den allmänna rösträtten som en antikverad inrättning. Och ideligen hör man från kommunisternas agitations-

*Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)*

Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)

tribuner det talet, att demokratin är en illusion, ett bländverk. Man kan få majoritet för de breda lagren genom demokratin som ett instrument, men den är ett falskt bländverk, som de arbetande massorna ej ha någon glädje av, ty de borgerliga massorna sitta orubbade i högsätet i alla fall, och demokratin är därför ingenting att stå efter. Men varför försöker man då så här formellt utvidga den bas, på vilken demokratin skall vila, genom att sänka rösträttsåldern till 20 år? Jag tror, att den föregående talaren var inne på att man redan vid 18 års ålder borde ha rätt att rösta vid politiska val, fastän han ej framställde yrkande därom. Vad är avsikten med detta? Har man fått något plötsligt intresse för att demokratisera samhället på allvar? Hur rimmar det sig med den förkastelsedom över demokratin, som de höga uppdragsgivarna och ledarna i själva hemlandet föllt i denna fråga? Man skulle snarast kunna misstänka, att här är ett försök att rent avsiktligt misstänkliggöra demokratin genom att skicka halv vuxen ungdom att rösta och ställa demokratin i vanrykte. Om jag ej är illa underrättad om det sätt, varpå man tillämpat demokratin i bolsjevismens eget hemland, tycker jag, att en naturlig utveckling varit att stället för att utvidga rösträtten avveckla denna. Vore det ej mera konsekvent att föreslå, att personer, som ha 10,000 kronors inkomst eller därutöver, ej få rösträtt? Det skulle vara en kommunistisk logik i ett sådant resonemang, därför att, såsom vi veta, i Ryssland den nuvarande bourgeoisien saknar rösträtt just på grund därav att den är bourgeoisie, liksom det icke borde vara kommunisterna alldeles obekant, att icke vem som helst får rösta i en lokal sovjet — långt därifrån. Att Rysslands bönder skulle få delta med någon lika och allmän rösträtt vid val till den allryska sovjetkongressen eller något sådant, lär väl ingen kunna övertyga oss om. Jag menar därför, att alla dessa gester att liksom visa sig såsom en slags demokratiens mera radikala talesmän, än vad socialdemokraterna äro, verka synnerligen suspekta. Den linje, som man från den kanten skulle gå på, vore egentligen, menar jag än en gång den, att söka beskära rösträtten för att på det sättet, på en slags parlamentarisk väg, säkerställa, att enbart proletariatet ägde det maktinstrument, som medborgarrätten avser att skänka. Detta vore väl betydligt mera konsekvent, och därför böra herrarna på den sidan räkna med att sådana här demonstrationer måste fattas såsom ett utslag för en intellektuell oredlighet, där avsikten icke är den, som kommer till synes vid ett första påseende av motionen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av herr Sävström m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Hansson** i Bäck: Herr talman! Jag ber att få meddela, att jag beslutat att endast yrka bifall till punkt a) i utskottets förslag.

Herr **Samuelsson**: Herr talman! Ja, icke för att jag fäster så stor vikt vid de anföranden, som här hållits från socialdemokratiskt håll, där man alltid vill göra gällande, att vi gå i ledband eller på order från Moskva, men jag vill i alla fall säga, att det visar ingen konsekvens varken i herr Halléns anförande nu eller i samma beskyllningar vid behandlingen av tullmotionerna. Ty å ena sidan påstår man ju bestämt, att det är på order från Moskva, som vi motionera i den eller den riktningen, och å andra sidan visar man till och med med siffror, att det existerar ett annat förhållande i Ryssland. Det är alldeles tydligt, att det då icke kan ligga någon sanning i det påståendet, att vi jämt och ständigt gå fram på särskild order från Ryssland eller Moskva. Vi minnas ju, att när tullfrågan behandlades, så drogos exempel fram, som visade, att tullarna voro så och så höga i Ryssland. Trots detta ansågo vi för vårt vidkomman-

de, att vi ovillkorligen måste och borde vara med om en avskrivning av livsmedelstullarna här i landet. Alltså visar detta och ger tydligt belägg på sanningshalten i detta ständiga påstående.

Anledningen, varför jag här begärde ordet, var den, att jag icke på något sätt kan vara med om att betrakta denna fråga såsom någon lämplighetsfråga, vilket en del talare var inne på, och även den senaste socialdemokratiska talaren. Jag kan icke göra det. Jag anser denna fråga vara en rättsfråga och en rättsfråga av ofantligt stor betydelse. Varför vi särskilt sänkt åldern till 20 år, är — det borde framstå även för de socialdemokratiska ledamöterna alltför väl, ifall de ömmade litet särskilt för arbetarungdomen — därför, att man redan från den åldern, ja, redan från 18 års ålder, ställer så pass stora fordringar på vårt lands ungdom, att denna ungdom bör ha rätt att fordra att även få medbestämmanderätt i samhället. Vi känna alla till huru man belägger ungdomen med skatt, så fort de förtjäna några öre. Och man försöker vid behandlingen av snart sagt varje spörsmål här i riksdagen göra undantag för ungdomen. I arbetslöshetsfrågorna, när dessa behandlades under de senare åren, under dessa ohyggliga arbetslöshetstider, vad beslutade man då? Jo, att de ogifta, d. v. s. ungdomen, icke skulle få del av arbetslöshetsunderstöden utan endast de gifta, de som hade familjer att försörja. Ja, man kan nästan säga, att man icke alls tager någon hänsyn till ungdomen, ej heller när det gäller behandlingen av försvarsfrågan, som ju hårdast drabbar ungdomen. Man nonchalerar fullkomligt ungdomens krav. Detta gör att vi, för vårt vidkommande, anse oss ha rätt att kräva, att denna ungdom bör ha någon medbestämmanderätt i samhället, bör ha rätt att något litet bestämma över de spörsmål, som röra dem själva.

Herr Björkman har påstått — och herr Hallén var inne på detsamma — att denna fråga för närvarande icke är aktuell, att den icke har någon betydelse. Jag vill då rekommendera herrarna att närvara vid ungdomsmötena. Vid snart sagt varje ungdomsmöte, som hålles i vårt land, vilken färg det än må hava, se vi alltför väl, att dessa spörsmål äro aktuella för ungdomen. Det har icke funnits en enda konferens här i landet, icke en enda kongress, där icke dessa spörsmål behandlats av ungdomen. Men det är blott den skillnaden, att ni mina herrar, intressera er inte för vad ungdomen kräver. Ni gå edra egna vägar, kan man säga, och nonchalerar fullkomligt ungdomens rätt.

Herr talman, jag yrkar bifall till den kommunistiska motionen, som kräver rösträtt vid 20 år.

Herr Herou: Herr talman! Jag ber, att kammarens ärade ledamöter ville hålla sig en liten smula tysta med demonstrationerna mot de kommunistiska yttrandena, om herrarna verkligen mena allvar med den borgerliga demokratien, som ni vilja slå vakt omkring. Jag begärde ordet för att besvara herr Halléns angrepp mot kommunisterna, och jag gör detta tämligen lidelsefritt, därest herrarna icke demonstrera, därest herrarna medge yttrandefrihet i kammaren.

Jag vill påminna om att herr Hallén i början av sitt anförande sade, att man kunde tämligen lidelsefritt nu resonera i denna fråga, ty det hela vore uteslutande en lämplighetsfråga, och jag konstaterar också, att flertalet av dem, som talat i debatten, uppträtt tämligen lidelsefritt, intill dess herr Hallén kom att frångå den regel, som han i början av sitt anförande åberopade sig på. Men det är väl någon slags skenhelighet, som icke är alldeles oväntad. Man tillåter sig vad som helst, man tar sig vilka friheter som helst mot vissa grupper, när man tror, att man bakom sig har allmänna opinionen.

Emellertid har herr Hallén efterfrågat, varför vi satt 20-årsåldern som en gräns, och han tyckte att det var en obetydlig sak att komma med detta krav, att man icke kunde taga det på allvar o. s. v. Hade herr Hallén följt med mitt inlägg, hade han fått förklaring på varför vi ansågo oss kunna kräva 20-års-

Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)

åldern såsom gräns. Om det är en lämplighetsfråga enligt herr Halléns egna utgångspunkter, bör man ju icke taga i på skarpen, därest någon går under den gräns, som herr Hallén anser vara den lämpliga. Vi ha, säger herr Hallén, alltså jämt talat och varnat för övertro och parlamentarismens betydelse, m. a. o. vi skulle vara hycklare, därför att vi kräva en utsträckt demokrati. Vi kräva en utsträckt demokrati ur herrarnas egna utgångspunkter, herrarna, som äro angelägna om att säga, att vi leva i demokratiens tidevarv. Men vi anse oss hava full rätt att varna arbetarmassorna för att ha någon övertro för den parlamentarismen, att en majoritet i denna kammare skall kunna genomföra arbetarklassens livsfrågor, såvida den icke bakom sig i landet har sina maktresurser. Om herr Hallén hade läst motionen, hade han fått full förklaring till detta vårt ställningstagande, som vid ett ytligt betraktande kan te sig på det sätt, som det tedde sig för herr Hallén.

Herr Hallén ironiserade gång efter annan om »högå uppdragsgivare» o. s. v. Det tillhörde väl också det lidelsefria deltagandet i debatten. Han efterlyste Rysslands demokrati, och han sade, att bourgeoisien i Ryssland saknar rösträtt. Javisst! Medborgarrätten i Ryssland grundar sig på det villkoret, att man skall delta i arbetet. Men det är inga fruktansvärda perspektiv för oss, som gå ut ifrån, att vi skola i parlamentet försvara arbetarklassens synpunkter. Sålunda ha prästerna i Ryssland ingen rösträtt, herr Hallén!

Det är emellertid anmärkningsvärt, att man vid varje tillfälle, då vi behandla svenska medborgarfrågor, skall komma och hålla den ena föreläsningen efter den andra om Ryssland, och jag misstänker, att de hållas av personer, som ha bra liten kännedom om ryska förhållanden. Med anledning av vad som nu sagts skall jag emellertid be att få säga något om de påtalade förhållandena i Ryssland. Man kan därvid gå till många källor. Man kan gå till de ryska emigranterna. Det gör man, om man vill känna bourgeoisins synpunkter. Jag kan gå till kommunisterna, men då kan herrarna misstänka, att det är ljusmålningar. Det torde därför vara klokast att gå till de motståndare, som ha sagt ett eller annat vänligt ord om Ryssland. Man kan ju tro, att man då skall få de mest objektiva upplysningarna. Jag skulle tro, att jag kanske får herr Hallén att bäst följa med mig, därest jag i dag tar som källa för mitt anförande de uttalanden av hans partikamrater i England, som ha återgivits i den engelska socialdemokratiens organ. Jag ber om ursäkt, att jag måste fresta tålmodet med att till protokollet få antecknat en del av den engelska socialdemokratiens vittnesbörd om förhållandena i Ryssland.

Delegationens allmänna slutsatser är, heter det,

»att U. S. S. R. är en stark och stabil stat;

att dess regering är grundad för det första på ett system av statsocialism, som har det aktiva stödet av en stor majoritet av arbetarna och godtas av en lika stor majoritet av bönderna, och för det andra på en föbundsstruktur, som ger mycket fullständiga kulturella och mycket rimliga politiska friheter åt ras- och religiösa minoriteter jämte full religiös tolerans;

att regeringsmaskineriet, ehuru i grunden olika andra staters, tycks arbeta väl och att den regim det ger är inte bara på alla sätt bättre än någon Ryssland hittills prövat, utan att det har utfört och utför verk, vari andra äldre statssystem ha misslyckats och alltjämt misslyckas;

att dessa goda resultat har försonat alla utom en mycket liten minoritet med att avstå från oppositionsrättigheter, som äro väsentliga för den politiska friheten på andra håll;

att detta icke väcker något motstånd, delvis därför att dessa rättigheter under sovjetssystemet utbytts mot andra av större värde och delvis därför att man på sistone ständigt strävat till deras återställande.»

Utöver denna allmänna sammanfattning skall jag endast taga ett par små brottstycken. Det heter i samma källa, att »den gängse upplattningen om sovjetsystemet som en handfull kommunisters diktatur, obarmhärtigt pålagd massorna med terrorism, är fullständigt utdömt genom delegationens rapport om Unionens politiska organisation». Och vidare: »Systemets grundläggande princip är grundandet av en stat och ett samhälle, som skall ge de största möjliga fördelar åt majoriteten av arbetarna (varmed menas både handens och hjärnans arbetare) och lika möjligheter åt alla män och kvinnor.» Sedan framhålls det i en annan passus, att de, som icke utföra något arbete, ha ingen politisk eller social ställning, men sannerligen om det stycket skulle ge arbetarpartiets representanter någon som helst anledning att beskärma sig över det system, som råder i Ryssland.

När vi kommunister i vårt ställningstagande till ett problem se detta efter svenska förhållanden, sålunda se rösträttsfrågan ur det arbetande svenska folkets egna synpunkter, d. v. s. ställa upp frågan: hava arbetarna och bönderna i vårt land fördel av en utsträckt demokrati, av en sänkt rösträttsålder? Och vi måste svara, att de ha det, och intaga vår politiska ståndpunkt efter detta förhållande, då kommer herr Hallén och talar om »uppdragsgivare». Jag skall be att få säga, att därest man fortsätter med sådana metoder, äro vi här icke heller utan möjligheter att kunna visa tillbaka sådana metoder på det sätt, som vi finna lämpligt.

Herr Hallén: Herr talman! Endast ett par ord. Jag lyckönskar herr Herou till tillfället att till protokollet få några rader om den engelska fackföringsdelegationens uttalanden om Ryssland, till det värde det hava kan. Men märkte kammaren, att det var ett skäligen svagt försök att ge faktiska belägg för var medborgarrätten, den demokratiska och politiska rösträtten i Ryssland egentligen är koncentrerad, dessa allmänna fraser om hur sovjetsystemet upp-tas av folkförtroendet och bondeklassens förtroende o. s. v. Det var icke på någon punkt, om jag hörde rätt, styrkt genom några belägg ur varken kommunala eller politiska författningar, om hur denna medborgarrätt i verkligheten får utövas. Herr Herou nöjde sig med den allmänna frasen, att medborgarrätten i Ryssland grundar sig på arbete. Vi skola visserligen icke draga in förhållandena i Ryssland alltför mycket här i riksdagen, men nog är det väl en skäligen våldsamt överdrift att påstå, att deltagandet i arbete som sådant skänker en lika medborgarrätt åt vem det vara månne inom samhället. Det är nog för oss allesammans en stor nyhet, som det nog icke lär gå att få kammaren att gå med på.

Vad som gjorde, herr talman, att jag i alla fall ville tangera denna fråga, var, att jag för min del reagerar emot, att man från det hållet söker göra sig till talesman för en vidgad demokrati, då den politiska grundsyn, till vilken man väl skall antas bekänna sig, faktiskt bygger på den väpnade diktaturen, och att den allmänna rösträtten, alltså även en vidgad rösträtt, är ett mycket tvetydigt, ja rent av undermåligt instrument för massorna. När man från det håll, där man har sådana åsikter, i alla fall vill rekommendera en slags utvidgad demokrati, får man verkligen finna sig i att det betraktas som ett suspekt tilltag.

Herr Herou: Herr talman! Herr Hallén ansåg, att vad jag hade anfört gav ett mycket svagt belägg för att det i Ryssland skulle råda en utsträckt demokrati. Ja, det var icke min avsikt att ge någon sådan framställning. Jag skall icke ett ögonblick sticka under stol med att det i Ryssland råder något, varom socialisterna tidigare ha talat, nämligen proletariatets diktatur, vilken enligt socialisternas uppfattning kommer att finnas, så länge klasser existera,

Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)

Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)

d. v. s. från det ögonblick arbetarklassen har tagit makten till dess att den har infört ett klasslöst samhälle. Jag begär icke, att någon borgare skall förstå dessa synpunkter, men jag tror, att den skall förstås av socialisterna i kammaren. Vad jag ville visa var, att i vårt land föreligger en anledning för arbetare och bönder att begära utsträckt rösträtt, och alltså begära de denna rätt. Den ståndpunkten borde icke vara så svår att förstå.

Herr Engberg: Herr talman! Jag vill endast lämna herr Herou en liten upplysning, som kan ha sitt intresse för honom och hans partivänner. Enligt bolsjevikernas egna uppgifter räknar det ryska bolsjevikiska partiet 604,000 medlemmar. Detta, mina herrar, i ett land på 120 miljoner! Av dessa 604,000 medlemmar äro 534,000 sovjetämbetsmän och 70,000 äro bokförda som »arbetare». Herr talman! Reflexionerna göra sig själva.

Herr Herou: Herr talman! Jag vill påminna herr Engberg om att vi en gång tidigare ha diskuterat den saken, då han rörde sig med samma siffror. Jag vill endast i sanningens intresse meddela herr Engberg, då han tycks vara så angelägen om att verkliga förhållandet skall komma fram, att denna uppgift om de 604,000 medlemmarna är en smula föråldrad. Herr Engberg använde den också för ett par år sedan. Angående arbetarnas inflytande i Ryssland vill jag hänvisa herr Engberg exempelvis till Bruswitz, enligt vilken folkets inflytande ständigt ökas.

Jag förstår emellertid icke, att den omständighet, som herr Engberg sökte få fram, nämligen att det är ett litet parti, som har makten, på något som helst sätt ändrar det omdöme om förhållandena i Ryssland, som den engelska socialdemokratien funnit sig föranlåten att offentliggöra, men som man ännu väntar på att den svenska socialdemokratien skall komma att ge någon offentlighet åt. Det visar sig sålunda, att Englands socialdemokrati ser mera proletärt och den svenska socialdemokratien mera ur bourgeoisie's synpunkter på Ryssland.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande mom. a), nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i detta moment, 2:o) avslag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i mom. a) av den utav herr Sävström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till den av herrar David K. Bergström och Hansson i Bäck avgivna reservationen, i vad densamma avsåg förevarande moment; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr Sävström, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det förslag, som innefattas i mom. a) av den utav herr Sävström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 101 ja och 87 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

*Ang.
sänkning av
åldern
för politisk
och kommunal
rösträtt.
(Forts.)*

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Ordet begärdes nu av

Herr **Lundén**, som yttrade: Herr talman! Jag ber endast att få tillkännagiva, att jag av misstag deltog i omröstningen och därvid röstade nej, i stället för att jag skulle ha avstått på grund av kvittning.

Härefter blev på av herr talmannen givna propositioner i fråga om mom. b), nämligen först på bifall till utskottets hemställan i nämnda moment samt vidare på avslag därå och bifall i stället till herr Spångbergs m. fl. motion nr 7, utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Slutligen framställde herr talmannen i avseende å mom. c) och d) propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i dessa moment, 2:o) avslag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i mom. c) och d) av den utav herr Sävström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till herr Spångbergs m. fl. motion nr 8; och blev utskottets i förevarande två moment gjorda hemställan jämväl av kammaren bifallen.

§ 8.

Vidare upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 73, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Winberg* hemställt, att riksdagen måtte antaga följande förslag till

*Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.*

Lag

angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Härigenom förordnas, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

24 §.

Brott, som i 22 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsägande det till sådant åtal angiver; ej heller må brott, som i 23 § sägs, åtalas av annan än målsägande.

Denna lag träder i kraft tio dagar efter den dag, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

1) av herrar *Åkerman, Jacob T. Larsson, Klefbeck, Lindqvist* i Halmstad, *Leo, Söderberg* och *Karlsson* i Vätö, som hemställt, att riksdagen måtte bifalla förevarande motion; och

2) av herr *Jansson* i Edsbäcken, som, med instämmande av herr *P. E. A. Jonsson*, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av ovanberörda motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vilka åtgärder som lämpligen kunde vidtagas för beredande av ett allsidigt skydd mot övergrepp under arbetsstriderna, antingen av ena parten mot den andra eller — direkt eller indirekt — av någondera av dem mot tredje man, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Då jag står antecknad bland reservanterna, vilka reserverat sig mot det slut, vartill utskottet kommit, har jag begärt ordet för att säga något utöver vad som finnes i den skrivna reservationen.

Av de lagändringar, som genomförts för att hindra arbetarklassens strävan till bättre levnadsförhållanden, är ingen ute bland arbetarmassorna så förhatlig som den lagändring, som genomfördes 1899 och vilken fått namn av åkarpslagen. Och det är därför, att de förändringar, som då gjordes i 15 kap. 22 § strafflagen, buro såväl då som än i dag klasslagstiftningens särmärke. Det var den då allt mer och mer spirande fackföreningsrörelsen man vid detta tillfälle ville komma till livs. Man trodde sig kunna hämma den genom nya strafflagsbestämmelser. Nu, 26 år efteråt, se vi, att de, som så trodde, ha räknat fel. Denna rörelse har inte gått att hämma. När vi alltså nu igen yrka på dessa klasslagars upphävande — ja, inte endast till ett återställande av lagen till vad den var före 1899, utan till den lydelse som 22 och 24 paragraferna i 15 kap. strafflagen ägde före 1893 års lagändring — så kunna vi inte som motiv för detta vårt yrkande anföras, att dessa lagar ha förmått hindra fackföreningsrörelsens framgång. Det är inte så, och det är heller icke därför, som vi göra vårt yrkande. Nej, skälet och motivet är ett annat. Det är än i dag detsamma, som alltid motiverat yrkandet om dessa klasslagars borttagande: dessa lagar äro orättfärdiga, de äro inte värdiga ett demokratiskt samhälle.

Frågan om åkarpslagens vara eller inte vara har så många gånger diskuterats här i riksdagen, att det torde vara svårt för någon att komma med några nya synpunkter, vare sig man vill tala för eller emot denna lag. Jag skall heller inte upptaga tiden synnerligen länge här i dag, men jag vill erinra något litet om frågans tidigare behandling här i riksdagen. Jag skall då inte gå tillbaka så långt i tiden som till 1893, utan jag skall nöja mig med att erinra om vissa händelser vid det tillfälle när lagändringen genomfördes, år 1899.

Den lagändring, som då genomfördes, innebar, att försök till tvång blev straffbelagt. dock endast i de fall att försöket ägt sammanhang med arbetsinställelse, och för detta försök stadgades samma straff som för det fullbordade brottet. Vidare lades brott av denna art under allmänt åtal. Lagen har fått, som jag sade, namnet åkarpslagen, och detta beror ju på, att den som stod fadder till denna lag var herr Per Pehrsson i Åkarp. Den rätte förslagsställaren var naturligtvis inte denne man — förslagsställaren var någon som stod högre upp på samhällets pinnar än vad denne Per Pehrsson gjorde. Förslaget

mötte, när det framkom, mycket starkt motstånd i denna kammare. Ja, även i första kammaren mötte det en stark kritik, men den största och starkaste var dock förlagd till denna kammare. Men inte endast här i riksdagen mötte åkarpslagen kritik, utan även på det ställe, där man har den största sakkunskapen på det juridiska området. Högsta domstolen, som hade att pröva denna lag, efter det att riksdagen antagit densamma, avböjde enhälligt ett upphöjande av riksdagsbeslutet till lag. Men det hjälpte inte. Det Kungl. Maj:t, som vi vid detta tillfälle hade, var i riksdagen, såvitt jag kan förstå, den starkaste drivkraften för att få riksdagen att fatta sitt beslut. Här trotsade alltså denna regering högsta domstolen, och mot dess vilja sanktionerades och utfärdades dessa lagbestämmelser.

I riksdagen var det vid detta tillfälle inte endast en enig vänster, som mötte upp och kritiserade lagförslaget, utan kritiken kom även från högerhåll, och även från det mest sakkunniga högerhåll. Bland dem som vid detta tillfälle i riksdagen kritiserade dessa förslag till lagändringar befann sig högerns nuvarande ledare i första kammaren, herr Trygger. Det har erinrats vid ett tidigare tillfälle om den ställning, som herr Trygger intog till denna lagstiftning, och man har nog, skulle jag tro, vid mer än ett tillfälle citerat, vad han då sade. Men trots det skall jag tillåta mig att ur hans anförande citera något. Herr Trygger säger bland annat:

»Först och främst anser jag en lagstiftning, sådan som den här föreslagna, vara *obehörlig*. Vår lag saknar visst icke bestämmelser, på grund av vilka man kan bestraffa de förseelser, som här kunna komma i fråga. Jag erinrar om 23 § i strafflagens kap. 15, där det stadgas straff för den, som hotar annan med misshandel eller annan brottslig gärning på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att anledning är att befara att hotet verkställas skall. Där straffas således själva *hotet*. I 14 kap. strafflagen är straff bestämt för *våldet*. Och för det fall slutligen, att man slår sig tillsammans och giver sig utseende av att vilja framtinga något i samlad massa, ha vi tillräckliga bestämmelser i 10 kap. strafflagen.»

Vidare fortsätter herr Trygger: »Den nu föreslagna bestämmelsen är inte blott obehörlig, utan den är också *obillig*. Det torde vara herrarna bekant, att den svenska rättsuppfattningen från urminnes tid vilat på den princip, att man straffas, när man fullbordat sitt brott, men inte för försök, annat än undantagsvis. Denna grundsats är bibehållen i vår strafflag. Regeln är att försök är straffritt. Endast undantagsvis är försök straffbart. Ett försök, sådant som det här ifrågavarande, är ovillkorligen straffbart vid förräderi, om jag minnes rätt, men eljest blott under viss förutsättning. Det fordras, att gärningsmannen blivit förhindrad att fullborda brottet endast genom omständigheter, som voro av gärningsmannens vilja oberoende. Har han åter av egen drift avstått från försökets fullföljande, straffas han inte. Detta är t. ex. fallet vid mordförsök och vid försök till mordbrand. Regeln är emellertid att försök till brott är straffritt. Detta är fallet med försök till dråp, försök till stöld o. s. v. Ja, är detta den svenska rättsuppfattningen», fortsätter herr Trygger, »må det väl anses obilligt att här straffa ett försök, ja, rent av lika med det fullbordade brottet straffa ett försök» — genom en lagändring har det nu blivit ändring i detta fall — »som man inte på något sätt kvalificerat, detta oaktagat man har ändra straffbestämmelser, som kunna tjäna det avsedda syftet. Anser man, att våra strafflagsbestämmelser om försök äro olämpliga och att vi med avseende därå skola lämna vår gamla ståndpunkt och övergå till en mera modern, ja, låtom oss då skriva till Kungl. Maj:t och begära en reform av vår strafflag i den riktningen, men låt oss inte ändra den i nämnda avseende i en enstaka punkt och därigenom giva oss sken av att vara orättvisa mot dem, som skola träffas av den ifrågavarande straffbestämmelsen.»

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)

Vad som vid detta tillfälle sades hjälpte dock inte. I första kammaren var stämningen så stark för lagändringarna, att man inte ens ansåg sig behöva begära votering för att utröna hurudan ställningen var. Här i andra kammaren utspann sig också en lång debatt, och vid detta tillfälle framträdde inte endast den enkle lantmannen och protesterade mot lagändringen, utan även de mest framstående jurister. Men intet hjälpte, lagen skulle genomföras. Jag skall inte trötta herrarna med att citera alla de sanningar, som då sades, ty protokollen finnas ju att tillgå inne i biblioteket. Men jag vill erinra om, att en sådan man som förre hövdingen för det liberala partiet Karl Staaff när åkarpslagen genomfördes yttrade: »Jag har svårt att förstå, att den lagstiftning, varom här är fråga, kan med rätta kallas för annat än en verklig klasslagstiftning, en fullkomlig undantagslagstiftning.» Och när vice ordföranden i lagutskottet, herr Husberg, hade slutat sitt anförande och frågat, varför man i detta fall skulle straffa försöksbrotten, när man inte straffade dem, när det gällde försök till mord, till dråp, till stöld o. s. v. — vilka endast under vissa förhållanden straffas — fanns det ingen, som kunde ge ett nöjaktigt svar på den frågan, och i hans anförande instämde personer med så kända namn som en Waldenström, en Persson i Tällberg m. fl.

Nu har det gått många år sedan dessa sanningar uttalades, men det namn, som denna lagstiftning fick, namnet åkarpslag, och dess karaktär av klasslagstiftning, det finnes ännu kvar. Vi ha ju år 1914 fått en viss modifikation i straffsätserna, så att det nu inte finns möjlighet att ådöma så stränga straff, som man gjorde i början. Denna ändring i straffsatsen, borttagandet av straffarbete, har naturligtvis, det skall även jag villigt medgiva, verkat till det bättre. Rättskränkningarna på detta område ha inte varit så många och så stora efter som före 1914 års lagändring. Men kvar står ändå, trots dessa ändringar, att denna lag är en klasslag, som ensidigt riktar sig åt en grupp i samhället, åt en part i arbetsstriderna. Nu har frågan framförts om borttagande av de bestämmelser i strafflagen, som här är tal om och som jag betecknar som klasslagar. Men de, som utgjort majoriteten i lagutskottet, ha inte heller denna gång velat vara med om att bifalla dessa motioner. De säga, att det skydd, som lagen ger åt arbetsvilliga, kan inte utan fara av samhället undvaras. Ja, det är där, som vi ha olika uppfattningar. Herr Trygger m. fl. sade, när lagen genomfördes, att dessa lagändringar äro inte behövlige för samhällsskyddet, och denna uppfattning ha vi hävdad ifrån arbetarhåll allt sedan dessa lagar kommo till. Vi, som nu tillhöra minoriteten i utskottet, och som där ha framfört den reservation, vilken även jag undertecknat, vi ha den bestämda uppfattningen, att dessa lagar inte äro behövlige. Vi hänvisa i denna vår reservation till de möjligheter till beivrande, som finnas kvar i strafflagen även sedan åkarpslagen är borttagen därur. Jag förmodar, att de av kammarens ärade ledamöter, som ha sökt att något närmare tränga in i denna fråga, också ha gått till lagboken och där sett efter om det kan vara riktigt vad vi reseranter ha sagt. Ha de läst de lagparagrafer till vilka vi hänvisat, skola de ovillkorligen finna, att de lagparagrafer, som skulle stå kvar, och den lydelse, som andra skulle få efter de förändringar vi ha föreslagit, äro tillräckliga. De äro sådana att ingen fara kommer att uppstå vare sig på det ena eller det andra sättet.

Herr talman, det är nu snart 20 år sedan jag för min personliga del deltog i en mycket svårartad arbetskonflikt. Vid denna arbetskonflikt uppträdde, som vid så många tillfällen, strejkbrytare. Dessa strejkbrytare hatade vi, som alltid svenska arbetare komma att hata strejkbrytare. Vi ha redan som barn i skolan läst om Judas och Judasgärningen, och det kommer inte att gå ur oss. Jag skulle vilja säga, att det är inte endast en förtjänst för arbetarklassen, utan en förtjänst för hela samhället, att förrädaren behandlas på sådant sätt,

som han blir behandlad. Men när vi hatade dessa strejkbrytare, och när de alltjämt hatas, läto vi inte hatet följas av våld, eller läto detta hat få några brutala former. Ty likaväl som vi veta att den gör orätt, som uppträder osolidariskt mot stridande klasskamrater, likaväl visste vi då, och likaväl veta Sveriges organiserade arbetare den dag som i dag är, att gripa de till våldet i klasstriden, komma de att skada sig själva, sig själva och inga andra. När vi nu från vår sida kräva borttagandet av dessa klasslagar, är det inte, som man vill göra gällandes på vissa håll, att strafflagen efter ett borttagande av åkarpsslagen skulle medge rätt till våldsamheter vid arbetskonflikter, och att brutaliteter av olika slag skulle få förekomma och vara straffria. Nej, så är det inte. Vi kräva icke åkarpsslagarnas borttagande därför, att vi vilja använda oss av våld och brutalitet i klasstriderna. Det var endast de herrar, som redan i början av 80-talet försökte och också lyckades att genomföra undantagslagar mot arbetarrörelsen, vilken då allt mer och mer började vinna insteg, som förde talet, att arbetarna i sin kamp för bättre förhållanden skulle använda våldet. Jag ber att få erinra om alla de tillfällen, då vi ha givit uttryck åt den satsen, att vår väg är en annan än våldets väg. Jag tror att den svenska arbetarklassens historia bär vittne om, att vi inte vilja bygga ett bättre samhälle för de små med våldet, utan att det är andra medel, som vi vilja använda oss av.

Vid denna tilldragelse för snart tjugو år sedan, vilket jag erinrat om, var jag också i tillfälle att se, huru det verkat, att brott av den art, varom här är fråga, lagts under allmänt åtal. Nu är det väl, skulle jag tro, lyckligtvis så, att tjugو år i tiden har, även när det gällt åklagarna, våra gamla länsmän, icke gått dem spårlöst förbi, utan att dessa gamla länsmän, om icke förr, så åtminstone sedan de fått landsfiskalstiteln — icke så, att detta sista skulle hava verkat, men väl tiden — icke längre äro sådana, som de voro på den tiden, jag talat om. Men trots att de icke längre äro sådana, så förekommer det ofantligt många arbetskonflikter, där landsfiskalen just på grund av sin ställning såsom allmän åklagare blir indragen i arbetsstriderna på ett sådant sätt, att det är mycket svårt för arbetaren att förstå annat än att landsfiskalen ställer sig på motpartens, på arbetsgivarens sida. För våra landsfiskaler skulle det säkerligen vara till fromma såväl som för samhället i dess helhet, om brott av det slag, varom här är fråga, lades utom allmänt åtal.

Jag sade, att dessa arbetsvilliga, dem hotade vi icke, men vi arbetare själva, som deltog i arbetskonflikter, vi blevo gång efter annan hotade icke endast av vår motpart utan även av dennes representant för det allmänna. Vid ett tillfälle då vi hade anmält arbetsgivarbolaget till åtal, för att det i strid mot gällande lag begagnat sig utav minderårig arbetskraft, framträdde sålunda denne det allmännas representant med sådant hot, då han sade: »Jag skall visa Eder, vad det kostar att anmäla ett stort bolag.» Ja, denne man vilar sedan lång tid tillbaka i graven; och jag skulle tro eller åtminstone hoppas, att mycket av den brutalitet och det hänsynstagande, som då förekom till fördel för arbetsgivarparten, åtminstone i de flesta fall också fått gå ned i graven.

Ja, herr talman, jag upprepar vad jag sade redan i början av mitt anförande, att synpunkterna i denna fråga, för och emot åkarpsslagen, de hava så många gånger varit framförda, att det väl blir svårt att komma fram med några nya. Nu har vid detta tillfälle vid utskottsutlåtandet fogats en reservation utav en ärad ledamot av första lagutskottet, herr Jansson i Edsbäcken. Jag förmodar, att det kommer att bli litet svårt för talmannen att ställa denna reservation under proposition, då densamma går vida utöver motionens ram. Är denna min förmodan riktig, tjänar det ju heller icke mycket till att tala om denna reservation. Så mycket vill jag dock säga, att hur vacker tanken i denna reservation än kan vara, så är den i alla fall omöjlig att realisera. Visst är det möjligt att skriva in likställigheten här, såsom herr Jansson i Edsbäcken har tänkt sig; men

*Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)

blott därigenom, att man skriver in densamma i lagboken, kommer det icke att bli likställighet, då förhållandena emellan arbetare och arbetsgivare äro så olika, som de äro. Det skulle hava glatt mig mycket, om herr Jansson i Edsbäcken, vilken är en av de gamla riksdagskamrater, som här i kammaren tidigare varit uppe och kämpat för att man skulle behålla friheten, för att man skulle motarbeta all klasslagstiftning o. s. v., det skulle, som sagt, hava glatt mig, om vi även vid detta tillfälle fått se herr Jansson i Edsbäcken vid vår sida, och om han denna gång, liksom han tidigare vid mer än ett tillfälle gjort, yrkat på, att dessa klasslagar skulle upphävas.

Det har varit ett tillfälle, när andra kammaren för sin del beslutit ett borttagande av åkarpslagen. Jag vill minnas, att det var år 1912. Huru andra kammaren i dag kommer att göra, det känner jag icke; men det skulle förvåna mig, om i denna kammare icke skulle finnas majoritet för upphävande av dessa klasslagar. Skulle det icke vara så, skulle det icke bli möjlighet att vid denna riksdag få bort dessa klasslagar, nåväl, då skall en annan gång den dag komma, när dessa lagar tagas bort, ty de höra, som jag förut sade, icke hemma i ett demokratiskt samhälle. Varen lugna för att Sveriges arbetarklass icke kommer att tuga i denna fråga, förrän den lagstiftning är borta, vilken jag här har kallat för klasslagstiftning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Åkerman m. fl.

I detta yttrande instämde herrar *Holmström* i Stockholm, *Karlsson* i Stockholm, *Eriksson* i Stockholm, *Hagman*, *Karlsson* i Nynäshamn, *Ahl*, *Borg*, *Andersson* i Katrineholm, *Ericson* i Boxholm, *Magnusson* i Kalmar, *Fast*, *Werner*, *Kloo*, *Jensen*, *Höglund*, *Carlson* i Mölndal, *Mårtensson*, *Hansson* i Trollhättan, *Olsson* i Mellerud, *Carlson-Frosterud*, *Norsell*, *Bäcklund*, *Morfeldt*, *Nilsson* i Örebro, *Eklund*, *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken, *Englund*, *Granath*, *Johansson* i Sollefteå, *Svensson* i Skönsberg, *Lindberg* och *Paulsen* samt fru *Östlund* och fru *Thöring*.

Herr **Löfgren** i Stockholm: Herr talman! Jag skall följa och i mycket instämna i vad den föregående ärade talaren hade att säga; men det var någonting i vad han yttrade mot slutet av sitt anförande, som gör, att jag ändå en smula nödgas reagera. Han anförde i själva verket icke något för dem av oss, som icke äro socialdemokrater, vägande skäl för den s. k. åkarpslagens utmönstrande ur lagen, när han såsom något oundvikligt, såsom någonting alltid bestående tänkte sig, att det skulle fortfara att råda ett hat, ett outsläckligt hat hos arbetarna mot de s. k. strejkbrytarna. Jag är nog optimist att tro, att han då icke alldeles sade, vad som var riktigt. Jag skulle tro, att även på organiserat arbetarhåll kan det finnas rum för den tanken, att under vissa omständigheter en s. k. strejkbrytares uppträdande är berättigat. Jag vet från min egen erfarenhet, att det har funnits sådana arbetsledare, som hos skarorna sökt inpränta, att det icke vore hatet mot strejkbrytarna, som finge leda dem vid arbetskonflikter, utan att de borde behålla sitt lugn emot dessa under sådana konflikter.

Jag minnes en av de första stora strejker, som någonsin ägt rum här i landet. Jag kan icke nämna årtalet, men det var en brädgårdsstrejk uppe i Gävle, där förbittringen mot strejkbryteriet var så pass stark, att man befarade oordningar. Det gjorde man för övrigt lättare på den tiden än nu, när man blivit van vid strejker. Då hölls det ett stort strejkmöte i den s. k. Boulognerskogen, och den, som var arbetarnas förtroendeman — jag vill minnas, att han hette Danielsson, men jag är icke säker på det — citerade skaldens ord: »Döm ej strax den vilseförda, stolte broder, med förakt», allt under det han försökte

lugna arbetarna och avhålla dem från förgripelser emot dem, som icke följt dem i strejken.

Den föregående ärade talaren var däremot lyckligare, när han vände sig emot själva den s. k. åkarpslagens hela karaktär och tillkomst. Han var så mycket lyckligare, som han kunde åberopa en sådan auktoritet som förstakammarhögerns nuvarande ledare, herr Trygger. Jag kan själv icke göra något bättre, än att åtminstone i det mesta instämma i vad herr Trygger yttrade vid lagens tillkomst år 1899, när han sade, att lagen var obehörlig, obillig och farlig. Med obehörlig menade han då, att det mesta av vad som straffas i den s. k. åkarpslagen, d. v. s. andra stycket i 15 kap. 22 § strafflagen, fanns redan förut bestraffat på andra ställen i lagen, t. ex. som misshandel, ärekränkning, våldförande, hot o. d. Detta kan nog vara riktigt i det stora hela; dock ha nya kampmetoder numera modifierat riktigheten av hans uttalande. I hela sin omfattning är nog icke åkarpslagen obehörlig, när det gäller att slå ned på hithörande företeelser, vilka äro farliga eller osunda.

I alla händelser må det vara sant, att det fulaste draget i lagen togs bort på den liberala regeringens initiativ år 1914. Därigenom blev ju straffet sänkt från straffarbete till fängelse, och på detta sätt kom häktningsrätten ej att bliva så allmänt använd som förut. Jag håller emellertid med den föregående talaren därom, att det ligger en orättvisa i själva det förhållandet, att försök straffas, när det gäller arbetare, utan att motsvarande handling straffas, när den begås av annat folk än arbetare, ävensom att försök till långt grövre brott än detta icke alls bestraffas i vår nuvarande lag. Jag får också erkänna, att man åtminstone kan vara tveksam, huruvida åtalsregeln i 15 kap. 24 § strafflagen, till och med när det gäller det fullbordade brottet, d. v. s. tvång till deltagande i arbetsinställelse m. m., är lyckligt avfattad. Men kan man väga skälen för och emot, redan när det gäller det fullbordade brottet, finner jag det ur både teoretiska och praktiska synpunkter så mycket mera tvivelaktigt, om även försöket bör få åtalas av åklagaren utan angivelse.

Alltså, jag är nu såsom alltid tillförene fullt på det klara med, att denna lagstiftning i sin klassbetonade ensidighet bör avskaffas och avskaffas så fort som möjligt. Men, herr talman, jag är icke lika beredd att på en enskild motion direkt stryka ut denna olikhet inför lagen och att omedelbart antaga en ny gällande lagtext.

Jag skall med några ord angiva skälen för denna min ståndpunkt. Det är så, att vår gamla strafflag av år 1864 är byggd efter ett system, där försök till även ganska grova brott icke är belagt med straff. Det är endast i undantagsfall, som försök bestraffas. Ut i den uppfattning om försöks bedömande, vilken sålunda behärskar vår strafflag, har det emellertid skett en omkastning. Ut i modernare strafflagar, ut i doktrinen samt, skulle jag tro, även ut i den allmänna rättsuppfattningen hos oss har det inträtt en förändring så, att man numera, när det gäller grövre brott, anser, att vid det s. k. fullbordade försöket, d. v. s. när gärningsmannen gjort allt sitt och det är utan hans förskyllan, genom yttre omständigheter eller kanske genom offrets oväntat stora motståndskraft, som effekten uteblir, den, som gjort ett sådant försök, bör straffas, om också icke lika hårt som om brottet fullbordats. Detta är den moderna riktningen på området. Jag vill säga, ja rent ut beteckna det som en skandal, att så rent av vidriga brott som utpressningsförsöket eller t. o. m. utpressningen själv icke annat än i vissa undantagsfall och under vissa former äro straffbara enligt svensk lag. Likaså äro åtskilliga andra frihetsbrott, en del förgripelser på kvinnor och barn och deras rätt att bestämma över sig själva, fortfarande icke straffbara enligt svensk lag, så snart man icke gått till misshandel, ärekränkning eller dylikt. Vi äro alltså i trängande behov av en utvidgning, en generalisering av hela den brottskategori, som behandlas i

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)

*Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)*

den paragraf, som vi just tala om, ja, jag skulle tro även i fråga om det fullbordade brottet, tvång emot person.

Vad nu särskilt angår den s. k. åkarpslagen, d. v. s. straffbudet mot försök att tvinga annan med i arbetsinställelse m. m., så kan man, såsom jag redan antytt, nog icke komma ifrån, att det skulle kvarstå en hel del fall, som borde beivras men som icke kunna åtkommas, därest vi avskaffa lagen. Särskilt har det tillkommit en hel del trakasserier, som förtjäna näpst och som icke funnos på den tid, då lagen tillkom. Men skall man utvidga brottsbegreppet därvidlag, så gäller det — såsom antytts i den från den frisinnade vänstern i utskottet avgivna reservationen — då gäller det att straffa icke blott den ena sidan utan också den andra, att icke blott beivra rättsstridiga tilltag emellan parterna utan också sådana gentemot tredje man. Men för detta syfte räcker det nog icke, som de frisinnade i första lagutskottet tänkt sig, att bara helt enkelt sticka in en bestämmelse om, att vid förgripelser emellan parterna även arbetsgivarna skulle vara underkastade straff, och att sådant även skulle inträda, när det gällde tredje man.

Nej redan den föregående talaren yttrade med fullt fog, att härmed vinner man bara *formell* likställighet, eftersom de båda parterna hava olika stridsmetoder och kanske endast arbetarnas falla under strafflagen också i dess på detta sätt ändrade lydelse.

Härmed har jag låtit förstå, att jag på grund av denna brist i formuleringen — på ett sätt för vidsträckt, på ett annat sätt för inskränkt — icke kan vara med om yrkandet i de frisinnades reservation, fränsett om därå kan framställas proposition eller icke. Jag vill däremot utveckla min ställning på det sättet: Här är det fråga om att taga bort åkarpslagens klasslagskaraktär. Jag är då den första att yrka på, att den skall bort; den bör bort, så mycket hellre som dess ensidiga inriktning hänför sig till en förgången period. Den tillkom, innan organisationerna ännu vuxit fram på ömse sidor, då det fanns en del fackföreningar på arbetarsidan men icke några föreningar på arbetsgivarsidan. Den tillkom på en tid eller under sådan omständigheter då en arbetsinställelse eller strejk, vägran att fullgöra arbete, ansågs som ett brott, som något alldeles onaturligt, som i och för sig borde bestraffas — så snart det var en arbetare som icke på kommando fullgjorde ett arbete, som arbetsgivaren ville hava honom att utföra, var han brottslig. De föreställningarna ha vi vuxit ifrån, och vi vilja icke hava kvar en lag, byggd på dem. Vi vilja hava en lag, som skipar rätt åt alla håll i samhället. Men då vi icke kunna komma ifrån att övergrepp mot personer hava förekommit och förekomma även ifrån arbetarsidan och att de kunna behöva bestraffas, även om de icke kommit längre än till försökets stadium, — ty märk väl: straff för tvånget därtill, för det fullbordade brottet, det vill icke ens herr Winberg i första kammaren hava bort — då således försöket i vissa former bör bestraffas, finnes botemedlet icke i något annat än i en förbättrad och generaliserad avfattning av 15 kap. 22 §, som träffar allehanda försök till tvång, även på *andra* områden än det nu ifrågavarande. Kanske också att dessutom en speciallagstiftning om arbetskonflikter finnes behöflig, vari vissa handlingar drabbas med straff.

Men jag frågar mig: Varför hava vi icke hittills sett någon av de socialdemokratiska regeringar, som riksdag efter riksdag suttit vid styret, efter vederbörlig utredning framlägga ett förslag, som gått ut på att taga bort denna ensidiga åkarpslag, som framstår som en ful fläck i vår lagstiftning för alla, som hålla på rättvisa och likställighet? Det är ju en hjärtesak detta, speciellt för det socialdemokratiska partiet. Jag undrar, huru det skulle sett ut, ifall en regering som tillkommit för att lösa författningsfrågan t. ex., om den helt enkelt skulle väntat på att få en kommunistisk motion, innan man rörde en fena, gjorde ett uns för att få frågan löst. Här har dock i varje fall inträffat,

att regering efter regering vid riksdag efter riksdag suttit vid makten och haft möjlighet att med användande av hela sin utredningsapparat framlägga ett väl avvägt och riktigt förslag, men något sådant hava vi icke sett till. — Och jag frågar vidare: Vad vill regeringen nu? Jag får lov att säga, att om det nu sutte — jag talar här endast för egen räkning, precis som jag känner det — om det nu sutte en högerregering eller man kunde vänta ett högerstyre, då skulle jag kunna reflektera på att omedelbart taga bort denna lag, ty jag visste, att en högerregering skulle anse en lagstiftning om tvångsförsök nödvändig; den vore därför tvungen att komma in med en allsidig utredning, där klassmärket icke skulle drabba straffet för de osunda företelser, som förekomma under arbetskonflikter, men som även förekomma av motsvarande natur i andra fall. Jag går vidare: Om en socialdemokratisk regering efter verkställd utredning kommer hit och säger: Se här, vi hava försökt att utröna, om vi kunna lösa denna fråga genom att generalisera 15:22, vi hava sett vad vi kunna göra, men det går icke, — ja, då skulle jag, med den skarpa motvilja jag hyser mot åkarpslagen, reflektera på att efter en granskning av den utredningen säga: låt oss upphäva åkarpslagen. Men samtidigt har jag i en så viktig fråga, som dessutom måste betraktas som en av det socialdemokratiska partiets hjärtefrågor, rätt att vänta på ett motiverat förslag från regeringens sida. Jag tycker för min del icke, att det är rimligt att begära något annat av oss andra, och knappast värdigt att regeringen själv skall sitta passiv och, genom att låta ett kommunistiskt förslag slinka in genom en baddörr, anse hela frågan om dess egen ställning vara avgjord. Jag tycker, att det sättet är litet för billigt, när det gäller att komma ifrån obekväma frågor. — Jag vill därför gärna tolka regeringens passivitet med den välvilja, varmed jag alltid försöker se på saker och ting, jag vill däri se ett uttryck för, att regeringen delar den mening, jag nyss uttalade, nämligen att åkarpslagen med dess ensidiga karaktär visserligen bör avskaffas men icke utan att man får hela det komplex av rättsfrågor, som därmed har samband, utrett och eventuellt förslag därom framlagt. Jag frågar också det socialdemokratiska partiets ledamöter i denna kammar, om de icke — särskilt med den läggning, som ledamoten av utskottet, den föregående ärade talaren gav sitt yttrande — ändock tycka, att i ett bifall till ett omedelbart upphävande av åkarpslagen på en enskild icke partimedlems motion skulle ligga, jag vill icke säga ett misstroendevotum mot regeringen, men i varje fall ett indirekt ogillande av regeringens hittillsvarande hållning i frågan. Vad mig själv och med mig liktänkande beträffar, så äro vi angelägna om att få åkarpslagen upphävd, och vi tro oss icke bättre kunna gagna det syftet än genom att anhålla om en objektiv allsidig utredning, en utredning som också, utan att sväva alltför långt, kommer att röra frågan, om icke likartade svåra brottsarter, särskilt utpressning — jag rekommenderar den till hågkomst — böra regleras genom utvidgning av 22:a paragrafens bestämmelser.

Det är sålunda icke för att på något sätt sabotera försöket att få bort denna lagstiftning utan verkligen för att befrämja frågans rationella lösning som jag, herr talman, med efterlysning av ett snart förslag ifrån den ansvariga regeringens sida, framställer yrkandet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t måtte utreda, vilka ändringar i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen, som lämpligen böra vidtagas, i syfte att undanröja de nuvarande bestämmelsernas ensidiga karaktär, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kan giva anledning.

Häruti instämde herrar *Röing, Osberg* och *Jönsson* i Revinge.

Herr **Dahlén**: Herr talman! Jag ber att först få uttala min tillfredsställelse över att man för en gångs skull även får räkna med socialdemokraterna

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)

— jag vill uttala den förhoppningen, att det gäller partiets alla ledamöter, när det gäller denna viktiga fråga, när det gäller denna för arbetarklassen så förhållande klasslagstiftning som åkarpslagen. Annars har det ju varit på det sättet, att man på detta håll varit angelägen om att döda sin egen avkomma, d. v. s. att man i vederbörande utskott varit med om att avliva sina egna motioner. Den ståndpunkt, som reservanterna i utskottet intagit i denna fråga, är i alla fall för mig en glad överraskning.

Om man går igenom de föregående ärens behandling av den förevarande frågan skall man finna, att knappast någon, även sådana, som röstade för lagens antagande 1899 och som röstat för dess bibehållande sedan, har på något som helst sätt förnekat, att den är en klasslag, riktad mot arbetarklassen. Jag vill påminna om, i likhet med vad den föregående ärade talaren sagt, att t. o. m. herr Trygger har varit motståndare till lagens införande under den motiveringen, att den var *obehörlig, obillig och farlig*.

Jag vill också påminna de frisinna ledamöterna i kammaren, de som nu synas vilja krypa bakom en meningslös utredning om lagens utvidgning, om vad en av deras egna meningsfränder, Karl Staaff, yttrade 1899, när denna lag antogs. Jag skall be att få citera slutet av hans anförande i andra kammaren vid detta tillfälle. Han säger nämligen så här: »Visserligen är jag tämligen övertygad, att mina svaga ord icke lära framkalla annat än en ringa luftdallring mot denna levande mur, som alltmåra för var dag tjocknar omkring det rena egoistiska klassintresset, men jag tror dock, att det bör finnas grupper även inom majoriteten i denna kammare, som ännu kunna vara villiga att betänka, huru långt man dock går, vilket betydande steg man dock tager genom att ingå på ett sådant förslag som detta. Orättvisa beskattningslagar, som träffa en viss klass, äro utan tvivel farliga, äro utan tvivel orätta. Men det är värre, ifall man utav strafflagen, som skulle vara ett värn omkring samhället i det hela mot dess farliga individer, bygger palissader mellan den ena klassen och den andra, *kring* den klass som har makt och som har egendom, *mot* den klass, som saknar makt och saknar egendom.»

Karl Staaffs egna ättlingar i denna kammare hava sålunda, i den mån de följa herr Janssons i Edsbäcken reservation, sällat sig till »den levande mur som alltmåra tjocknar kring det rena klassintresset». De erkänna, som vi hörde av herr Löfgrens anförande, att åkarpslagen är en ren klasslag, men de våga icke, i likhet med sina meningsfränder från 1899, yrka på att denna lag upphäves. Nu yrkar man i stället från det hållet på en utredning, vari kräves, att arbetsköparpartens stridsmetoder även skola beläggas med straff. Då må det tillåtas mig att säga, att jag tror, att den ståndpunkt som reservationen företer är ingenting annat än det rena svepskälet. Ty det torde vara alldeles utslutet att icke reservanten likaväl som vi alla borde veta, att arbetsköparnas stridsmetoder äro av en sådan art och även användas på sådant sätt, att de fullständigt undandra sig allt lagligt ingripande, lagarna må i detta avseende formuleras så skarpsinnigt som helst. Detta ligger också i sakens natur, arbetsköparna ha nämligen hela den ekonomiska makten till sitt förfogande, de kunna trakassera enskilda för dem misshagliga arbetare, de kunna avskeda dessa arbetare under allehanda förevändningar, och de kunna, som de också göra i mycket stor utsträckning, använda sig av sina hemliga svarta listor för att på detta sätt trakassera arbetarna.

Det skulle vara synnerligen intressant att veta — jag har sett av talarelistan, att herr Jansson i Edsbäcken är näste talare — det skulle vara intressant att veta, på vilket sätt de frisinna reservanterna ansett, att ett lagligt ingripande gentemot arbetsköparpartens stridsmetoder skulle kunna ske. Detta viktiga förhållande har nämligen försiktigt nog icke omnämnts i herr Janssons reservation, och man kan kanske icke heller begära, att herr Jansson

skulle framlägga riktlinjer för denna lagstiftning, som han säkerligen själv är övertygad om icke kan fylla ett av honom önskat ändamål. Detta styrker mig också ytterligare i den uppfattningen, att reservationen framkommit för att rädda vederbörande från en obehaglig situation med hänsyn till partiets föregående i denna fråga.

Jag skall icke, i likhet med den föregående talaren herr Lindqvist, framdraga några konkreta exempel på lagens verkningar under den gångna tiden. Detta är ju saker, som vi alla livligt känna till, men jag vill påminna om att det icke ens behöver förekomma något *hot* från de strejkandes sida gentemot strejkbrytare, för att vederbörande myndighet skall anse sig böra ingripa. Bara ett försök till fredliga underhandlingar från de förras sida med strejkbrytare hava i många fall av polismakten förhindrats. Det torde vara i färskt minne händelserna i Västerbottens skogsdistrikt i vintras, då en del strejkande arbetare gingo upp i en skogskoja för att försöka övertyga strejkbrytarna om det orätta i deras beteende. Strax sändes det dit polis, som sände hem de hederliga arbetarna, avspärrade området och gjorde allt för att de strejkande icke skulle kunna komma till tals med slöddret. De nuvarande makt-havarna utgå således från den uppfattningen, att det är brottslig handling att tilltala en strejkbrytare. Men vad som kan anses såsom brottslig handling från arbetsköparhåll är i många fall motsatsen, sett ur arbetarnas synpunkt.

Det är således alldeles olikartade uppfattningar, beroende av på vilken sida om barrikaden man står. Men då man nu indirekt erkänner detta, skulle det också vara mera konsekvent, om man från det hållet ville sluta upp med att tala om »rättssamhället». Ty det existerar icke något rättssamhälle, så länge man håller på lagar, som rikta sig endast mot en klass i samhället.

Jag skall icke uppehålla tiden längre i denna fråga, utan skall endast tillägga, att om det är så, att de »demokratiska partierna» hava majoritet i riksdagen, och dessa partier i praktisk gärning vilja omsätta sina principer om allas likhet inför lagen, finnes det i alla fall ett tillfälle att i dag visa denna uppfattning i praktiken genom att rösta för denna kasslags upphävande.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den av herr Winberg i första kammaren väckta motionen i föreliggande fråga.

Med herr Dahlén förenade sig herrar *Samuelsson* och *Herou*.

Herr **Jansson** i Edsbäcken: Herr talman! Den förste ärade talaren, som försvarade den socialdemokratiska reservationen, har ingått på en vidlyftig granskning av denna lags tillkomst från början och dess vidare öden, varför jag icke skall upptaga kammarens tid med att relatera detta om igen. Vad jag närmast begärt ordet för var för att i någon mån försvara min ställning till frågan.

Det har frågats här efter, huru jag tror, att frågan skulle kunna lösas. Ja, det tillkommer icke mig. Jag har begärt en utredning, jag har begärt, att Kungl. Maj:t skall verkställa sådan utredning, att denna lags bestämmelser av klasslag skulle uteslutas. Den förste ärade talaren efterlyste också, vilken ställning jag och övriga medlemmar av partiet skulle intaga, ty han visste likaledes, att hela det parti jag tillhör varit motståndare till denna klasslagstiftning, den s. k. åkarslagen. På den frågan vill jag svara, att jag har samma uppfattning ännu i denna dag, men jag vill säga, liksom herr Löfgren i Stockholm nyss anförde, att de moderna tekniska förhållandena, svårigheterna mellan arbetare och arbetsgivare under dessa år, som gått efter lagens tillkomst för ungefär 25 eller 26 år sedan, hava utvecklats i den riktningen, att man kan säga, att man behöver en lag, som reglerar förhållandena å ömse sidor, så att den icke träffar ensidigt. Att jag icke kan formulera en tillfredsstäl-

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
drad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)

lande lagtext, det må förlåtas mig, och jag undrar, om någon annan i riksdagen skulle kunna göra det. Jag har i alla fall begärt en utredning.

När nu den förste talaren undrade, huru jag skulle ställa mig till frågan, skulle jag vilja framställa en motfråga till honom. Jag har varit i riksdagen i många år, men jag kan icke påminna mig, att han heller väckt någon motion om avskaffande av åkarpslagen. Jag tror, att det är under tre år, som vi haft socialdemokratiska regeringar här i landet, men ingen av dessa har gjort ett uns för att avskaffa åkarpslagen. Jag förmodar, att de alla anse, att lagen tills vidare kanske kan vara behövlig. När frågan nu på grund av en kommunistisk motion kommit upp, våga naturligtvis icke socialdemokraterna gå emot förslaget utan följa den paroll, som är given.

Nu hade jag tänkt, att vi skulle kunna få en utredning till stånd om en ändring i denna lag, som borttager dess karaktär av klasslag. Det är nämligen med tanke på att detta är en klasslagsbestämmelse, som bör bort, som jag har avgivit min reservation. Och vad som bör följa av denna utredning tycker jag, att herr Löfgren i Stockholm så har klarlagt i sitt anförande, att jag icke alls behöver gå in på den frågan.

Utan att vidare förlänga debatten och eftersom jag redan under gårdagen blivit underrättad om att talmannen icke anser sig kunna framställa proposition på mitt i reservationen avgivna yrkande, skall jag för min del be att få ansluta mig till det yrkande, som jag hört framställas i första kammaren av herr C. G. Ekman, och vilket yrkande sedermera upprepats här i denna kammar av herr Löfgren i Stockholm.

I detta yttrande instämde herrar *Bengtsson* i Norup och *Olsson* i Ramsta.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Herr Lindqvist i Halmstad började sitt anförande med att denna s. k. åkarpslag är den mest förkastliga och förhatliga lag, som vi överhuvud hava här i landet. Det torde kanske för att, så att säga, klara begreppen vara anledning att rent av referera ordalagen i denna s. k. åkarpslag. Det står där i 15 kap. 22 § strafflagen: »Tvingar någon, utan laga rätt eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.» Och så kommer då detta tillägg, som skulle vara det där förhatliga och förkastliga: »Försöker man, på sätt nu är sagt, tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete, straffes med böter eller fängelse, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.»

Nu påstod herr Lindqvist dessutom, att denna lag var så särskilt klassbetonad, därför att den strävade efter att hämma fackföreningsrörelsen, men hänvisade han samtidigt till, huru denna rörelse gått framåt. Sålunda: lagen har överhuvud icke kunnat göra någonting. Jag kan i det fallet verkligen efterlysa de konkreta eller rättare sagt praktiska exempel, som kunna framdragas på att denna lag särskilt har verkat på ett dåligt sätt eller, såsom det överallt framställles, att den skulle göra det.

Här ha nu snart sagt gång efter annan motioner framkommit, vilka sviftat till att denna lagstiftning skulle undanröjas. Och de skäl, som i dessa motioner framlagts, hava överhuvud icke varit någonting annat än ett upprepande av de skäl, som androgos, då lagen första gången framkom i riksdagen. Man har åberopat, att vid första framläggandet av denna lag uppträdde bland andra herr Trygger och kritiserade lagen på ett mycket nedgörande sätt. Man har andragit, att presidenten Afzelius hade ungefär samma åsikt, och man har un-

der därpå följande är också tillagt, att jämväl professor Thyren gjort ett sådant uttalande.

Nu är det visserligen så, att det är utomordentligt bra med auktoriteter, och jag är visst icke annat än den, som med största vördnad böjer mig för dessa utmärkta rättslärdar. Men det är ju rätt egendomligt, att auktoriteter framför allt åberopas av partier, som i allmänhet äro rätt auktoritetslösa. Dessutom kunna även de allra bästa auktoriteter misstaga sig. Och så till vida vill jag påstå, att i detta fall hava de misstagit sig, därför att det här visat sig, att lagen haft sin betydelse och fortfarande har sin betydelse. Och såsom herr Löfgren i Stockholm tydligt anförde, så har hela rättsutvecklingen gått i den riktningen, att man även i helt andra brottsavseenden vill införa straff för försök till brott. Och även om man står på den ståndpunkten, som herr Löfgren gjorde och där han i åtskilliga avseenden rätt starkt fördömde denna lag, så måste man likväl komma till den slutsatsen, att lagen dock har en sådan betydelse, att det vore absolut oriktigt, om man i ett slag toge bort den. Det var också därför, som han kom till det slutresultatet, att han hade tänkt sig, att en skrivelse skulle avgå till Kungl. Maj:t. och att den skulle innefatta en hemställan om att Kungl. Maj:t skulle se till, i vad mån ändring i dessa paragrafer 22 och 24 skulle kunna göras. Det kan ju vara en riktig tanke. Att med en gång sopa bort denna lagbestämmelse, som nu finnes, är väl dock ett ytterligt allvarligt steg.

Man säger, att detta är en så ful utväxt på den svenska rättsbyggnaden. Kanske det. Men det är väl ändå icke efter estetiska fordringar vi här skola avgöra en sådan här praktisk sak. Har nu denna s. k. utväxt under tjugusex års tid fått stå kvar, så har den utan allt tvivel visat, att den har haft en praktisk uppgift. Och att då taga bort den är kanske ytterligt farligt i åtskilliga avseenden för rättsbyggnaden. För min del tvivlar jag icke på att under de förhållanden, som nu hava inträtt, då, som redan är framhållet, en socialdemokratisk ministär sitter vid regeringsledningen, vi ganska snart torde komma att få förslag om hur det skall ordnas med denna lagstiftning. Därför vill icke jag binda mig vid någon skrivelse, som kanske för övrigt, om jag hörde rätt, var av den vidsträckt omfattning, att jag icke vet, om talmannen vill göra proposition på den. Den är i varje fall av så ytterst vidlyftig omfattning, att det kanske är litet svårt att förutse, vad allt som inneslutes i den. Jag har därför redan i utskottet sällat mig till dem, som anse, att det förvisso är riktigt att i närvarande stund stå på status quo, på den ståndpunkten i rättsförhållandet, som vi nu hava. Jag har för den skull helt och hållet avstyrkt åtgärder i det förhållandet. Det är detta, som jag nu fortfarande vill göra, och jag kan icke tänka mig annat, än att alla, som vilja se samhället utvecklas med försiktighet och icke på en gång kastas ut i förhållanden, som äro oöverskådliga eller mycket svåra att beräkna, skola med mig motsätta sig ett rent borttagande av denna lagstiftning.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag måste erkänna, att jag i denna fråga måhända hör till de okunniga, eftersom jag saknar varje erfarenhet om någon arbetskonflikt. De ständigt pågående striderna mellan arbetsgivare och arbetare ha givit vid handen, att de fullständigt sakna förståelse för varandra, och att den känslan, att de äro varandras medmänniskor, är för dem fullständigt främmande.

Man kan finna en förklaring härtill i den omständigheten, att arbetsgivarna i allmänhet äro bolag, och bolagsmannen saknar annat intresse för det företag, i vilket han har del, än att få en hög utdelning. Han utövar press på bolagsstyrelsen och denna på disponenten, och man söker nedpressa utgifterna till det

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.

(Forts.)

minsta möjliga. Men bolagsmannen anar föga, att den höjda utdelningen, som måhända giver honom tillfälle till att höja sin levnadsstandard, på samma gång minskar trevnaden i tusentals arbetarhem och måhända tvingar arbetaren att minska brödransonen för barnskaran, därest densamma är stor. Å andra sidan sakna också arbetarskarorna förståelse för att enda möjligheten för att ett företag skall kunna giva nöjaktig avlöning är ekonomisk bärkraft. Båda parterna inse icke, att det är ett gemensamt intresse för dem att söka undvika konflikter.

Några lagar kunna härvid kanske icke gagna till något. Man måste härutinnan lämna såväl arbetsgivare som arbetare rörelsefrihet. Jag har här i kammaren mer än en gång framhållit, att enligt min mening rätta sättet att undvika konflikter är att göra arbetarna ekonomiskt intresserade av det företag, i vilket de nedläggja sin arbetskraft. Den debatt, som för några veckor sedan följde besvarandet av herr Lindmans interpellation, gav emellertid vid handen, att man i striderna mellan arbetsgivare och arbetare icke alltid använde blanka vapen. Det syntes mig, att det kränkte rättskänslan, då jag hörde, att å ena sidan arbetsgivarna använde svarta listor och utövade tryck på andra industriidkare, som stodo utanför konflikterna för att förmå dem bojkotta arbetare och utfärda lockout i industrier, där icke någon konflikt ägde rum. Och lika rättskränkande var det, när å andra sidan man hörde, att från arbetarhåll — jag vill visst icke fälla någon dom över hela organisationen utan endast över några enstaka arbetare — gjordes försök att tvinga arbetare att nedläggja arbetet och utfärdades blockader mot fullständigt oskyldiga personer, som stodo utanför arbetsgivarföreningarna. När man hör någonting sådant, så kan man ifrågasätta, huruvida icke den övriga delen av samhället, som står utanför striderna, huruvida icke *staten* har skyldighet att skydda den svage mot den starke, att skydda näringsfriheten, att skydda friheten till arbete, skydda den personliga friheten.

Den lag, som nu är i fråga, den s. k. åkarpslagen, fyller icke något mål härvidlag. Det är en förhatlig lag, en klasslag, en orättvis lag. Jag har för min del röstat emot densamma, då den tillkom, och även varit med om att rösta för dess upphävande varje gång, som det varit fråga därom. Men det är nu ifrågasatt, huruvida icke denna lag skulle kunna ändras därhän, att den åstadkomme rätt och rättvisa åt alla och ytterligare kunde skydda den personliga friheten, som för oss frisinnade är en angelägenhet av den yppersta vikt. Det förefaller mig också, som om den av herr Löfgren i Stockholm föreslagna skrivelsen vore den rätta vägen att gå i dag. Och jag är med om denna skrivelse, som är ställd till en socialdemokratisk regering, vilket innebär en garanti för att regeringen icke kommer med någon lagstiftning, som är ensidig mot arbetarna, utan att denna även drabbar arbetsgivarna, då de använda brutala stridsmedel emot arbetarna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till det av herr Löfgren i Stockholm framställda yrkandet. Jag ber, herr talman, att även få för denna kammare tillkännagiva, att vi frisinnade komma att rösta för detta förslag men icke för något av de andra förslagen, så att om vårt förslag blir utslaget under voteringen om kontraposition, så deltaga vi icke vidare i voteringen om de övriga förslagen. Jag har velat säga detta redan nu, för att det icke skall bereda eder, mina herrar, någon överraskning vid voteringen.

Herr Molander: Herr talman! Den förste ärade talaren i debatten erinrade om att själva P. P. Waldenström på sin tid var motståndare till denna lag. Och när jag hörde herr Jansson i Edsbäcken, erinrade jag mig ett uttalande, som tillskrives gamle P. P. Waldenström. Jag kan icke gå i borgen för att detta uttalande är sant, men jag skall i varje fall anföra det. Herr Walden-

ström lär nämligen en gång hava sagt, att om man har en vit kakelugn, så är den kakelugnen vit, om självaste mörkrets behornade potentat kommer och säger, att den är vit. Och om Gud Fader säger, att den är svart, så är den vit i alla fall.

Det förhåller sig ungefär på samma sätt med denna sak. Nu har här väckts en motion från kommunistiskt håll, av herr Winberg i första kammaren. Nästan alla talare stå här upp och vittna och säga: »Ja, denna lag är en svart fläck, det är en skamfläck på den svenska lagstiftningen.» Men bara därför att herr Winberg har sagt detsamma, så kan ingen av Waldenströms lärjungar eller åtminstone de, som ge sig ut för att vara hans lärjungar, gå med på att nu avskaffa denna lag. I varje fall vill ingen i handling visa detta.

Här har vid åtskilliga tillfällen ordats om demokrati, om folkvälde och folkstyre. Och om man läser regeringsorganet, får man nästan klart för sig, att i detta land finnes ett nytt parti numera, ett parti, som benämnes »vänstern». Var är den s. k. vänstern i denna fråga? Var är vänstern i dag, var hade vi vänstern vid den föregående frågans behandling? Nu fingo vi ju av den siste ärade talaren reda på, att det frisinnade partiet ändå skulle kunna gå ett steg i den här frågan. Men till herr Jansson i Edsbäcken, som väl också tillhör detta vänsterparti, skulle jag vilja säga: herr Jansson vill väl verka för fred mellan klasserna och för att bygga broar över klassklyftorna också? Detta är ju den speciellt liberala och frisinnade ståndpunkten i snart sagt varje fråga. Men kan man bygga några broar över klassklyftorna genom att bibehålla speciella klasslagar av den fula karaktär som den nuvarande åkarpslagen ändå är?

Herr Löfgren i Stockholm anförde samma den obotfärdiges förhinder som herr Jansson i Edsbäcken: om en kommunist väckt ett förnuftigt förslag, kan man icke godtaga det, utan man måste rösta mot detsamma!

Herr af Ekenstam m. fl. ha helt naturligt gått in för att lagen är mycket behövlig. Ja, belysande i det fallet är, att man nyligen, enligt vad en ledamot på Västerbottensbanken meddelade mig, med stöd av denna lag häktat fem personer däruppe på så lösa boliner, att vederbörande häradsrätt måst inskrida för att få dem frigivna. Där ser man, huru denna lag handhas av myndigheterna. Det vore väl nu bäst att först som sist den s. k. vänstern gäve sitt stöd för att lagen avskaffades.

Jag skall till den verkan det kan ha be att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Åkerman m. fl.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Under den debatt, som pågått i dag, har från socialdemokratiskt håll upprepats de skäl, som under de gångna åren anförts mot den lagstiftning, varom nu är tal. Jag vill nu icke närmare motivera, varför man på arbetsidan önskar ett återinförande av den äldre lydelsen av förevarande strafflagsparagraf. Men nog synes det, som om man med den demokratisering, som samhället nu undergått, och med den växande upplysningen bland arbetarmassorna och i samhället i dess helhet borde vara färdig att utplåna den skamfläck i svensk strafflagstiftning, som den s. k. åkarpslagen innebär. Att man icke under de gamla rösträttsbestämmelsernas tid lyckades få majoritet i riksdagen för ett sådant yrkande, var kanske icke något att förundra sig över, men det är förvånande, att man så sent som i år ännu icke kommit dit.

Det anförande, som hölls av herr Löfgren på stockholmsbanken, erbjöd som alla anföranden av denne talare mycket stort intresse, men vad han uttalade som sin ståndpunkt var i viss mån så att vad han gav med ena handen togs tillbaka med den andra. Jag vill i alla fall uttala min stora tillfredsställelse över att han så kraftigt tog avstånd från åkarpslagen. Herr Löfgren menade,

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.

(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)

att lagen kunde ha sitt berättigande, om den utvidgades därhän, att den omfattade alla eller vissa särskilt angivna brott. Jag är icke så erfaren på detta område, att jag kan säga, om det ligger tillräckligt bärande skäl bakom den nya strafflagsteorien härvidlag — man måste vara jurist för att förstå detta, ehuru det vid allmänt påseende förefaller, att en sådan ståndpunkt i vissa fall kunde ha goda skäl för sig — men det synes egendomligt, att samtidigt som vi förbereda en allmän strafflagsrevision och avse att genomföra i varje fall partiella reformer på strafflagstiftningens område, skulle vi nu gå att generalisera straffen för stora brottsgrupper på det sätt, som skulle bli följden av en dylik utvidgning av ifrågavarande strafflagsparagraf. Jag kan knappast tro, att det är möjligt och lämpligt att förfara så, men jag ber att än en gång få säga, att jag icke har någon bestämd mening i denna fråga.

Att man skulle gå de vägar, som de frisinnade representanterna i utskottet tänkt sig, förefaller mig i alla händelser ogörligt. För de representanter i riksdagen, som komma från kroppsarbetarnas led, torde en sådan tankegång vara omöjlig att reflektera på. Icke därför att det icke skulle ligga någonting i själva den föreslagna principen — ifall nu åkarpslagen skulle bibehållas — utan därför att det skulle bli en lag endast på papperet, en lag som icke hade någon realitet bakom sig. Det bleve endast att skriva ut en ny lagparagraf, att formulera en from regel, för att man skulle tro sig göra rättvisa, ehuru det icke innebure någon rättvisa.

Herr Löfgren syntes för sin del vara beredd att stryka åkarpslagen, men han ansåg, att förslag därom borde komma från regeringen — det var sålunda ursprungsbeteckningen till denna motion, som herr Löfgren icke tyckte om. Motionen härstammar från kommunistiskt håll, och som herrarna och damerna i kammaren känna till, råder det icke någon sympati, politiskt sett, mellan denna grupp och det parti jag tillhör. Men om det från kommunisterna kommer ett krav, som är riktigt, och som för övrigt tidigare vid upprepade tillfällen framförts från vårt håll, bör kravet hävdas med samma styrka och samma uppriktighet, som om det komme från våra egna led.

Nu kan jag förstå, att en man, som tillhör ett annat parti än det socialdemokratiska, måste anse, att kravet på åkarpslagens avskaffande bör komma från regeringshåll, och jag kan medgiva, att det ligger något i denna synpunkt. I detta sammanhang uttalade herr Löfgren dessutom förvåning och klander över att de socialdemokratiska regeringar vi haft icke lagt fram förslag i frågan. Ja, de socialdemokratiska regeringar som funnits ha ju haft en kort livslängd; de ha knappt hunnit bli varma i kläderna, förrän de måst avgå, och det har funnits åtskilliga andra viktiga frågor, som de fått lägga hand vid. Jag har icke något uppdrag att gå in i försvar för de socialdemokratiska regeringarna i detta fall, men det må tillåtas mig att fråga herr Löfgren, som i dag var så skarp i sina uttalanden om åkarpslagens obehövlighet, varför icke han, som var justitieminister under bortåt tre års tid, lade fram förslag i detta avseende, särskilt som han nu riktar förebråelser mot de socialdemokratiska regeringarna i detta avseende, vilka suttit högst ett år eller något mer.

Jag kan som sagt förstå, att det kan vara ett önskemål, att denna fråga blir föremål för den mera officiella utredning, som skulle komma till stånd, om ett initiativ komme från regeringshåll. Men jag ber på det bestämdaste att säga ifrån, att även om det yrkande, som herr Löfgren här framställt, kan anses vara lagt så, att det kan tjäna till grundval för ett utredningskrav från riksdagens sida, finns det vissa partier i hans anförande, som äro av den art, att de omöjligt kunna godtagas från vår sida.

Jag kan, herr talman, icke inse annat, än att riksdagen bör vara mogen för att nu utan någon närmare utredning stryka ett streck över den skamfläck, som vi på denna punkt haft i vår strafflagstiftning. Jag kan icke förstå, att

det behöves någon utredning på detta område, och jag ber därför att få yrka bifall till herr Åkermans m. fl. reservation.

Herr **Johansson** i Brånalt: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid med att angiva de skäl, som varit bestämmande för mig, då jag tagit ställning till denna fråga inom utskottet. Jag har, då jag åhört debatten i denna fråga, funnit, att man i allmänhet endast upprepat de argument, som tidigare anförts för och emot åkarpslagen, och ett sådant idisslande vill jag icke vara med om.

Jag har inom utskottet skänkt min röst för yrkande om avslag å motionen, men jag kan icke uraktlåta att erkänna, att jag hyser vissa sympatier för den framställning, som herr Jansson i Edsbäcken givit i sin reservation. Man måste nämligen medge, att åkarpslagen är en klasslagstiftning, som riktar sig i alltför hög grad blott mot den ena stridande parten. Om därför en ändring till det bättre skulle kunna åstadkommas på lagstiftningens väg, skulle jag för min del gärna vilja vara med om en förändring härvidlag. Då emellertid herr Janssons reservation framlades först vid utskottsbetänkandets justering, fick jag icke tillfälle att fullt följa med frågan, varför jag på denna grund underlät att göra något uttalande och i stället anslöt mig till utskottsmajoriteten. Särskilt vad herr Löfgren under debatten här i dag anført om önskvärdheten att borttaga denna lags ensidiga inriktning är något, som jag gärna vill vara med om. Utan att vidare utveckla dessa synpunkter, skall jag därför i korthet be att få instämma i det av herr Löfgren framställda yrkandet, det må nu ha den verkan det kan. Jag har hört uttalanden därom, att detta förslag knappast kan ha någon effektiv verkan, men jag tror, att om de, till vilka herr Löfgren riktade en maning, nämligen framför allt ledamöterna av den sittande regeringen och av det socialdemokratiska partiet, verkligen toge ad notam de av honom framlagda synpunkterna, skulle man kunna uppnå ett önskvärt resultat.

Herr **Vennerström**: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet då jag åhörde den officiella deklARATION, som å det frisinnade partiets vägnar avgavs av herr förste vice talmannen. Han yrkade för sin del bifall till det av herr Löfgren framställda förslaget och anmälde å partiets vägnar, att för den händelse detta yrkande utsloges i andra kammaren, komme partiets medlemmar att nedlägga sina vota i slutvoteringen, d. v. s. vid avgörandet mellan å ena sidan bibehållande av åkarpslagen och å andra sidan upphävandet av densamma. Jag har ingenting annat att tillägga till detta uttalande, än att den motivering, som herr förste vice talmannen å sina egna och partiets vägnar i detta fall framlade, föreföll mig en smula egendomlig. Han sade nämligen, att han ständigt, såväl år 1893 som även vid senare tillfällen, röstat mot åkarpslagen; han ansåg, att lagen var en klasslag, och antecknade ytterligare till kammarens protokoll, att han fann denna lagstiftning orättfärdig. Jag instämmer fullt och helt med herr förste vice talmannen i dessa omdömen, men jag tillåter mig uttala min stora förvåning över, att han icke under sådana förhållanden ställde sig på den ståndpunkten, att den enda logiska voteringen vid det slutliga avgörandet är att med sitt votum bidra till att röja undan en dylik lagstiftning.

Jag har velat framhålla denna motsägelse från herr förste vice talmannens sida, och jag ber för min del att få yrka bifall till herr Åkermans m. fl. reservation.

Herr **Löfgren** i Stockholm: Herr talman! Jag skall lämna ett kort svar på ett par frågor, som herr Eriksson i Grängesberg riktade till mig.

Han frågade först, huruvida jag trodde det vore möjligt att utan samband med den allmänna strafflagsrevisionen genomföra en mera generaliserad straff-

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)

bestämmelse, som drabbade försök till sådana brott, som omnämnas i 15 kapitlet strafflagen. Ja, det tror jag, och detta så mycket hellre, som vi i vår lag icke ha någon allmän bestämmelse, som säger, att alla försök till brott skola straffas. Vi ha i stället för skilda brott speciella bestämmelser om att försök äro belagda med straff. Strafflagskommissionens främste målsman, professor Thyren, har också för sin del ansett, att man skulle vinna det syfte, som man härvidlag ville uppnå, genom att helt enkelt förändra det andra stycket i ifrågavarande paragraf därhän, att det komme att stå: »Gör någon försök till gärning, som i första stycket sägs, straffes» etc. (d. v. s. det föreslås ett något lägre straff än för det fullbordade brottet enligt första stycket). Professor Thyren har både skriftligen och muntligen här i riksdagen uttalat sin anslutning till denna tankegång.

Sedan frågade herr Eriksson i Grängesberg, varför jag icke gjort någonting åt denna sak under den tid jag var justitieminister. Jag vill svara på detta, att jag visst icke då hade övergivit mitt gamla motstånd mot åkarpslagen, utan tvärtom hade jag inom justitiedepartementet tagit i övervägande, hur man just i samband med en sådan eventuell utvidgning av 2 mom. i 22 §, som här talats om, skulle kunna få bort åkarpslagen. Emellertid fann jag för min del, att jag icke utan vidare ville eller kunde taga på mig ansvar för en allmän utsträckning av paragrafen till att gälla försök av den natur, som professor Thyren föreslagit, allenast därför att det fanns vissa fall utav brottsliga handlingar på försökets stadium, där särskilt starkt behov av straff förelåg; och i det fallet vill jag framför allt nämna utpressningsförsök och vissa angrepp på kvinnofriden. Man riktade också uppmärksamheten på, huruvida man skulle nöja sig med en uppräknning av de särskilda fall, med avseende å vilka man avsåg att i 15 kap. införa försöksstraff. Längre än till ett preliminärt övervägande av dessa frågor kom jag dock icke — och jag vill gärna taga på mig ansvaret för den saken, om det nu skall betraktas såsom en underlåtenhet. Jag vill dock framhålla, att jag och vi litet var i den Edénska regeringen hade rätt mycket på våra önskelistor — man hann med en hel del i alla fall — men den här särskilda saken kom som sagt ej längre än till en mycket preliminär behandling.

Till sist vill jag tillägga, att för mig framstod då icke åkarpslagens avskaffande såsom något så övervägande viktigt och så oerhört betydelsefullt, att icke den frågan kunde tagas upp *efter* vissa andra frågor, som vi ansågo nödvändigare att lösa. Men jag hade trott, att för en socialdemokratisk regering — jag tänker därvid icke på den nuvarande regeringen, som suttit så kort tid, utan på de socialdemokratiska regeringar, som avlöst varandra från riksdag till riksdag — skulle åkarpslagens avskaffande i samband med en revision av nu ifrågavarande paragraf vara en angelägenhet av mycket, mycket större praktisk vikt, än den saken kan anses att äga för en person, tillhörande liberala partiet.

Herr **Jansson** i Edsbäcken: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord till.

Redan i mitt första anförande framhöll jag skälen, varför jag icke kunde lägga fram förslag till lagstiftning i den riktning, som nu en del socialdemokratiska talare berört; och de undrade också, hur ett sådant förslag skulle komma att se ut. Särskilt herr Molander var inne på samma spörsmål; och om det kan bereda honom någon tröst, skall jag be att få nämna, att jag fått uppslaget till mitt yrkande om skrivelse av motionären, herr Winberg själv, som säger i sin motion så här: »Anser man, att vår strafflags bestämmelser om försök äro olämpliga och att vi med avseende därå skola lämna vår gamla

ståndpunkt och övergå till en mera modern, ja, *låt om oss då skriva till Kungl. Maj:t och begära en reform av vår strafflag i den riktningen», etc.*

*Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)*

Det är detta hans påpekande, som jag tagit fasta på och fullföljt.

Herr Lindman: Herr talman! Jag åhörde herr förste vice talmannens anförande, i vilket han förklarade, att han och hans meningsfränder, därest avgörandet komme att stå mellan utskottet och den socialdemokratiska reservationen, icke kunde fatta ståndpunkt; vare sig det nu beror på att de icke vilja eller våga det. Därav framgår sålunda, att förste vice talmannen och hans meningsfränder föredraga att få den motion, som framlagts av en enstaka kommunist, antagen av denna kammare; ty detta blir resultatet av ett sådant förfaringssätt, som herr förste vice talmannen angivit.

Under sådana förhållanden och då jag, herr talman, icke kan vara med på den utgången, vill jag säga, att mina meningsfränder och jag komma att rösta för det förslag, som är framställt av herr Löfgren; och på samma sätt, som herr förste vice talmannen på förhand öppet ger sin avsikt till känna, så har jag också velat göra det. Men därför vilja vi icke vara bundna av den motivering, som ligger i herr Löfgrens anförande. Jag skall icke inlåta mig på frågan, huruvida det yrkande, som han gjorde, faller inom eller utom motionens ram. För mig ser det verkligen ut, som om det yrkande herr Löfgren gjort egentligen sammanfaller med de frisinnades reservation; men den formaliteten skall jag icke befatta mig med.

Ifall propositionen framställs på det yrkandet, vill jag alltså, herr talman, här tillkännagiva, att vi komma att rösta för herr Löfgrens förslag.

Herr förste vice talmannen Hamilton: Herr talman! Jag ber att få framhålla, att ett bifall till herr Löfgrens yrkande icke innebär någon önskan om att bibehålla åkarpslagen utan tvärtom en stark förkastelsedom över denna lag. Men samtidigt som denna lag upphäves, behöves en annan lag, som skyddar den enskilde mot övergrepp och brottsliga metoder, som under konflikter till äventyrs komma att användas.

Gent emot herr Lindman ber jag att få säga, att det frisinnade partiet har fattat ståndpunkt: och det är just, att detta parti vill ha bort åkarpslagen, men det vill samtidigt ha en annan lag, som skipar rättvisa åt alla håll. Även om vårt förslag faller i år, herr Lindman, så skola vi försöka på nytt ett kommande år, och vi skola icke förtröttnas i vår strävan att få bort åkarpslagen, men på samma gång önska vi få en annan lagstiftning, som skyddar den personliga friheten.

Herr Molander: Herr talman! Jag får säga till herr Jansson i Edsbäcken, att det är ingen tröst för mig, att herr Jansson inte vill vara med om det förnuftiga i herr Winbergs motion, utan tvärtom tar fasta på de mer eller mindre stora dumheter, som där eventuellt framförts.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan. 2:o) avslag därå samt bifall i stället till den av herr Åkerman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o) bifall till det av herr Löfgren i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den sistnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr Lindqvist i Halmstad, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse

*Ang.
ifrågasatt
ändrad lydelse
av 15 kap.
22 och 24 §§
strafflagen.
(Forts.)*

melse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, bifaller det av herr Löfgren i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Åkerman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit det av herr Löfgren i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet.

§ 9.

*Ang.
ifrågasatt
upphävande
eller ändring
av 10 kap.
14 §
strafflagen.*

Härefter förelåg till avgörande första lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion angående upphävande eller ändring av 10 kap. 14 § strafflagen.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 72, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Winberg* hemställt, att riksdagen måtte antaga följande förslag till

Lag

om upphävande av 10 Kap. 14 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 10 kap. 14 § strafflagen skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.;

eller ock, därest förenämnda yrkande ej bifölles,

att riksdagen måtte besluta återställa 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll denna paragraf hade före 1906 års ändring av densamma.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro likväl fogade reservationer:

av herrar *Åkerman, Jacob T. Larsson, Klefbeck, Lindqvist* i Halmstad, *Leo, Söderberg* och *Karlsson* i Vätö, som yrkat, att riksdagen måtte besluta återställa 10 kap. 14 § S. L. till det innehåll detta lagrum hade före 1906 års lagändring; samt

av herr *Jansson* i Edsbäcken.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Leo**: Herr talman, mina herrar! Det var med en viss tillfredsställelse, som jag vid behandlingen av förra ärendet hörde den liberala parti-chefen stå upp och så energiskt utdöma åkarpslagens klasslagskaraktär; och det skulle varit för mig en ännu större glädje, om jag hade kunnat förvänta, att herr Löfgren även i den fråga, som nu är före, skulle gått upp och hävdad

de gamla liberala idéerna och synpunkterna. Jag vet nu emellertid icke, hur det är ställt med hans personliga uppfattning på denna punkt.

Ser jag emellertid till de frisinnades hållning i denna fråga sådan den kommit till uttryck inom lagutskottet, så vill jag säga, att det gör ett oroande intryck av hur farlig vanans makt är i vissa fall. Det är som bekant, det första steget ned mot en sämre moral som är det svåraste; sedan vänjer man sig lätt, och degenerationstillståndet förefaller att vara det normala och naturliga. Samma företeelse kan man iakttaga på det estetiska området. Hur ofta är det icke, som den allmänna opinionen känner sig upprörd inför en nyuppförd vanprydande byggnad liksom inför en ful eller olämpligt placerad staty! Men redan efter ett par år passerar man förbi föremålet utan att känna någon vidare sinnesrörelse, och efter ytterligare några år kanske man opponerar mot förslag om samma föremåls borttagande eller förändring.

En liknande vanans makt synes ha gripit de frisinnade eller åtminstone deras representanter i lagutskottet i fråga om de lagbestämmelser vi nu ha att yttra oss om; och man kan tryggt våga påstå, att den makten ha även flera av högerns bästa män varit underkastade. Det var nämligen icke bara dåtidens frisinnade representanter, som enhälligt och med skärpa bekämpade den klasslagstiftning, som icke blott åkarpslagen, vilken vi nyss behandlat, utan även förevarande lagbestämmelse i 10 kap. 14 § strafflagen innebär. Även bemärkta män ur högerns led höjde på sin tid varnande röster mot dessa lagförslag.

Nu säger man kanske från borgerligt håll, att när det nu är på det sättet, att vi ha försonat oss med dessa lagbestämmelser, så är det väl ingen mening i att åter försöka väcka till livs en ovilja emot dem. De som resonera på det sättet förbise emellertid först och främst, att denna ovilja fortfarande finnes utbredd bland stora grupper av vårt folk. Rättsmedvetandet hos dessa grupper känner sig kränkt av blotta fortlevandet av dylika lagbestämmelser, och många känna det som ett piskrapp, varje gång en sådan lag träder i tillämpning. Även dessa grupper, hos vilka rättskänslan på detta område hålles frisk och levande, ha rätt till lagstiftarens hänsyn; men den stora skada, som oklara eller orättfärdiga lagar medföra, ligger dock på ett annat plan. Det är onödigt framhålla, hur »invånjandet» av lägre moraliska principer är till fördärv såväl för individen som för hela samhället. Jag behöver icke heller framhålla, hur fördärvbringande det är för den goda smaken och för hela förståelsen för konsten, om man vänjer sig vid exempelvis en ful och smaklös arkitektur eller vid smaklösa s. k. konstalster. Och det borde vara överflödigt framhålla, hurusom ett folk, vilket slött finner sig i orättfärdiga lagar, löper fara för att få sin rättskänsla förgiftad och förstörd, till fördel kanske för de tillfälliga maktägarna, men till svår, ja obotlig skada för hela samhällslivet. De bland ett folk, som här förmå att reagera och som icke försumma att reagera, äro de verkliga vännerna och bärarna av samhällets och samhällets idé.

Jag ber om ursäkt, herr talman, att jag besvärat med denna inledning till vad jag har att säga i själva saken. Jag får också öppet erkänna, att vad jag här sagt kanske närmare syftar på dem, som i fråga om en så klar och utpräglad klasslag som åkarpslagen ändrat hållning och fallit för vanan, än vad det syftar på dem, som ändrat hållning i föreliggande fråga.

Vill man emellertid ha en uppfattning om, hur kraftigt åsikterna trubbs av och gått tillbaka i den fråga, som vi här behandla, bör man läsa riksdagsprotokollen från år 1889, när den dåvarande regeringen framlade sin munkorgslag. Strax förut hade man genomdrivit brödtullarna, och det var måhända i en sorts självanklagande fruktan, som man kastade fram nya strafflagar för att med deras tillhjälp kväva det berättigade missnöje, som växte fram ute i landet på grund av tullpolitiken. I någon mån var det säkerligen

Ang.
ifrågasatt
upphävande
eller ändring
av 10 kap.
14 §
strafflagen.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
upphävande
eller ändring
av 10 kap.
14 §
strafflagen.
(Forts.)

också de tyska undantagslagarna mot socialisterna, som föresvävade 1889 års regering såsom något efterföljansvärt, då den framlade sitt förslag till ändring av 10 kap. 14 § strafflagen.

Det är överflödigt att nämna, att hela den dåvarande vänstern enhälligt reste sig mot det framlagda lagförslaget. Men det satt i andra kammaren på den tiden bondeledare sådana som Carl Ifvarsson och Hans Andersson i Nöbbelöf, vilka med stor skärpa vände sig mot förslaget, som av Ifvarsson betecknades såsom en *fara*, emedan det innebar »ett kvävande av yttrandefriheten». Och Hans Andersson i Nöbbelöf, sedermera Skivarp, utropade bl. a.: »Skola vi nu här avhända oss de friheter, som våra fäder för århundraden tillbaka tillkämpat sig och vi fått i arv av dem — skola vi med ett enda penndrag beröva oss dessa? Jag vill icke vara med därom. Jag yrkar därför avslag på hela lagen.»

Tack vare icke minst dessa bondeledares ingripande lyckades man även avlägsna en av de värsta gifttänderna i det framlagda lagförslaget. Det skall under fortsättningen på denna debatt bli intressant att se, hur de nuvarande bondeledarna i denna kammare komma att förvalta det arv, varom Hans Andersson i Nöbbelöf talade.

Så inträffade emellertid det verkligt beklagliga, att den frisinnaade Staaffska ministären år 1906 framlade sitt förslag om utvidgning och skärpning av munkorgslagen. År 1889 skrämde man med socialisterna, år 1906 med anarkisterna. Det politiska sammanhanget vid förslagets framläggande år 1906 är säkerligen allmänt bekant. Staaff ville vinna första kammarens bevägenhet för sitt samtidigt framlagda rösträttsförslag. Resultatet är också bekant: första kammaren skrattade åt rösträttsförslaget, men voterade munkorgslagen. Svenska folket fick ingen utvidgad rösträtt men väl skärpta strafflagar.

Den reservation till första lagutskottet, till vilken jag bland andra anslutit mig, går ut på återförande av 10 kap. 14 § strafflagen till den lydelse, som denna paragraf hade omedelbart före 1906 års lag. Vad 1906 års lagändring innebar och innebär är så ofta debatterat i denna kammare, att det egentligen vore överflödigt att uppehålla sig därvid.

Emellertid vill jag erinra om, att den Staaffska ministärens ändringsförslag, som också gick igenom, innebar, att strafflatituden skärptes ifrån fängelse upp till fyra års straffarbete för de brott, varom här är fråga; och vidare, att man i denna paragraf införde ett nytt tillägg, som utav dåvarande justitieministern Marks v. Würtemberg kallades för ett »förtydligande», ett tillägg, varigenom man ville ha fast och bestraffa även den som, utan att göra någon direkt uppmaning till brott, i förtäcka ordalag eller »annorledes», såsom det heter i tillägget, »muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, söker förleda till brott». Det vill säga, förut hade man straff på den, som direkt inför menighet offentligen uppmanade till brott. Sedan fann man emellertid, att man inte fick tillräckligt många fiskar fast i det nätet, och då drog man ihop maskorna något och försökte straffbelägga även sådana uppmaningar, som inte kunde anses vara egentligen direkta uppmaningar. Men resultatet av detta försök blev en bestämmelse, som av en dåvarande högt aktad ledamot av liberala partiet, borgmästare Jakob Pettersson i Södertälje, betecknades såsom varande av »extra prima kautschuck».

Detta tillägg ger också rum för de mest vidsträckta och subjektiva tolkningarna. Jag skall, som sagt, inte länge uppehålla mig därvid, men jag skall dock nämna några ord om det stora exempel, som skulle förtydliga hela förslagens innebörd. Det står så här: »Där någon annorledes, såsom genom prisande av brottslig handling, muntligen etc. . . .» Vad menas egentligen med uttrycket »prisande av brottslig handling»? Syftar man här på brottsliga handlingar överhuvud taget, vare sig de äro begångna i vårt land eller i något annat

land, vare sig de äro hemfallna under vår strafflag eller under andra länders strafflagar? Menar man vidare med brottsliga handlingar sådana handlingar, som vid den tidpunkt, då de begingos, faktiskt inneburo ett brott mot gällande lagar, även om det sedermera visat sig vara handlingar som lett till välsignelse för vårt land? Jag behöver ju inte här för kammaren påpeka, hurusom vi ha en hel rad av stora gestalter i svensk historia, Gustav Vasa, Engelbrekt, Gustav III, för att nu nämna bara ett par exempel, som alla gjort sig skyldiga till grova brott emot de lagar och emot den statsordning som *då* gällde, men vars handlingar nu prisas som högsta mått av statskloket och statsmannavisdom. Är det meningen att straffbelägga prisandet även av sådana brott, eller är det meningen, som någon har sagt, att straffbelägga prisandet av misslyckade revolutioner, men frikänna ett prisande av revolutioner som lyckats? Här kommer alltid att lämnas ett mycket stort rum för en domares subjektiva uppfattning.

Nu är det visserligen sant, att denna lagbestämmelse sällan har varit använd, och man kommer kanske ifrån något håll att trösta oss reservanter med, att det är ännu mindre utsikt att den för framtiden kommer till användning. Men därmed är inte saken klar. Kvar står att vi i vår strafflag ha en paragraf, som kan användas vid förefallande behov av de maktägande till att strypa misshagliga politiska meningar, en paragraf, varmed man kan låta strafflagen falla över misshagliga politiska motståndare.

Jag hyser nu för min del den bestämda uppfattningen, att straff och straffhot äro lika olämpliga som ineffektiva medel mot samhälleligt missnöje. Finns det någon verklig grund för ett sådant missnöje, så bryter det sig fram och åstadkommer resultat trots alla lagar i världen. Saknar missnöjet berättigande, så kommer det att dö bort av sig självt i ljuset av den offentliga granskning, som en obeskuren yttrandefrihet och församlingsfrihet låter det undergå. År 1899 lagstiftade man, som jag redan yttrat, emot socialdemokraterna. Vad blev resultatet? Ja, jag behöver ju bara peka på den nuvarande riksdagens sammansättning och på regeringens sammansättning, för att man skall få svaret. År 1906 lagstiftade man mot anarkisterna. Men det är väl dock ingen människa som tror, att det var 1906 års lagändring, som åstadkom, att anarkismen är en faktiskt okänd rörelse och företeelse i vårt land. Det är väl i stället på det viset, att det inte minst ifrån socialdemokratiskt håll har påvisats, att den anarkistiska åskådningen vilar på falska grundvalar. Den har dessutom saknat resonansbotten hos vårt folk, och den har ifrån början varit dömd att bli betydelselös.

Nu förmodar jag att man från något håll, kanske inte minst från de partiets sida, där man har ändrat ståndpunkt i denna sak, kommer att peka på bolsjevismen såsom ett argument för denna lags bibehållande. Men jag skulle vilja fråga herrarna: är det troligt eller ens möjligt, att vi med tillhjälp av än så många och kraftiga strafflagsparagrafer hade lyckats begränsa bolsjevismen så som vi faktiskt ha gjort i vårt land, såvida inte vi hade haft yttrandefriheten och församlingsfriheten till hjälp? Inte tror man att bolsjevismens nedsjunkande till en liten obetydlig sekt i vårt land är beroende på innehållet i vår strafflag? Det är naturligtvis i främsta rummet socialdemokraternas energiska upplysningsverksamhet mot den bolsjevikiska rörelsen och i någon mån även den omständigheten, att vår arbetarklass dock andligen är mycket för tränad för att hemfalla åt några vidskepelse, som mer än någon strafflagsparagraf gjort, att bolsjevismen kunnat hållas inom ytterst snäva gränser i vårt land.

De politiska striderna måste utkämpas med andliga vapen. Det samhälleliga missnöjet, berättigat eller oberättigat, måste ges tillfälle att inom ordningens gränser få komma till uttryck. Endast därigenom blir det möjligt att gallra ut det värdelösa och ge rum för det värdefulla och livsdugliga i de reformkrav

Ang.
ifrågasatt
upphävande
eller ändring
av 10 kap.
14 §
strafflagen.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
upphävande
eller ändring
av 10 kap.
14 §
strafflagen.
(Forts.)

som framställas. Vill man ha ett verkligt skolexempel på vådan av att med straff och straffhot undertrycka politiskt misshagliga åsikter, så ha vi ju ett sådant exempel i Ryssland. Där hade man ju verkligen, som herr Herslow yttrade i andra kammaren år 1889, »skruvat locket på». Men följden blev också en explosion, som slet sönder statsordningen i småmulator.

Herr talman! Jag har kanske redan för länge uppehållit kammaren i denna fråga. Jag är inte mycket i vetskap om hur pass kammaren intresserar sig för densamma. För oss socialdemokrater inom lagutskottet har det i alla fall varit en bjudande plikt att i den utsträckning som framgår av reservationen yrka bifall till den motion, som har framburits av herr Winberg. Jag såg i en huvudstadstidning i går uttalas en förundran över, att socialdemokraterna, som dock bilda regeringspartiet för närvarande, vilja vara med om att upphäva en sådan »ordningsparagraf», som uttrycket löd, som den här föreliggande. Ja, alla äro vi inte mer än människor; och det är svårt att profetera. Jag skall heller inte våga mig på en gissning om hur socialdemokraterna komma att göra en gång, när de verkligen få makten i samhället. Men det är säkert, att om socialdemokraterna skulle komma att tillgripa strafflagen som ett medel för att undertrycka politiskt misshagliga åsikter, så har därmed också socialdemokratien svikit någonting av det bästa hos sig själv.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Åkerman m. fl. avgivna reservationen. Dock vill jag, för att tydligare utmärka vad vi åsyfta, hemställa att klämman i reservationen måtte få följande lydelse: att riksdagen måtte besluta återställa 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll detta lagrum hade omedelbart före 1906 års lagändring.

I detta yttrande instämde herrar *Wagnsson, Engberg, Andersson* i Löbbo, *Fast, Andersson* i Höör, *Törnkvist* i Bjuv, *Lovén, Hedvall, Höglund, Carlsson* i Mölndal, *Mårtensson, Olsson* i Mellerud, *Norling, Norsell, Morfeldt, Uddenberg* i Karlskoga, *Öhman, Olovson* i Västerås, *Carlsson-Frosterud, Eklund, Johansson* i Sollefteå, *Vennerström, Svensson* i Skönsberg, *Lindberg, Karlsson* i Stockholm, *Karlsson* i Nynäshamn och *Holmström* i Stockholm, fru *Östlund*, herrar *Ericson* i Boxholm och *Werner*, fru *Thüring* samt herr *Hage*.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Då man tillhör den majoritet, som bestämt lagutskottets utlåtande, och därför i någon mån har skyldighet att försvara detsamma, kan det ju vara ganska angenämt att åtminstone få höra den föregående ärade talaren säga, att detta lagbud visserligen är tråkigt, men absolut inte så förhatligt som det vi behandlade nyss, nämligen åkarpslagen. Emellertid övergick han ifrån denna en smula lenare ton till någonting annat. Han sade, att det är dock en lagstiftning som i stora grupper väcker ovilja, och att de människor som kunna tänkas bli drabbade av densamma känna sig svårt kränkta. Han åberopade t. o. m. en sedermera mycket framstående man i denna kammare, nämligen herr Hans Andersson, som skulle ha utropat, att i och med det att denna lag införes skulle vi »avhänt oss den frihet som vi ärvde från fäderna».

Detta låter ju tämligen allvarligt. Vad är det då som egentligen har inträffat med denna lag? Jo, att det år 1906 antogs ett tillägg till den 14 § i 10 kap. strafflagen, vilken paragraf handlar om att den, som muntligen inför menighet eller folkförsamling eller i skrift, som han utspritt eller utsprida låtit, manar till våld å person eller egendom eller till annat brott, han blir dömd. Och vad som kommit till är detta: »Avsåg uppmaningen brott, varå strängare straff än fängelse kan följa, eller voro eljest omständigheterna synnerligen försvärande, då må till straffarbete i högst fyra år dömas.»

Det är detta, som skulle vara så förfärligt förhatligt, som skulle väcka ovilja

i stora grupper och som skulle beröva oss den frihet, som vi ärvt från våra fäder. Det är givetvis ganska märkvärdigt, att det skall betraktas såsom någonting så utomordentligt storartat att på detta sätt ha rättighet att uppmana till våld å person eller egendom, även om det till och med gäller ytterst grovt våld det därför skulle kunna utmätas ett straff, som kan nå upp till fyra års straffarbete. Jag kan inte alls förstå känsligheten för denna sak. Finns det verkligen ett sådant inneboende behov hos oss svenskar, att nödvändigtvis när vi komma ut bland folk och menigheter, inte blott kritisera vad som existerar i vårt samhällsskick eller hos personer som äro för oss misshagliga, utan också låta denna kritik åtföljas av uppmaning till våld å person eller egendom eller till annat brott? Är verkligen detta ett så stort frihetskrav, att vi fördenskull skola känna oss kränkta och att vi med all makt skola försöka komma ifrån detta lagbud? Jag åtminstone kan inte förstå detta. Jag kan inte tänka mig annat, än att var och en, som har litet känsla för ordning och lagbundenhet, minsann inte behöver känna sig det allra bittersta tryckt av detta lagbud. De som sträva efter att åstadkomma någonting annat, än vad som finns i detta, som de kalla, usla samhälle, ha ju dock sin yttrandefrihet, men de behöva väl inte nödvändigt uppmana att en person, som är deras motståndare, skall bli ihjälslagen. De kunna väl vara belåtna med att söka få hans åsikter ihjälslagna.

Jag tycker verkligen att denna känslighet går för långt, och det har också utskottsmajoriteten tyckt. Vi ha, när det gäller rättigheten att utöva kritik inom ordningens gräns i detta land en yttrandefrihet och en tryckfrihet, som kanske överstiger vad som finns nästan i varje annat land; och jag tror inte, att vi behöva på något sätt vara tryckta av att den här omdebatterade bestämmelsen förekommer i detta lagbud.

Jag anhåller att få yrka bifall till lagutskottets utlåtande.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Herou: Herr talman! Till de synpunkter, som den ärade föregående talaren anförde angående yttrandefriheten, som enligt hans förmenande skulle finnas i tillräcklig utsträckning, ber jag endast att få lägga det, att allt här i så hög grad beror på tolkningen av lagarna.

Jag skall inte upptaga någon debatt med herr Leo om orsakerna till hans konstaterande av kommunismens ringa utbredning i vårt land, huruvida det nu beror på socialdemokratisk upplysningspropaganda eller om det beror på andra orsaker. Jag vill bara säga, att givetvis bero möjligheterna för en revolutionär arbetarrörelse att göra sig hörd nästan uteslutande på de objektiva förutsättningarna i samhället. Och de objektiva förutsättningarna för revolutionär kamp ha inte i vårt land tagit sig samma gestaltning som i andra länder. Och vad beträffar utsikterna för denna kamp, torde väl herr Leo kunna spara med historieskrivandet. Vi kunna i alla fall bara konstatera, att i länder, där man kommit att misströsta om de andra riktlinjerna, t. ex. de vägar, som socialdemokraterna vilja gå, där har kommunismen vällt sig fram. Men skulle det vara på det sättet, som jag erinrar mig, att till och med en nuvarande ledamot av regeringen yttrade under höstens valkampanj, att kommunismen i vårt land är så obetydlig, att man snart nog kan visa de sista exemplaren hemma på Skansen, då torde detta ovillkorligen vara ännu ett skäl, varför man alls inte behöver sådana munkorgslagar som den det här är fråga om.

Jag skulle också kunna säga, att det kan vara förklarligt, att en härskande klass försöker att hindra en betryckt klass från att befria sig, när denna frigörelse måste gå ut över den härskande klassens privilegier. Och om medlemmarna av denna härskande klass jämföra sina anspråk och sina önskningar med

*Ang.
ifrågasatt
upphävande
eller ändring
av 10 kap.
14 §
strafflagen.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
upphärande
eller ändring
av 10 kap.
14 §
strafflagen.
(Forts.)

de villkor, som den stora massan av underklassen har, då måste deras onda samvete säga dem, att underklassen kommer att resa sig mot den härskande klassen. All erfarenhet och all historia visar ju och borde säga även anhängarna av borgardömets munkorgslagar, att ett minoritetsförtryck inte i längden kan bestå. Därest förhållandena bli olidliga för stora folkgrupper, kan ingen lagstiftning i världen hindra att rebeller uppstå och göra propaganda för de betryckta. Det kommer alltid, enligt mitt förmenande, att framträda kämpar, som följa sitt samvetes bud och taga större hänsyn till sin klass rättsmedvetande, men därvid sätta sig över de lagbud, som hindra dem att propagera för vad de anse rätt, riktigt och nödvändigt.

Jag skulle kunna, för att taga en jämförelse från ett område, där herrarna möjligen kunna vilja förstå mina synpunkter, bara erinra huru de frireligiösa under sin genombrottstid kämpade sig till rätten att förkunna sina idéer därigenom, att deras första anhängare helt enkelt satte sig över vrånga lagbud, togo straffet, sådant det utmättes, vanligtvis vatten och bröd, och mottogo med jämnmood, kanske med glädje, epitetet lagbrytare. Det är likadant, när det gäller politisk propaganda för en idé, som kan elda och värna. Lag och straff kunna inte hindra propaganda. Straff kunna skrämja förbrytare, men inte ädla medborgare, som slåss för vad de anse vara rätt och riktigt.

Men om lagen inte har åsyftad verkan, vad tjänar den då till? Den medför endast onödiga lidanden för några av de bästa människorna i vår värld, för förkämparna av det nya i tiden, som med nödvändighet tränger sig fram och som inte kan hindras från att tränga sig fram.

Jag skall, herr talman, med hänsyn till önskingarna att göra slut på sammanträdet redan före middagsrasten, inte upptaga flera synpunkter.

Jag tillåter mig att hemställa bifall till det yrkande som framställts av herr Leo.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Leo under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Leo, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Leo under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Ang. ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete. Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om statens övertagande av hela verksamheten för fullföljande av lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och yttrade därvid:

Herr **Osberg**: Herr förste vice talman! När förhållandena ha gestaltat sig för vårt land på det sätt, att det från regeringshåll har framkommit krav på besparingar och även vidtagits den åtgärden att tillsätta en s. k. besparingskommitté, anser jag, att det är både lämpligt och tillåtligt, att en enskild riksdagsman kommer fram med vissa synpunkter, som han har ansett vara av den art, att de böra framläggas för den lagstiftande församlingen.

Jag har, som framgår av andra lagutskottets betänkande nr 9, väckt en motion i syfte att få besparingar till stånd beträffande riks försäkringsanstaltens verksamhet. Det har ju under den senare tiden visat sig, att förvaltningskostnaderna för nu ifrågakvarande försäkringsrörelse varit enorma. Sammanlagda förvaltningskostnaderna, för riks försäkringsanstalten och de tolv ömse-sidiga bolagen, uppgingo 1921 till 3,569,194 kronor, 1922 till 2,968,253 kronor och 1923 till 2,645,861 kronor. Som väl kamraterna här i riksdagen ha för-märkt, har jag icke på något sätt velat komma riks försäkringsanstaltens verk-samhet till livs, utan anser det tvärtom fullkomligt tillbörligt, att vi ha en an-ordning, som skyddar dem, som utföra produktivt arbete inom landet. Jag har även i min motion tillåtit mig att säga, att hela landet är beroende av produk-tionen och ingen produktion utan arbete och intet arbete utan att det är för-knippat med mer eller mindre risk för den, som skall utföra detsamma! Det är därför, som jag utan tvekan anser det vara en samhällssak att taga hand om dessa spörsmål och att icke enbart belasta produktionen med de kostnader, som äro förknippade med verksamheten.

Vad är nu orsaken till att förvaltningskostnaderna blivit så stora? Jo, en-ligt min uppfattning beror detta på det mångskriveri, som är förknippat med verksamheten. De arbetsgivare, som nu äro direkt anslutna till riks försäkrings-anstalten, bliva ju varje år avfordrade en deklaration. Denna deklaration måste ifyllas och uppgifter lämnas på huru många arbetare som äro anställda och vilka lönebelopp som in natura eller i kontanter utgå till dem. Vidare skall uppgivas arten av arbetsanställningen. Detta uppgiftsmaterial insändes till riks försäkringsanstalten, inom vilken man sedan matematiskt bearbetar alla dessa uppgifter, vilka, kan man säga, äro legio. Först efter sådan granskning bestämmes premierna. Vi ha ju, som är herrarna och damerna bekant, över 350.000 arbetsgivare, som måste avgiva dylika deklarationer.

Nu har jag tänkt mig, att om man skall ernå förenkling och förbilligande av systemet, måste det ske på det sätt, att man koncentrerar verksamheten och låter staten bestrida alla utgifter, både förvaltningskostnader och olycksfalls-ersättningar. Genomföres detta, är jag säker på att man skall lyckas skära ned kostnaderna för riks försäkringsanstalten med halva beloppet av den nu-varande kostnaden, och skulle ju då vad som nu onödigtvis utgives i förvaltnings-kostnader i stället kunna användas att främja det ändamål, man med olycks-fallsförsäkringen velat vinna.

Mina herrar och damer! Varför skall man beträffande alla dessa arbetare, till vilkas skydd lagen om ersättning för olycksfall i arbete införts, operera med denna massa infordrade upplysningar, varför skall man göra alla dessa be-räkningar? Borde man icke i stället först, när ett olycksfall inträffade, låta individen, som drabbats därav, träda fram och begära sin ersättning på ett så direkt sätt som möjligt, antingen så, att han personligen gjorde detta eller så att han vände sig till något kommunalt organ för att det skulle göra fram-ställning om ersättning. Det finns ju åtskilliga kommunala organ, som skulle lämpa sig för dylika uppgifter. En sådan anordning skulle för individen vara lika bra som det nuvarande tillvägagångssättet, och man skulle slippa ifrån det ofantliga mångskriveriet, som drager med sig de stora summor, som ovan blivit nämnda. Vi behöva naturligtvis på alla möjliga sätt spara och försöka få folk sysselsatta med produktivt arbete och icke binda dem fast vid, jag

*Ang. ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.
(Forts.)*

Ang. ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.
(Forts.)

skulle vilja tillåta mig kalla det, improduktivt arbete. Jag vågar nämligen så benämna det mångsyssleri, som det här är fråga om.

Nu har utskottet kort och gott avstyrkt min motion med den motiveringen, att besparingskommittén avgivit utlåtande i frågan och att detta utlåtande nu är på remiss ute i landet, i första hand, kan jag tänka mig, till länsstyrelserna. Det har inte ansetts vara tillräcklig tid för att myndigheterna skulle hinna avgiva utlåtande, utan man har på grund därav förlängt deras yttrandetid, och regeringen anser sig icke kunna komma fram med något förslag till detta års riksdag. Av besparingskommitténs utredning framgår, att kommittén är alldeles för ensidigt sammansatt. De som sitta i kommittén äro ju allesammans, tror jag, tjänstemän. Jag kan icke förstå, varför man icke även tagit med annat folk, som ha sakkunskap just på detta särskilda område. Då tror jag, att kommitténs utlåtande kommit att få ett annat innehåll, än detsamma nu erhållit. Kommittén har tagit saken mycket bekvämt och bra. Den har uttalat sig för att man borde vältra alla kostnader för olycksfallsförsäkringen över på produktionen. Staten skulle icke längre syssla med denna försäkringsverksamhet, utan bara utöva en kontrollerande verksamhet.

Ja, det är ju en mycket bekväm lösning, och jag kan förstå, att de herrar, som behandlat detta spörsmål, funnit det tilltalande, att de stora och mäktiga i samhället, de, som sitta inne med kapital, skulle bliva befriade från att understödja produktionen. Intet kan väl vara angelägnare för oss än att söka få upp produktionen. Då så är fallet, kan man väl i all rimlighets namn icke år efter år pressa ned produktionen med alla möjliga pålagor, utan man bör i stället försöka lätta produktionens bördor, så att det alstras en god företagaranda hos vårt folk och så att man kan få upp produktionen så mycket som möjligt. Det är med stor ledsnad, som varje rättänkande människa måste betrakta de förhållanden, under vilka vår produktion arbetar. Tänk på det oerhört stora importöverskott, som vi ha varje år. Hur skall det gå för oss att lätta på det och att minska detta överskott, som t. ex. förlidet år uppgick till 150,000,000 och året dessförinnan till 223,000,000? Så skola vi samtidigt låna pengar för att bestrida statens utgifter! Det kan naturligtvis icke gå i längden, och då är det ingenting annat att göra, än att var och en och isynnerhet riksdagsmännen låta sig angeläget vara att se till, att vi få produktionen i gång. Vi ha tillräckligt mycket råmaterial i landet och tillräckligt med armar för att få upp produktionen, om arbetet bara lägges på en praktisk bog, men då skall man icke göra alla möjliga konstellationer för att försvåra utvecklingen på detta område.

Nu skulle man kanske kunna tänka, att om min förevarande framställning vunno beaktande, statsverket därigenom skulle åsamkas direkta utgifter för att hjälpa de människor, som äro utsatta för olycksfall i arbete. Men är det icke i så fall att väl använda statens penningar och är det icke en hela folkets angelägenhet, det här gäller? Det är ju många, som så att säga stå alldeles utanför, men likväl äro de, som jag förut framhållit, lika mycket beroende av produktionen som vem som helst och kanhända ännu mer. Jag skulle vilja gå ända därhän att förorda, att alla, som icke utförde produktivt arbete, borde ut sättas för extra beskattning. Jag för min del vill icke spara dem, som sitta med ett samlat kapital, från att hjälpa till, när det gäller en så behjärtansvärd sak som detta, nämligen att ekonomiskt säkerställa folk, som råka ut för olycksfall i arbetet.

Nu har jag, herr förste vice talman, den uppfattningen, att min motion icke för närvarande kan leda till något resultat, och jag ämnar ej heller göra något yrkande, men jag har icke kunnat underlåta att påpeka dessa förhållanden, som jag berört. Här blir naturligtvis, hoppas jag, när den kungl. propositionen framlägges, tillfälle att komma fram med de synpunkter, jag nu utvecklat; men jag försäkrar kamraterna i kammaren, och jag tror, ni skola giva mig rätt i

detta, att andra lagutskottet tagit på detta spörsmål litet för lättvindigt. Det kunde väl åtminstone gjort så mycket, att det remitterat motionen till riks-försäkringsanstaltens ledande män för att inhämta deras uppfattning om de i motionen framhållna synpunkterna. Jag har i pressen sett, hurusom chefen för riks-försäkringsanstalten yttrat, att det kanske skulle vara möjligt att genom en omläggning av organisationen spara $\frac{3}{4}$ miljoner kronor om året. När nu herrarna i lagutskottet ha klart för sig, att ett sådant uttalande gjorts, tycker jag, att de kunde kostat på sig att inhämta yttrande över motionen från riks-försäkringsanstalten. Så bråttom var det väl icke, att icke utskottet kunde ha hört sig för. Jag tror verkligen, att min motion är mer värd att tagas i övervägande än det kommittébetänkande, som remitterats till olika myndigheter. Jag kan icke se annat, än att mitt förslag är det mest bärande, när det gäller att åstadkomma besparingar. Det torde också vara försvarbart inför allt Sveriges folk, och det anser jag icke vara för mycket, om de, som icke äro arbetsgivare, skulle giva en skärv till dem som drabbas av olycka.

*Ang. ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.
(Forts.)*

Jag skall tillåta mig säga ett par ord till. Det är många arbetsgivare i landet, fattiga bönder och fattiga arrendatorer, som kanhända mången gång ha mycket svårare att utgöra premier än de arbetsanställda. Om de själva i sitt arbete bliva utsatta för olycksfall, hava en del lika svårt att bära de ekonomiska följderna därav, som de arbetsanställda. Jag har tillåtit mig säga i min motion, att rätten till ersättning icke borde vara beroende av huruvida vederbörande vore arbetsanställd eller icke, utan att det rättvisaste vore att införa en viss förmögenhetsgräns för denna rättighet.

Jag hoppas emellertid, att frågan skall falla framåt, och att lagutskottet nästa gång, frågan kommer före, icke skall taga så lättvindigt på saken, som utskottet har gjort denna gång, utan försöka sätta sig litet mera in i förhållandena och göra klart för sig, hur saken egentligen ligger till. Vi måste absolut försöka oss på att göra besparingar och komma fram till en praktisk lösning av frågan, en lösning, som avskaffar allt detta mångskriveri, som vi annars snart komma att alldeles drunkna i, om det får fortsätta, som det har börjat. Vi måste i sinom tid sätta stopp för den utveckling, som här har ägt rum.

Herr talman! Jag har intet yrkande, men hoppas frågan skall falla framåt, till nästa gång, och då hoppas jag på bättre resultat.

Herr Hagman: Herr talman! Då motionären nyss från denna talarstol förklarade, att han ingalunda hade för avsikt att framställa något yrkande, trodde jag för min del, att anledning icke heller skulle föreligga att upptaga till bemötande några av de synpunkter, som från motionärens sida framstälts. Motionären yttrade emellertid en sak, som föranleder mig att säga några ord. Han angrep nämligen andra lagutskottets motivering för det avslagsyrkande, vari utskottets hemställan utmynnar.

Jag vill endast säga, att allt vad motionären här anfört till försvar för sin motion är ju synpunkter, som böra framkomma, när i sinom tid och antagligen redan till nästa år en kungl. proposition föreligger om ordnande på nya linjer av denna angelägenhet och en revision av vår olycksfallsförsäkringslag. Hur skulle det teta sig, om andra lagutskottet i enlighet med motionärens hemställan remitterat denna motion till riks-försäkringsanstalten, då det likväl är på det sättet, att ett helt nya synpunkter innehållande förslag från Kungl. Maj:ts sida sänts på remiss till samma verk. Det skulle ju faktiskt kommit att se ut, som om andra lagutskottet inte kände till förhållandena på detta område.

Vi ha ju många år förut och vid många tillfällen behandlat denna angelägenhet, och senast vid sistlidne riksdag uttalade andra lagutskottet som sin me-

Ang. ändring
i lagen om
försäkring för
olycksfall i
arbete.
(Forts.)

ning, att ändringar behövdes. Det fanns därför i år ingen som helst anledning varken att remittera motionen eller att på nytt upprepa de synpunkter, som förut framställts.

Då vi befinna oss i det predikamentet, att saken är under utredning och kommer fram för riksdagen nästa år, då motionären har tillfälle att framföra alla de synpunkter, han framlagt här i dag, vill det förefalla mig, herr talman, som om det icke finnes någon som helst grund för det angrepp, han gjort på andra lagutskottet, och jag tillåter mig därför också yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogos vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 och 4 §§ vattenlagen; och

nr 11, i anledning av väckt motion angående förändrad grund för beräkning av ersättning till arbetare, som blivit skadad genom olycksfall i arbete, under den s. k. karenstiden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande, nämligen:

nr 287 av herr *Lorichs*;

nr 288 av herr *Holmgren*;

nr 289 av herrar *Lovén* och *Lindberg*;

nr 290 av herr *Lovén*; samt

nr 291 av herr *Magnusson* i Kalmar *m. fl.*

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel till uppförande av ett bangårdspostkontor i Stockholm m. m.;

nr 30, i anledning av väckt motion om anslag till en statsbana från Morjärv till hamn vid Svartholmsfjärden;

nr 31, i anledning av väckt motion om anslag till Svenska trafikförbundet; och

nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till fångvården;

första lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckta motioner angående skrivelser till Konungen om utredning rörande villkoren för att in-teckning för nyttjanderätt eller avkomst må anses som förfallen; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av motion angående viss ändring i gällande vägtrafikstadga.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Werner</i>	under	3 dagar fr. o. m.	den 15 mars,
» <i>Månsson</i> i Erlandsro	»	2 » »	» 16 »
» <i>Pettersson</i> i Hällbacken	»	8 » »	» 17 »
» <i>Björkman</i>	»	2 » »	» 17 »
» <i>Andersson</i> i Löbbo	»	4 » »	» 17 »
» <i>Hedström</i>	»	4 » »	» 17 »
» <i>Bengtsson</i> i Kullen	»	5 » »	» 17 »
» <i>Hansson</i> i Bäck	»	5 » »	» 16 »
» <i>Ward</i>	»	8 » »	» 15 »
» <i>Johansson</i> i Krogstorp	»	3 » »	» 15 » och
fru <i>Thüring</i>	»	10 » »	» 16 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,6 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 17 mars.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Härmed intygas, att David Norman avlidit samt att dödsorsaken, enligt min uppfattning, varit den nedan angivna. Enligt vad jag själv känner eller genom trovärdiga personer erfarit, inträffade dödsfallet i hans hem den 15 mars 1925 kl. 4 f. m., och var den avlidnes ålder 45 år; civilstånd: gift; samhällsställning: lantbrukare, riksdagsman; bostad: Förlösa förs., Åvadet.

Huvuddödsorsak: Pneumonia acuta; bidragande dödsorsaker: bilateralis asthma bronchiale.

Kalmar den 16 mars 1925.

E. Helling,
lasarettsläkare.

Sedan berörda intyg blivit uppläst, beslöt kammaren, på hemställen av herr talmannen, att jämlikt § 28 riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den inom kammaren uppkomna ledigheten.

Herr talmannen yttrade härefter: Mina damer och herrar! Det budskap, som meddelats oss, ger ju till känna, att representanten för Kalmar län David Norman helt hastigt avlidit. Dödsbudskapen komma i år med alltför korta mellanrum till denna kammare. Det är ju icke många dagar, sedan Norman vistades i vår krets. Nu är han ej mer.

Norman var en stridens man, men han stred på ett sådant sätt, att han tillvann sig erkännande av såväl vänner som politiska motståndare. Då man efter en het debatt i andra kammaren träffade Norman, sedan han hade deltagit i elden, möttes man av ett leende, ur vilket man kunde utläsa: Jag har visserligen icke lyckats, men jag kommer igen, ty jag är övertygad om det rätta i den sak jag förfäktar.

Minnet av Norman skall säkerligen för oss teckna honom som en ärbär man och trofast den sak, åt vilken han ägnat sig. Det är så jag önskar, att hans minne må fortleva bland oss, då vi i dag lysa frid över detta minne.

Detta yttrande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Härpå upplästes och godkändes uppsatt förslag till skrivelse till Konungen med den av kammaren beslutade anmälan.

§ 2.

Justerades protokollen för den 10 och den 11 innevarande mars.

§ 3.

Hans excellens herr statsministern *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 80, angående godkännande av en mellan Sverige och Tyskland avslutad skiljedoms- och förlikningskonvention;

nr 86, angående försäljning av komministerbostället Klockargården nr 1 i Skinnskattebergs socken;

nr 102, angående överlåtelse till Lunds stad av vissa byggnader å förutvarande tomten för folkskoleseminariet i Lund m. m.;

nr 103, angående ombyggnadsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 104, angående tillbyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket;

nr 106, angående ytterligare medel för iordningställande av trädgården vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte;

nr 108, angående utbyte av viss del av folkskoleseminariets i Karlstad tomtområde mot annan mark; och

nr 109, angående förhöjt understöd åt slöjdläroaren A. Larsson.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 91, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring; och

nr 92, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 97, angående inlösen för statsverkets räkning av elektrisk anläggning å landsfiskalsboställe;

till statsutskottet propositionerna:

nr 100, angående statsbidrag till uppförande av och driftkostnaderna vid en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium); och

nr 101, angående anslag till uppehållande under budgetåret 1925—1926 av verksamheten vid statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa flickor; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 105, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § 1 mom. i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården.

§ 5.

Vidare föredrogos var efter annan och remitterades till särskilda utskottet de på kammarens bord liggande motionerna

- nr 287 av herr *Lorichs*;
- nr 288, av herr *Holmgren*;
- nr 289 av herrar *Lovén* och *Lindberg*;
- nr 290 av herr *Lovén*; samt
- nr 291 av herr *Magnusson* i Kalmar *m. fl.*

§ 6.

Statsutskottets härfå föredragna utlåtanden nr 29—31 bordlades åter.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag till fångvården begärdes ordet av

I anledning av en voteringsproposition.

Herr **Holmberg**, som yttrade: Herr talman! När jag nu ämnar säga några kritiska ord om föreliggande memorial, vet jag mycket väl, att kycklingen icke skall lära den gamla hönan att värpa, så att den repliken undanbeder jag mig redan från början.

Det är för att fästa kammarens *m. fl.* uppmärksamhet på ett område, där riksdagen kan spara, visserligen ej miljoner, men »många bäckar små —», som jag tar till orda. Enligt nästan samstämmiga utsagor lär statsdrift med sin byråkrati vara betydligt klumpigare och dyrare än *s. k.* enskild drift. Som exempel härfå må statsutskottets memorial nr 32 bära vittne. I detta har utskottet, eller rättare sagt dess sekretariat, använt 8 trycksidor för att tala om för riksdagen, varuti skiljaktigheten i kamrarnas beslut består beträffande anslaget under rubriken »Fångvårdsstaten». I realiteten består denna skiljaktighet i att första kammaren bifallit utskottets förslag, att det skall finnas fyra präster i lönegrupp B 24 samt därtill ett anslag av 2,500 kronor till biträde för prästerliga göromål, ävensom att summan av utgifterna till fångvårdsstaten skola beräknas till 3,768,600 kronor. Andra kammaren däremot har beslutat, att det, enligt en vid utskottsutlåtandet fogad reservation, skall finnas fem präster i nämnda lönegrupp men icke något anslag till biträde för prästerliga göromål. Utgifterna till fångvårdsstaten har andra kammaren beräknat till 3,774,600 kronor.

Jag ber även att få erinra om statsutskottets 37 sidor digra memorial, då kamrarna hade olika beslut om huruvida kvinnliga befattningshavare skulle få tre eller fyra ålderstillägg.

Nog förefaller det mig, som om utskottets meddelanden till riksdagen kunde göras tydligare, enklare och billigare. Skulle gällande författningar lägga hinder i vägen, är det icke omöjligt att ändra dessa.

Med hänvisning till vad jag förut sagt tillåter jag mig framställa en undran om, huru förut nämnda memorial skulle sett ut, om här kunnat tillämpas sam-

*I anledning
av en vote-
ringspropo-
sition.*

(Forts.)

ma system, som med litet fantasi kunde tänkas tillämpat, om här vore enskild drift, eller ock om vanligt sunt förnuft fått råda över byråkratien vid avfattandet av nämnda memorial.

Vidare anfördes ej. Den i memorialet föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 8.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda första lagutskottets utlåtande nr 17 och andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 9.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande, nämligen:

- nr 292 av herr *Westman m. fl.*;
- nr 293 och 294 av herr *Fjellman*;
- nr 295 av herrar *Gardell* i Gans och *Gardell* i Stenstu;
- nr 296 av herr *Svedman*; samt
- nr 297 av herr *Johanson* i Huskvarna.

Vidare överlämnade herr *Dahlén* en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 77, med förslag till lag om ändrad lydelse av 193, 194, 195 och 212 §§ utsökningslagen m. m.

Slutligen avgav herr *Heiding* en motion, nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 91, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Samtliga avlämnade motioner bordlades.

§ 10.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara herr Samuelssons interpellation angående vissa vid flottans station i Stockholm vidtagna militära dispositioner.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å grammofoner m. m.; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 mom. 3 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning;

första lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion angående dels omläggning av det nuvarande sättet för legala annonsers publicering, dels ändrad användning av inkomsterna av dylika annonser m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående övergångsbestämmelser i anledning av blivande beslut om uppflyttning i lönegrad av vissa tjänster, som tillhört förutvarande andra nor-

malgraden, m. m. jämte en i ämnet väckt motion, allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare jämte en i ämnet väckt motion, allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område, tillhörande klockarbostället i Kopparbergs församling;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett inom Vetlanda stad beläget, klockaren och organisten i Vetlanda församling på lön anslaget jordområde;

nr 25, i anledning av väckt motion om kontrollstämpling å kött av importerade levande idisslande djur; och

nr 26, i anledning av väckta motioner angående återlämnande av visst kronan tillhörigt område till Ronneby stad.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olsson</i> i Blädinge	under	6 dagar fr. o. m. den	19 mars,
» <i>Herou</i>	»	6 »	» 18 »
» <i>Uddenberg</i> i Varberg	»	2 »	» 19 » och
» <i>Sandberg</i>	»	8 »	» 26 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.